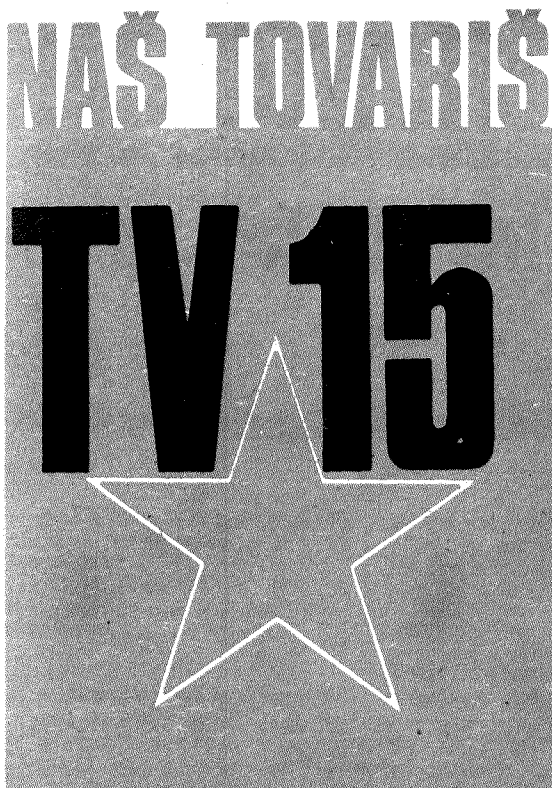

Št. 26 2. julija 1980 Leto XVIII

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

V prvih vrstah boja

Dan borca praznujemo borci skupaj z vsemi delovnimi ljudmi naše domovine v spomin na tisti odločilni dan pred 39 leti, ko je tovariš Tito popeljal komuniste, mladino, vse naše narode in narodnosti v boj proti okupatorju za nacionalno in socialno osvoboditev.

Četrty julij smo doslej praznovali skupaj s tovarišem Titom; skupaj z njim smo ponosno gledali na prehojeno pot pa tudi načrtovali naloge za prihodnost.

Letos prvič praznujemo brez ljubljene Tita, z bolečino v srcu, saj smo izgubili človeka, ki smo mu neomajno zaupali kot je on zaupal nam, da smo skupaj premagali vse težave. Tovariš Tito je postal za vse napredno človeštvo legenda in sinonim za vse, kar je v današnjem času najbolj svobodoljubno, napredno in humano. Kot graditelj naprednih zamisli in akcij je v vsej mednarodni skupnosti vtisnil neizbrisen pečat nove dobe, novih razsežnosti in nezadržnega stremljenja k napredku, v boljši jutrišnji svet.

Skupaj s tovarišem Kardeljem sta bila začetnika odločilnega in po svojem pomenu daljnosežnega načrta, političnega sistema socialističnega samoupravljanja v naši državi, začetka novega obdobja v razvoju socialistične revolucije pri uveljavljanju resnične odločilne vloge delavskega razreda in vseh delovnih ljudi pri upravljanju ožjih in širše skupnosti. To pomeni revolucionarni prelom s klasično pojmovano strankarsko demokracijo, kakor tudi z etatistično birokratsko koncepcijo vladavine partije v imenu ljudstva in delavskega razreda. Čeprav naš politični sistem socialističnega samoupravljanja ni in ne želi biti recept za vse in kogarkoli, pa vsebuje temeljno idejo, to je osvobajanje dela in delovnega človeka mezdnih in birokratsko etatističnih spon. Enaka ideja je tudi v naši mednarodni politiki, v politiki neuvrščenosti, ki pomeni enakopraven politični, gospodarski in kulturni položaj malih in velikih držav.

Titova Jugoslavija, trdna med narodnoosvobodilnim bojem pa tudi v povojnem kljubovanju proti najrazličnejšim pritiskom skovana bratska skupnost enakopravnih narodov in narodnosti je vseh splošen zgled svetu. Tovariš Tito nam je v svojem bogatem in dolgem življenju, vedno v prvih vrstah vseh dosedanjih bitk, zapustil bogato dediščino, da lahko pogumno zremo v prihodnost. Tako nam ni težko tudi v današnjem času kljubovati bodisi gospodarskim težavam, zunanjim pritiskom, poskusom naše politične emigracije ali pa sovražno usmerjenim posameznikom, nasprotnikom naše socialistične ureditve, kot tudi birokratskim odporom in samovolji posameznikov. Tovariš Tito je naš zgled. Ustvarjalnost naših delovnih ljudi je najmočnejša opora na poti v jutrišnji dan.

Dan borca, praznik morda najusodnejše odločitve naše partije in tovariša Tita pred 39 leti, je tudi ob letošnjem praznovanju priložnost, da se borci ozremo na prehojeno pot, simbol zvestobe ciljem revolucije, požrtvovalnosti in nesebičnosti ter pripravljenosti tudi na največje žrtve, in ponovno poudarimo, da bomo borci skupaj z vsemi delovnimi ljudmi naše domovine, zlasti pa vso našo mlado generacijo tudi v prihodnje v prvih vrstah boja za družbeni napredek, za resnično človeške odnose med ljudmi in za socialno pravičnost, da bomo budno na braniku vseh dragocenih pridobitev naše revolucije.

JANKO RUDOLF

4. JULIJ DAN BORCA

Ob prazniku čestitamo vsem borcem za našo domovino

Revolucionarne izkušnje ter politični in moralni kapital, prispe

Referat predsednika RO ZZB NOV Janeza Vipotnika na skupščini ZZB NOV Slovenije – Sposobnosti borcev

»Čas je takšen, da mora vsakdo čvrsto stati v vrsti za nadaljnji razvoj naše skupnosti in borci se toliko bolj, ker gre za nas in za dediščino, ki smo jo mi zgradili,« je dejal predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije v referatu na skupščini ZZB NOV Slovenije, ki je bila v ponedeljek, 30. junija.

Stabilizacija zahteva od vsakega njegov osebni in skupen družbeni napor

Ze nekaj časa z vso pravico trdimo, da je politično in varnostno stanje v naši domovini zanesljivo in trdno. Naša glavna skrb je, da takšno stanje ostane tudi v prihodnje, da z vso politično, strokovno in nasploh človeško energijo, ki jo imamo, rešujemo težave, ki pomenijo nevarnost za politične in varnostne razmere, « je poudaril Janez Vipotnik in nadaljeval, da so v sedanjem trenutku najpomembnejše naloge na področju gospodarstva. Dejal je, da gospodarskega in družbenoekonomskega razvoja ne moremo več opirati na ekstenzivno proizvodnjo, nepokrito porabo, visok uvoz in inflacijo, na zadolževanje v tujini, da se moramo odreči tistem delu našega standarda, ki sloni na nezasluznem dohodku in tistem delu razvojne dinamike, ki vodi v pretirano zadolževanje na tujem. Poudaril je, da mora biti program gospodarske stabilizacije vsestranska družbena, politična in idejna akcija, da morajo biti delovni ljudje osnovni nosilci njenega uresničevanja.

»Tudi naša organizacija je dolžna pri teh nalogah poprijeti vstric z vsemi drugimi družbenimi silami,« je nadaljeval Janez Vipotnik. »S svojim vplivom in delo-

vanjem se mora vključiti, da se bodo predvideni načrti uresničili. Pri tem je posebej pomembna vloga aktivov zveze borcev, ki so organizirani v organizacijah združenega dela.«

Janez Vipotnik je opozoril, da terja smotnejše ekonomsko obnašanje dobro politično pripravo, kajti vsak posameznik

Janez Vipotnik

bo moral biti varčnejši, pričakovati moramo zmanjšanje realnega osebnega dohodka. Toda ne gre le za doprinos na račun osebnega standarda, je nadaljeval, »če-

prav je ta najbolj občutljiv, marveč tudi za smotrnost v skupni porabi. Naj opozorim le na eno, ki zadeva tudi našo organizacijo. Ali ni potrebno razmisliti o splošnem razpoloženju po proslavljanju in trošenju sredstev za proslave? Vsekakor so srečanja in slavlja potrebna in koristna zadeva, toda organizirajmo jih razumno število.

Realnost sedanjega sveta so poskusi nasilja močnejših

Naša dežela niti v preteklosti ni, niti v prihodnje ne bo nikogar ogrozila, je nadaljeval Janez Vipotnik. »Čvrsto pa smo odločeni braniti svojo samostojnost, svojo svobodo in neodvisnost in enakopravnost narodov in narodnosti. Tako bomo ravnali tudi v prihodnje. Na istih načelih želimo sožitje s sosedi in drugimi državami in narodi. Iz narave naše družbene ureditve izhaja dobronameren, prijateljski odnos do vseh. Toda živeti moramo v realnem svetu, kjer zelo pogosto oblast močnejšega sili na plan. To nas obvezuje, da tudi v prihodnje uresničujemo idejo o oboroženem narodu, razvijamo splošno ljudsko obrambo in družbeno samozashito, katere udarno jedro predstavlja JLA in služba državne in javne varnosti.

Organiziramo se tako, da vse politične sile delujejo v smeri krepitve obrambe in zaštite. Na tem področju ne dovoljujemo popuščanja, samozadovoljstva in ne pasivnosti. Z neprekinjeno politično aktivnostjo, zlasti pa s pravočasnim in izčrpnim informiranjem moramo zagotoviti stalno in nujno stopnjo čuječnosti in varnosti v vseh družbenih sredinah. Nadaljevati moramo s krepitvijo in razvojem sistema splošne ljudske obrambe in družbene samozashite, da bi tako preprečili vsakršno iznenađenje, naj si bo s strani zunanjih ali notranjih nasprotnikov. In zveza borcev

ima pri tem svojo posebno nalogo, zvesto prenašati izkušnje na mlado generacijo, izkušnje iz NOB in revolucionarnega boja izgradnje samoupravne družbe.

Proučevanje izkušenj iz NOB in poznavanje in osvajanje revolucionarnih tradicij pa tudi poznavanje izkušenj osvobodilnih in revolucionarnih gibanj po svetu bo prispevalo k napredku in izpopolnjevanju koncepta vseljudske obrambe. In številni borci lahko prispevajo k idejnopolični vzgoji, h krepitvi družbeno samozashitne zavesti in širjenju varnostne kulture, pri vojni strokovnem pa tudi pri telesnovzgojnem usposabljanju vseh, ki so vključeni v enotah teritorialne obrambe in civilne zaštite. Nešteto je aktivnosti, mladinskih in športnih organizacij, v katerih lahko borci doprinesejo svoj delež mladi generaciji o naši revolucionarni preteklosti in veličini naše revolucije.

Tudi akcija 'Nič nas ne sme presenetiti' pričakuje in terja sodelovanje in angažiranje članov naše organizacije.

Z doslednim razvijanjem enakopravnosti, bratstva in enotnosti narodov in narodnosti Jugoslavije smo ustvarili čvrsto družbeno osnovo za nadaljnji socialistični samoupravni razvoj. Za našo notranjo vezljivost je in ostane bistveno razvijati družbeni značaj sredstev za proizvodnjo na osnovah samoupravljanja, utrjevanje pravice, ne samo delovnih ljudi, marveč vsakega našega naroda in narodnosti, da suvereno razpolaga z lastnim viškom dela, z eno besedo razvijati samoupravne socialistične odnose kot skupen in celovit družbenoekonomski in politični sistem.

Tudi zveza borcev se je v preteklem obdobju vključila v uveljavljanje pobude tovariša Tita o razvijanju kolektivnega dela, odločanja in odgovornosti. Njena aktivnost je bila usmerjena tako znotraj or-

ganizacije, kar se zlasti izraža v spremembah v načinu delovanja in predlaganih dopolnitvah statuta ZZB NOV Slovenije – kakor tudi v širših prizadevanjih pri razvijanju političnega sistema in demokratizaciji političnega odločanja.

Organizacijske spremembe so le del razvijanja kolektivnega vodenja

Pobude tovariša Tita (in sklepov predsedstva CK ZKJ) nismo razumeli zgolj kot zahtevo po formalni uveljavitvi organizacijskih sprememb in skrajšanju mandatov temveč kot potrebo po globljih vsebinskih spremembah, ki v resnici demokratizirajo celotne družbenoekonomske in politične odnose in s tem pravzaprav vse družbeno življenje. Pri tem zlasti želimo, da se okrepi samoupravni položaj delavcev v odločanju o rezultatih svojega dela oziroma o ustvarjenem dohodku, kajti prav v tem je odločilni prispevek k demokratizaciji političnih odločitev, podružbljanju politike ter ustvarjanju stabilnih samoupravnih odnosov. Zato po našem prepričanju uresničevanja Titove pobude ni mogoče ločiti od uresničevanja celotne vsebine družbenoekonomskih in političnih odnosov, od razvijanja delegatskega sistema – čigar bistven sestavni del sta kolektivno delo in natančno opredeljena in dosledno uresničena osebna in kolektivna odgovornost.

Da bi se uresničila vsebina pobude, s potrebne nekatere ustavne spremembe. Pri tem ne gre za spremembe, s katerimi bi uveljavili nove ustavne elemente ali menjali katerakoli ustavna načela, posegali osnove družbenoekonomskih samoupravnih odnosov ali spreminjali funkcije, položaj in medsebojne odnose organov družbenopolitičnih skupnosti. Ob tem kaže po-

NAŠ KOMENTAR

Schmidtova pot v Moskvo

Dosti poguma in zlasti veliko mero vztrajnosti je pokazal zahodnonemški kancler Schmidt, da je kljub nasprotovanju velikega zaveznika onstran Atlantika in kljub ostrim gonim domače opozicije le uresničil svojo zamisel, da odide v Moskvo na pogovore z Brežnjevim o stvareh, ki odločajo o popuščanju v Evropi.

Dve poti sta se namreč nakazovali pred zahodno Evropo zaradi nevarne zaostrenosti, poti, ki ju je za mednarodno stanje in zlasti za odnose med vzhodom in zahodom nakazala sovjetska vojaška intervencija v Afganistanu. Prva pot je bila tista, ki so jo evropskim zaveznikom skušale vsiliti Združene države; politiko takih ukrepov, ki bi pomenili dejansko trganje vseh vseh sodelovanja med vzhodom in zahodom (gospodarska blokada, odpoved vseh oblik kulturnega in drugega sodelovanja, odpoved udeležbe na olimpijskih igrah in podobno).

Interesi zahodnoevropskih držav pa so narekovali drugačno pot. Zahodnoevropske zaveznice Združenih držav so z vso ostrino obsodile sovjetsko intervencijo v Afganistanu, vendar niso bile pripravljene začeti takih akcij proti Sovjetski zvezi, ki bi pomenile trganje vseh oblik sodelovanja. Videti je, da ne le zahodni Evropi pač pa Evropi kot celoti ni v korist slabitev procesa popuščanja, ko celo grozi obnova hladne vojne, pač pa je evropskim koristim ustrezna edinole politika popuščanja, ki zagotavlja sožitje in sodelovanje med evropskimi državami. Zahodnoevropske države, med njimi zla-

sti Francija in zahodna Nemčija, so sicer z vso odločnostjo obsodile sovjetski korak v Afganistanu, niso pa hkrati sledile ameriškemu zgledu kaznovanja Sovjetske zveze za tako njeno početje, saj bi tako prizadele tudi politiko popuščanja v Evropi.

Ameriški predsednik, ki mu je nepopustljivo stališče proti Sovjetski zvezi prinašalo glasove in naklonjenost ameriške javnosti v predvolilni kampanji, se je srečal z odločitvijo evropskih zveznikov, da bodo, kar zadeva spor s Sovjetsko zvezo, »mislili s svojo glavo« in se odločali na temelju lastnih koristi. Te koristi pa odsvetujejo politiko »zid ob zid«, kot jo je hotel uresničiti Carter. Odločitev francoskega predsednika d'Estainga, da gre na pogovor z Brežnjevim v Varšavo in še posebej odločitev zahodnonemškega kanclerja Schmidta, da obišče Moskvo, je bil očiten dokaz, da hoče zahodna Evropa po svoji poti.

Zlasti kancler Schmidt je moral vzdržati ostre kritike Washingtona, ki so skoraj dobile oznake prave pravcate prepovedi potovanja v Moskvo. Po drugi strani pa je vsa domača konservativna opozicija, ki je dobila svojega nosilca v bavarskem desničarju Josephu Straussu, vsula na Schmidta vrsto obtožb in natolcevanj, češ da je njegova politika trojanski konj komunizma, da je njegova stranka v resnici podružnica boljševikov, in da hoče v zahodno Evropo pritihotapiti sovjetski komunizem. Vendar sta se kancler Schmidt in njegova socialde-

mokratska stranka odločila za odločno politiko popuščanja, ki ne bi samo obvarovala pač pa naprej utrjevala vse oblike sodelovanja z vzhodno Evropo ob sicer povsem jasni in odločni obsodbi sovjetskega koraka v Afganistanu. Zahodnonemški voditelji so pri tem izhajali iz spoznanja, da ne gre samo za zagotovitev gospodarskih koristi, ki jih prinašajo normalni stiki in sodelovanje z vzhodom, pač pa je politika sodelovanja med vzhodom in zahodom za Evropo in za mir usodnega pomena.

Seveda je taka usmeritev zahodne Evrope k popuščanju in k ohranitvi gospodarskih in drugih vezi z vzhodom pogojevala tudi interesom vzhodnoevropskih držav in tudi mnogim interesom same Sovjetske zveze, saj se je prav zaradi intervencije v Afganistanu znašla pred splošno obsodbo vsega sveta.

Združenim državam pa je po drugi strani tak samostojen nastop njihovih zveznikov v najbolj občutljivem trenutku in najbolj resnem sporu z drugo blokovsko silo pomenil nevarnost krhanja zahodnega zavezništva. Ohraniti to zavezništvo vsaj po formalni če že ni mogoče po vsebinski plati je bil zato eden izmed ciljev beneškega sestanka na vrhu. Na njem so z vsemi sklepi, ki so jih sprejeli, potrdili enotnost kljub razlikam in tako je tudi Schmidtova namera, da odide v Moskvo, dobila končni pristanek tudi Carterja, seveda pod enim samim pogojem – da ne more v Moskvi nastopati in se dogovarjati v imenu vsega atlantskega zavezništva.

Drago Košmrlj

Vek borcev k izgradnji naše družbe

Pomembne tudi v sedanjih družbenih akcijah

sebej poudariti, da ustavne spremembe same po sebi še ne pomenijo uresničitve smisla pobude, če se za uresničitev njene bistva ne bodo zavzeli vsi organizirani družbeni dejavniki, še posebej družbenopolitične organizacije. Pri tem ima pomembno vlogo in naloge tudi naša borčevska organizacija.

Titova pobuda o kolektivnem vodenju je vplivala tako kot sicer tudi v naši organizaciji na večjo demokratizacijo odnosov in krepitev kolektivne odgovornosti na vseh ravneh. Pri tem pa ne moremo mimo praktičnih posledic in težav, ki nastajajo v vodenju naše organizacije, saj je povprečna starost našega članstva 63 let, zmožnost in delavljivost pa z leti upada. Prav gotovo je uveljavljanje enoletnega mandata v republikah lažje, kjer je število ljudi sposobnih za opravljanje te naloge veliko večje, kot pa v občini, zlasti pa v krajevni skupnosti. Najpomembnejša je odprtost naše organizacije, povezava, čvrsta in stalna povezava republiškega odbora z medobčinskimi in občinskimi organizacijami in obratno.

Zveza borcev s svojim vplivom in aktivnostjo sodeluje povsod, kjer se pripravljajo in sprejemajo družbene odločitve, od delavskih svetov, sekcij, družbenih svetov, odborov, komisij, krajevnih skupnosti, samoupravnih interesnih skupnosti, do delegatskih skupščin. In na drugi strani zveza borcev išče oporo za tista vprašanja, ki jih sami ne moremo reševati, v SZDL, kot fronti organiziranih sil.

V preteklem obdobju smo v naših organizacijah posvetili veliko pozornosti delegatskemu sistemu. Žal moramo ugotoviti, da je stik delegacij in delegatov z bazo, z delovnimi ljudmi in občani, z njihovimi samoupravnimi organi ter z družbenopolitičnimi organizacijami ponekod še vedno prešibak.

V statutu in statutarjih sklepah želimo določene opredeliti odnose in naloge delegacij in delegatov iz vrst zveze borcev. Seveda pa statutarja določila niso dovolj, če za njimi ne bodo stali živi ljudje, ki hočejo zapisano izvrševati.

Borci so marsikje na terenu temeljno aktivistično jedro

Sicer pa gre podčrtati učinek naše organizacije v bazi, v krajevni skupnosti, kjer nemalokje prav borci še vedno predstavljajo temeljno aktivistično jedro, kar izpričuje njihovo privrženost in zvestobo izročilu Osvobodilne fronte. Na drugi strani pa takšno stanje terja vztrajno vključevanje mlajših generacij, da ne bo nobenih meddobij, da bo zagotovljena nepretrgana zveza na poti naše revolucije, da se bosta pri političnem in družbenem delu srečno prepletala mladostna zagnanost in sla po spremembah z modrostjo in izkušnjami, zlasti razrednimi izkušnjami starejših.

Pri delovanju združenja zveze borcev v krajevni skupnosti bi posebej opozoril na medsebojno skrb drug za drugega. Delo celotne organizacije mora biti bolj posvečeno medsebojni pozornosti. Naše starostno povprečje hitro raste. Bolezen in osamelost sta tudi lahko nevarni za izgubljanje idealov, zaradi katerih smo šli v narodnoosvobodilni boj. Zato mora tako naša organizacija ter z našo spodbudo tudi drugi organi skrbeti za onemogle in ostarele, da ne bodo prepuščeni sami sebi. Skrb za starejše nasploh naj ostane tudi vnaprej trdna sestavina naše družbe, ki ji je skrb za človeka eden osnovnih temeljev. Obenem ne dovoljujmo pasivnosti in oprečištva v lastnih vrstah, ki tu in tam nastaja ter odpravljamo zapreke in krivice, ki so bile mogoče napravljene posamezniku ter priregnimo vse, ki so še pri moči, da sodelujejo v političnem življenju. Zavedajmo se,

da je le delo, angažiranje za skupno stvar najboljše zdravilo za nerazpoloženje.

Čas je takšen, da mora vsakdo čvrsto stati v vrsti za nadaljnji razvoj naše skupnosti in borci še toliko bolj, ker gre za nas in za dediščino, ki smo jo mi zgradili. Zato naj nam ne bo žal ne časa, ne naporov, da utrdimo naše vrste, da vključimo vanje prav vse, s katerimi smo skupaj postavljali temelje tej družbi, da rešujemo težave in napake, če so bile komu storjene, ter utrjujemo enotnost, ki je bila porok za uspehe v najtežjem času naše zgodovine.

Revolucionarne tradicije morajo biti sestavina življenja

Negovanje in razvijanje tradicij NOB je pomembno področje našega delovanja. Prav gotovo jih bomo najboljše čuvali, če bomo uspešno reševali pereče družbene naloge, če bodo vsi ljudje zadovoljni v tej družbeni skupnosti in če bodo imeli delo, če bodo njegovi gospodarji, če bodo z vneto delali in dobivali za to tudi ustrezno nagrado in če bodo upravljali to družbo, skratka, če bomo imeli vsesplošno dobro politično in varnostno stanje.

Ne bi delali prav, če bi prenašanje tradicij monopolizirali zase. Sodelovanje zveze borcev z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami v okviru SZDL, s sindikati, zlasti z mladino bogati prakso tega delovanja. Z negovanjem tradicij želimo, da se zlasti mlada generacija čimbolj spozna s potmi, po katerih se je gibala naša družba v svojem razvoju in kako osvojiti etiko in cilje revolucije kot osnovo in merilo za lastno obnašanje in družbeno angažiranje.

Štiri področja, pri katerih moramo biti borci sogibalo pri prenašanju tradicij, gre posebej poudariti. Na vzgojo in izobraževanje, na kulturo in umetnost, na sredstva javnega obveščanja in na založniško dejavnost.

Dragoceno zgodovinsko gradivo je ogroženo, dokler ne bo muzeja

Posebno bi rad opozoril na dve stvari, za katere je zadolžena naša generacija in jih je treba speljati do kraja. To je muzej revolucije in Rog z vsemi svojimi posebnostmi. Muzej gradimo že trideset let. Trideset let že čaka izjemno dragocen material, na katerega bi bili ponosno narodi po svetu, če bi ga imeli. Čaka v kletih, propada, v nemogoči stavbi, ki se bo ob najmanjšem sunku sesula in uničila dragocene dokumente, ki jih nikdar več ne bo mogoče obnoviti. Prvi premiki za ureditev tega so storjeni. Upajmo, da bo šlo srečno tudi vnaprej. In druga stvar je ureditev Roga. Kraja, kjer se je rojevala naša državnost, po dvanajststoletni zgodovini slovenskega naroda prvič izoblikovana. Tudi tukaj so že napravljeni prvi koraki. Začeto delo bi bilo potrebno vztrajno nadaljevati, da bomo s tema dvema stvarima šli vstric z drugimi narodi in narodnostmi Jugoslavije, ki so pred nami, predvsem pa zaradi nas samih in našega odnosa do svoje lastne zgodovine.

Končno naj povem še nekaj o socialnem in zdravstvenem varstvu borcev. Treba je reči, čeprav so še problemi, da vsi dejavniki, začeni od organizacij združenega dela do federacije, skrbijo za pravice borcev in vojnih invalidov, za čemer je treba stremeti tudi v prihodnje v skladu seveda z možnostmi in razvojem družbe. Menimo, da bi bilo kakršnokoli razširjanje pravic v okviru federacije, za kar namreč ponekod obstoje ideje, neumestno.

Težišče skrbi za borce prenesti na temeljne družbene celice

Razširjanje pravic na ravni federacije bi pomenilo združevanje dodatnih sredstev s

strani socialističnih republik in avtonomnih pokrajin, kar bi predstavljalo težko obremenitev. Upoštevajoč sedanji obseg borčevsko-invalidskega varstva na zvezni ravni, naj se težišče odgovornosti za dograjevanje sistema socialnega varstva prenese na socialistične republike in avtonomni pokrajini. Pri tem načinu dograjevanja socialnega varstva naj se pospešeno samoupravno urejajo še odprti problemi, urejajo z medsebojnim dogovarjanjem in usklajevanjem, ki naj pripelje do enotnejšega zagotavljanja socialnega varstva, upoštevajoč specifičnosti ter ekonomske možnosti posameznih socialističnih republik in avtonomnih pokrajin. Teža nadaljnje ureditve borčevsko-invalidskega varstva naj se prenese na tozde, krajevne skupnosti in samoupravne interesne skupnosti tako, da bodo ti dejavniki v svojih programih in družbenih dogovorih zagotovili posamezne pravice borcev. Tak način se je v Sloveniji pokazal kot zelo uspešen zlasti na področju zdravstvenega in socialnega varstva ter reševanja stanovanjskih vprašanj borcev in invalidov.

Osnovni poudarek, ki naj bi ga dala naša konferenca celi organizaciji, je da v tem času zaostrenih mednarodnih odnosov, ob težki izgubi, ki je zadela naše vodstvo, ter nič kaj rožnatem stanju našega gospodarstva tudi mi borci z vso resnostjo delimo odgovornost, se čutimo soodgovorne za utrditev političnega in gospodarskega položaja naše skupnosti. Zato moramo aktivno prispevati k urejanju perečih problemov družbe, kar najbolj strniti svoje vrste, se z odločnostjo lotevati svojih posebnih in skupnih nalog, krepiti enotnost jugoslovanskih narodov in narodnosti, ter združeni okrog svoje partije v SZDL z vsem ustvarjalnim zagonom prispevati k trdnosti socialistične samoupravne skupnosti, je dejal ob koncu Janez Vipotnik.

NAŠ KOMENTAR

Trošiti smemo samo toliko, kolikor ustvarimo

Centralni komite zveze komunistov Slovenije je zahteval, da v vseh samoupravnih okoljih znova preverijo upravičenost nameravanih naložb in da zaostrijo odgovornost poslovalnih, izvršnih in drugih organov. Ugotovili so namreč, da doslej v Sloveniji želja še nismo uskladili z dejanskimi materialnimi možnostmi in da še vedno načrtuje vsak zase.

Centralni komite je to zahtevo naslovil tudi na slovenski izvršni svet, gospodarsko zbornico in na ljubljansko banko, ki morajo prevzeti svoj del odgovornosti. Ugotovitve namreč niso prav nič razveseljive. Naložbe v industrijo se zmanjšujejo in znašajo samo še 34 odstotkov. Zmanjšuje se delež naložb v kmetijstvu, saj predstavlja samo še 2,9 odstotka družbenega proizvoda, čeprav je večja proizvodnja hrane vse bolj pomembna.

Lahko bi še naštevali. Od začetih ali nameravanih naložb za sedaj noče nihče odstopiti. Kaj dosti nismo dosegli tudi z zakonom o začasni prepovedi negospodarskih investicij, saj smo ukinili le nekaj nepomembnih gradenj, vse drugo pa zidamo naprej. Nekateri to počno z izgovorom, da je začete objekte treba zavarovati in tako dvigujejo zidove nemoteno naprej.

Republiški zavod za načrtovanje je izračunal, da znaša predračunska vrednost predloženih projektov za prihodnje srednjeročno obdobje 208 milijard dinarjev, od tega denarja pa naj bi 40 odstotkov namenili za tako imenovano infrastrukturo. Dejanski materialni kazalci pa nas opozarjajo, da bomo v letih od 1981 do 1985 razpolagali kvečjemu s 180 milijardami in da tolikšnih sredstev, kot je predvideno, v negospodarstvo v nobenem primeru ne bomo mogli vložiti.

Po seji centralnega komiteja se je sestal tudi izvršni odbor združene ljubljanske banke in menil, da bi morali v Sloveniji ustaviti ali pa vsaj močno upočasniti gradnjo vseh negospodarskih oziroma neproizvodnih naložb. Če bi te objekte gradili naprej, ne bi imeli dovolj denarja za povečanje proizvodnje hrane in ne bi mogli nalogati sredstev v industrijo. To pa bi pomenilo, da tudi ne bi mogli uresničevati sprejetih dogovorov o izvozu in spremenjeni sestavi slovenskega gospodarstva.

Preveriti bi morali tudi tako imenovane prednostne naložbe. Pokazalo se je, da je ta fronta preširoka in da so marsikje med te naložbe vključili vse, tudi tisto, kar tja nikakor ni sodilo. In kar je najhujše, tako nameravajo ravnati tudi v prihodnje. V zadnjih dneh je bilo nekajkrat postavljeno vprašanje, kaj je z gradnjo rafinerije v Lendavi. Vanjo smo sicer že doslej vložili precej denarja, toda v bodoče ga bo najbrž treba še več, saj nikakor ni jasno, odkod vzeti nafto.

Energetske razmere v svetu so se namreč močno spremenile in nafta je na svetovnem trgu vse težje dobiti. Mimo tega so obstoječe rafinerije v državi že sedaj izkoriščene komaj nekaj čez polovico. Odtod vprašanje, kaj bo z Lendavo, najbrž ni neupravičeno.

Graditi želimo nove objekte v črni in barvni metalurgiji in v energetiki. Na Jesenicah naj bi postavili novo elektrovaljarno, v Kidričevem novo tovarno aluminija itn. Že na zadnji seji centralnega komiteja je bilo poudarjeno, da za vse to ne bo denarja, ker ga nimamo kje vzeti.

Gorenje, Iskra in Elektrotehna razvijajo računalniške sisteme. Toda vsak zase, ne skupaj. To je

izredno drago. Vprašanje je, če je Slovenija sposobna razvijati vsaj en tak sistem, kaj šele tri.

Na prste ene roke je težko prešteti vse avtomobilske tovarne, ki jih imamo v republikah. Začnemo lahko s tovarno avtomobilov v Mariboru, nadaljujemo z IMV v Novem mestu v Kopru pri Tomosu in Cimosu. Toda povsem na dlani je, da je to skrajno neracionalno in da si v nobenem primeru ne moremo privoščiti toliko proizvajalcev motornih vozil.

In vsakdo se želi sam zase in neodvisno od drugega razvijati tudi v prihodnje. Mnogi pravijo, da si bodo denar zagotovili s sklenitvijo samoupravnih sporazumov z drugimi organizacijami združenega dela, da so se z njimi o tem že dogovorili in podobno. Toda ti, na katere računajo, navadno o tem nič ne vedo.

Domala vsi računajo na znatna bančna sredstva. V bankah pa prav v teh dneh preštevajo denar, ki ga imajo in ugotavljajo, da jim bo trda predla, da vseh teh naložb ne bodo mogli financirati in da se bo treba marsičemu odpovedati. Smo torej v začaranem krogu, iz katerega pa bo treba poiskati rešitve in to čimprej.

Jasno je, da se bodo proizvajalci morali med seboj povezati, saj drugače ne bo šlo. Navezati bodo morali tesne dohodkovne odnose in opraviti vsaj najnujnejšo delitev dela. Tako se bomo izognili mnogim neracionalnostim, ki nas danes spremljajo in zavoljo katerih smo pravzaprav prišli v sedanji dokaj težak gospodarski položaj. Če tega dela ne bomo opravili, prihodnji razvojni načrti ne bodo dobri. Trošiti smemo pač samo toliko, kolikor ustvarimo in nič več. To je eden temeljnih pogojev tudi za dosego gospodarske stabilizacije.

Darko Marin

S skupne seje komisij za vojaške invalide in socialno-zdravstvena vprašanja borcev pri predsedstvu RO ZZB NOV Slovenije

Predlogi zakonov in informacije

Na minuli seji obeh v naslovu navedenih komisij pri predsedstvu RO ZZB NOV Slovenije so tokrat (24. 6. 1980) obravnavali vrsto predlogov oziroma osnutkov zakonov, ki urejajo borčevska oziroma invalidska vprašanja, hkrati pa so obravnavali stanovanjska vprašanja borcev, kako naj bi jih registrirali in zajeli v svoje načrtovanje za prihodnje obdobje tudi v skupnosti stanovanjskih skupnosti Slovenije. Prav pri slednjem so borci poudarili dve zahtevi: da je borcev omogočeno reševanje stanovanjskih vprašanj iz sredstev solidarnosti ter da je nujno zagotoviti kmetom – borcev možnost za najemanje posojil za adaptacije in popravila kmetij. Omenili so, da je na področju stanovanjske politike in urejanja položaj izboljšán v primerjavi s časom, ko so se šele začele

formirati stanovanjske skupnosti.

Na skupnem sestanku obeh komisij so tudi sprejeli informacijo o topliško-klimatskem zdravljenju borcev in vojaških invalidov, ki je zajela tri osnovne poti, po katerih imajo omenjene kategorije pravico do klimatskega oziroma zdraviliškega zdravljenja. Tudi pri tem vprašanju so člani komisij podčrtali nekatere posameznosti. Tako so na primer menili, da je treba zagotoviti zdravljenje borcev in vojaškim invalidom čez vse leto (ker je povpraševanje le teh usmerjeno sedaj predvsem na poletne mesece). Petdeset odstotkov napotnic naj bi zdravilišča vendarle realizirala v času poletja. Menili so tudi, da bi v bodoče kazalo vsako leto v TV 15 objaviti pogodbe s posameznimi zdravilišči, medtem ko bi bilo primerno, če bi tudi bor-

cem (oziroma vojaškim invalidom) ob odhodu iz zdravilišča izstavili račun, da bi vsakdo lahko videl, koliko je družba prispevala za njegovo zdravljenje ter tudi, da bi se lahko prepričal, ali so bile zares opravljene vse storitve, ki bi po pogodbi morale biti opravljene. Na seji obeh komisij so še opozorili, da postaja nekatera naša pogostejša obiskovana zdravilišča že tesna in da bo treba začeti že kaj kmalu razmišljati o njihovi razširitvi. Kakor že prej, na sestankih, ki so obravnavali zdraviliško problematiko, so opozorili na vprašanje rokov za vpoklic v zdravilišče, na rok v katerem se morajo pacienti odzvati ter tudi na pri-stop osebja v zdraviliščih do borcev in vojaških invalidov.

B. Ž. J.

S seje sveta za ohranjanje in razvijanje tradicij NOB, ki je bila minuli četrtek

Podružbljanje podčrtano

Tri osrednje točke pri predsedstvu RO ZZB NOV Slovenije so bile: poročilo o enoletnem delu sveta, informacija o problematiki spomeniškega varstva in o muzeju ljudske revolucije ter točka o podružbljanju tradicij, ki je bila opremljena tudi s poročili o razvijanju tradicij revolucije v ZSMS in v pionirski organizaciji. Rdeča nit vseh treh točk je bilo podružbljanje. Nekaj takih pripomb in dopolnil je namreč veljalo poročilu o delu sveta v letu dni, v obravnavi spomeniškega varstva in seveda poudarjeno v informacijah o razvijanju tradicij v vrstah mladih.

V poročilu o delu sveta v minulemu letu so predsedniki posameznih komisij podali poročila o prvih uspehih na področju zgodovinske, založniške, novinarske, kulturno-umetniške in spomeniško-varstvene dejavnosti. Zlasti glasna je postala debata, ko je beseda nanese na stanje v založništvu, ko so člani sveta poudarjali, da so avtorji del, ki obravnavajo čas narodnoosvobodilnega boja, izredno slabo stimulirani za svoje delo, da

priprave na pisanje sploh niso vštete v honoriranje ter, da je spričo vsega tega vedno manj avtorjev, ki bi bili pripravljeni pisati daljša besedila in knjige na temo NOB. Na zboru partizanskih novinarjev so se le ti organizirali v sekcijo, ki bo delovala v okviru društva novinarjev Slovenije in prejela tudi društveni domicil (predvidoma ob Bevkovih dnevih, septembra v Novi Gorici). Partizanski novinarji so si zadali tudi že konkretne naloge v zvezi z aktivnejšo udeležbo pri pisanju v sedanje revije in glasilo, namenjeno borcev.

Kar zadeva vprašanje spomeniškega varstva so borci vztrajali, naj v bodočem zakonu o kulturni in zgodovinski dediščini ostane poudarjena skrb za pomnike NOB in revoluciji. Hkrati so menili, da bo treba v smeri podružbljanja storiti hitrejši korak tako, da bo skrb za spomenike NOB samoupravno (s sporazumi) razdeljena, medtem ko naj bo strokovna obravnava (pregraditve, rušitve, obnove...) brezpogojno domena strokovnja-

kov, to je zavodov za spomeniško varstvo.

Glede podružbljanja tradicij sta predstavnici mladinske organizacije in pionirjev podali poročila (na osnovi regijskih posvetov) o delu mladine. Iz poročil je bilo razbrati, da je sicer mladina v pretežni meri aktivna, da sodeluje v razvijanju revolucionarnih tradicij na več področjih, vendar so te oblike sodelovanja pogosto preveč površinske, formalne in pogosto premalo vsebinsko domišljene. Člani sveta so ugotavljali, da je tako stanje ugotovljeno že pred več leti in je treba torej poiskati nove prijeme, metode dela in predvsem privlačnejše oblike manifestiranja razvijanja revolucionarnih tradicij. Menili so, da gre za tako pomembno temo, da ji bo potrebno posvetiti celotno sejo sveta, kakor tudi sejo sveta za razvijanje tradicij pri RK SZDL Slovenije in na RK SZDL. Obravnava te tematike pa je predvidena tudi za eno od sej predsedstva RO ZZB NOV Slovenije.

B.Ž.J.

Letna skupščina vojaških invalidov Novi Gorici

Kljub rahlemu zdravju in starosti aktivni

Tako kot vse subjektivne družbenopolitične sile, se je tudi ZVI v Novi Gorici aktivno vključila v izvajanje ukrepov gospodarske stabilizacije in mnogo njenih članov, čeprav so že starejši in rahlega zdravja, aktivno deluje v raznih družbenopolitičnih organizacijah, delegacijah, SIS, v organih krajevnih skupnosti, SLO, družbeni samozaščiti ter društvi. Zelo aktivni so v športnih dejavnostih, ki so ena izmed prepotrebnejših aktivnosti za rekreacijo invalidov. Športno društvo Invalid prireja tudi razna tekmovanja, na primer v balinanju, kegljanju, šahu, streljanju in podobno. Prizadevajo in želijo si, da bi se v športno dejavnost vključilo še več članov, tako moških kakor tudi žensk.

Organizacija ZVI je svoje delo koordinirala in sodelovala s krajevnimi združenji borcev NOV in drugimi DPO, spremljala in reševala stanovanjska, zdravstvena in socialna vprašanja ter zdraviliško-klimatsko zdravljenje svojih članov in skrbela za dostojne pogrebe umrlih. Ugotavljajo, da se pogrebnih svečanosti premalo udeležuje mladina, SZDL in druge družbene organizacije. Zato je v bodo-

če nujno potrebno večje sodelovanje, pa tudi razumevanje. Na skupščini so ugotovili, da bo v prihodnje nujno posvetiti še več pozornosti in skrbi za obolele člane in tiste, ki imajo nizke dohodke, še zlasti bo treba pozornost posvetiti tistim staršem padlih in umrlih borcev, ki so potrebni socialne pomoči. Tudi na obiske bolnih članov invalidi niso pozabili. Obiskovali so jih v bolnišnicah in tudi domovih. Čeprav jih ob obiskih niso obdarjali, so bili obiskani zadovoljni, saj prijateljski, tovariški obiski in prisrčne besede največkrat pomenijo več kakor kakršnakoli obdaritev.

V razpravi ob poročilu so člani med drugim ugotovili, da je v zobozdravstveni ambulanti za borce NOV v Sempetru, kjer ordinira en sam zobozdravnik, ta preobremenjen z delom in ne zmore opravljati storitev vsem invalidom in borcev. Invalidi so menili, da bi v zobozdravstveni ambulanti v Novi Gorici morali posvetiti več pozornosti zobozdravstvenemu varstvu invalidov in borcev NOV in naj jih ne bi zavrnili, če iščejo zdravstvene pomoči v tej ambulanti.

Delo mestne organizacije ZVI je bilo v minulemu letu zelo plodno in tovariš Martinuč se je o delu te organizacije izrazil pohvalno.

Organizacija ZVI Nove Gorice šteje 269 članov in obsega območje osmih krajevnih skupnosti mesta ter KS Kromberk in Rožna dolina. Tovariš Martinuč je še povedal, da so bile manj ali premalo aktivne sekcije VI pri krajevnih združenjih borcev NOV na podeželju in jih bo treba v prihodnje bolj aktivirati. Predsedniki sekcij VI bi morali biti člani odborov krajevnih združenj borcev in ta združenja bodo morala tem sekcijam posvetiti več pozornosti in jih pri delu podpreti. Skupščina je soglasno sklenila, da obdrži samostojno organizacijsko obliko na območju, ki ga sedaj obsega. Na podeželju pa naj bi ostale sekcije pri krajevnih združenjih borcev NOV. Skupščina je sprejela tudi program dela za prihodnje obdobje in bo storila vse za še aktivnejše reševanje problemov svojih članov ter se še bolj aktivno vključevala v delo vseh DPO in samoupravnih organov na vseh področjih družbenega življenja in dela.

Lojze Kristančič – Minko

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Sežana – kritično o delu v KS

V sežanski krajevni skupnosti je nekaj nad 500 članov Zveze borcev NOV, od katerih se je zbralo skoraj dve tretjini na svoji letni konferenci. Tako so borci ponovno dokazali svojo zavest pri nadaljnji graditvi naše samoupravne socialistične družbe. Še več, s svojo številčno udeležbo, kljub svojim letom (vsi starejši od 61 let in v večini upokojeni) so v razpravi na podano poročilo zelo kritično obravnavali probleme sežanske KS in podali predloge pristojnim organom za odpravo pomanjkljivosti oziroma rešitve.

Pred pričetkom dela konference so borci spoštljivo počastili spomin na maršala TITA z enominutnim molkom in izrekli »SLAVA MU«.

Razprava je najbolj kritično izražala probleme v zvezi z neudeležbo občanov na sestankih KS, oziroma v soseskah KS (predvsem mlajših) in v zvezi s tem nedelavnost mladine v sežanski krajevni skupnosti. Nadalje je bilo v razpravi sproženo vprašanje neudeležbe funkcionarjev družbenopolitičnih skupnosti in organov na raznih sejah, ko bi morali dati na razna vprašanja odgovore ali pojasnila.

Ostro je konferenca obsodila ravnanje pri delih na Partizanski cesti v Sežani glede ponavljanja del in postavila zahtevo, da se to vprašanje analizira, ugotovi škodo in krivice ter o tem javno seznani občane. Govora je namreč bilo, da bo okrog tega in drugega v bližnji prihodnosti referendum za samoprispevek in občani bodo hoteli vedeti, zakaj se bodo izrekli »ZA«.

Kritično so nekateri člani obravnavali nepravilen odnos do borcev v zdravstvenih ustanovah (ambulantah) in tudi na občini (tako imenovano pošiljanje od »vrat do vrat«), in še to na nevljuden način. Borci sicer upajo, da se bo stanje izboljšalo, ker se je ustanovil dispanzer za njih v Domu upokojencev Sežana.

Borci so zahtevali tudi poročilo o izvršitvi sklepov zadnje konference, ugotavljali so izredno aktivnost borcev, (zlasti v zadnjem času), ter se dogovorili za skupen obisk Beograda in groba tovariša Tita.

Ljubo Majerič

Ljubljana – aktivni, aktivni

Iz poročila o delu odbora krajeвне organizacije ZB v krajevni skupnosti Urške Zatler v Ljubljani je na minuli letni skupščini izzvenelo, da je še vedno večje število članov te organizacije aktivno vključenih v vse obrambne priprave v krajevni skupnosti. Borci so zlasti aktivni v odborih in komiteju za LO in DS, delujejo v NZ in CZ, v hišnih samoupravnih organih, družbenih organizacijah in društvi. Komisija za SLO je s predsednikom (ki je bil istočasno tudi predsednik iniciativnega odbora za izvedbo vaje NNPP 79) vložila veliko truda, da je omenjena akcija uspeha. Enaka pohvala gre tudi drugim komisijam; tako je na primer komisija za obujanje in razvijanje revolucionarnih tradicij organizirala predavanja mladini v OS Danile Kumer ter udeležbo na vrsti komemoracij v mestu in okolici. Komisija za iternirance pa je hvalevredno uredila evidenco internirancev, političnih zapornikov in izgnancev. Socialno-zdravstvena komisija je opravljala svoje tekoče naloge s tega področja.

Na skupščini so sklenili, da se borčevska organizacija spričo razdelitve KS Urške Zatler v dve krajevni skupnosti, razdeli v dve krajevni organizaciji. Predsednik ZB Urške Zatler je postal Miloš Kovačević, predsednik novoustanovljene organizacije v novi KS »Sedmi september« pa je postal Stane Cunder.

Dušan Rebolj

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

S slovenske borčevske skupščine

Borci, del skupne fronte

Izteklo se je dveletno obdobje dela in snovanja slovenske borčevske organizacije. Mnogo je bilo storjenega v teh dveh letih, za marsikatero nalogo je bil pa to prekratek čas. Mnogi borci so v tem času umrli in med njimi je gotovo najbolj boleče odjeknila smrt tovarišev Kardelja in Tita. Tako je uvo doma govoril predsednik ZZB NOV Slovenije Janez Vipotnik zbranim članom RO ZZB NOV Slovenije, članom nadzornega odbora RO ZZB NOV Slovenije, delegatom občinskih odborov ZZB NOV Slovenije, mestnega odbora ZZB NOV Ljubljana, obalno-kraškega odbora ZZB NOV Koper, članom zveznega nadzornega odbora ZZB NOV Jugoslavije ter predstavnikom CK ZKS, RK SZDL, republiškega sveta sindikatov, RK ZSMS, komiteja za borce slovenske skupščinske komisije za borce ter predstavnikom samoupravnih interesnih skupnosti, založb in drugim. Janez Vipotnik je poudaril pomen in vlogo tovariša Tita, kakršna sta se pokazala v domovini in v svetu ob njegovi smrti. Zbrani borci pa so z minuto molka počastili Titov spomin.

Tudi o dejavnosti republiškega odbora ZZB NOV Slovenije in njegovih organov od 5. skupščine ZZB NOV Slovenije (od marca 1978) do maja 1980 je govoril predsednik borčevske organizacije Janez Vipotnik. Dejal je, da so bili borci v tem dveletnem obdobju obrnjeni k reševanju tako temeljnih vprašanj naše širše družbe kakor tudi k reševanju ožjih borčevskih problemov. Pri tem pa je pomembno, da so imeli borci, kot je zanje značilno že za delo iz preteklih let, izreden posluš za reševanje najrazličnih nepravilnosti, ki so se v naši družbi pojavile.

Vrsta vprašanj, ki se jih je v uvodu dotaknil Vipotnik, kaže na to, da ni področja in ni reševanja problemov v naši družbi, kjer ne bi mogli s svojim delom, aktivnostjo in prisotnostjo prispevati svojega deleža tudi borci. O urejanju pobude tovariša Tita pa je predsednik borčevske organizacije Slovenije dejal, da je borci niso razumeli le kot formalno spremembo, ampak so jo vključili v vrsto skupnih prizadevanj za popolnejše uveljavljanje delegatskega sistema, za povečanje odgovornosti vsakega posameznika za dobro in še boljše delo na vseh področjih ter nenazadnje za kolektivno vodenje. Sredi vseh teh prizadevanj pa so še vedno nekatere pomanjkljivosti v delovanju delegatskega sistema v borčevskih vrstah, zlasti ko gre za povratno informiranje baze, včasih pa tudi tam, kjer zastopajo delegati svoje lastno mnenje, namesto da bi zastopali mnenje tiste sredine, ki jih je kandidirala.

Vipotnik je poleg vseh nalog, prihodnjih in že opravljenih, opozoril na starostno strukturo borčevske organizacije in dodal, da je podružbljanje razvijanja revolucionarnih tradicij nujnost, ki mora pokazati svoje rezultate tako na področju vzgoje in izobraževanja kot v kulturnem ustvarjanju, sred-

stvih javnega obveščanja, založništva, muzejski dejavnosti in drugod.

Kar zadeva socialno in zdravstveno varnost borčevske populacije je Vipotnik ugotavljal, da vsi družbeni činitelji v republiki in občinah v največji možni meri skrbijo za borce in vojaške vojne invalide, zato se zdijo nekatere pobude po širjenju teh pravic borcev neumestne, zlasti, ko naj bi jih reševali na ravni federacije, saj so vendar na najboljši poti, da se bodo dobro in v skladu z našimi samoupravnimi težnjami zanje zavzeli v samoupravnih interesnih skupnostih, v občinah in krajevnih skupnostih.

Statut

Ko so pregledali delo in načrtovali naloge za prihodnost, so borci na svoji letni skupščini razpravljali še o predlogu statuta ZZB NOV Slovenije. Poročilo o delu statutarne komisije je podal njen predsednik Stane Mar-

nji tudi predsednik predsedstva RK SZDL Mitja Ribičič in predsednik zveze sindikatov Slovenije Vinko Hafner. Ribičič je v svoji razpravi poudaril pomembnost deleža aktivnosti borčevske organizacije v skupni fronti organiziranih socialističnih sil ter nadaljeval, da je ta delež še zlasti dragocen tam, kamor je usmerjena osnovna skrb našega skupnega dela – v krajevni skupnosti. Tovarš Ribičič je zbranim pojasnil tudi nekatere kadrovske spremembe v slovenskem izvršnem svetu.

Tone Bole je s svojim prispevkom k razpravi pojasnil nekatera gibanja v slovenskem gospodarstvu in ponovno poudarjal nujnost po intenzivnejšem usmerjanju slovenskega gospodarstva k izvozu.

Vinko Hafner pa je o našem razvoju govoril z vidika razvoja samoupravnih odnosov in pri tem opozoril, da je samoupravljanje že trideset let v naši praksi, da je bilo na tem področju veliko storjenega, da pa so samo-

Borci volili na skupščini

Za predsednika ZZB NOV Slovenije z enoletnim mandatom so izvolili JANEZA VIPOTNIKA, za podpredsednika (z enoletnim mandatom), STANETA REPARJA, za sekretarja te organizacije (z dvoletnim mandatom) MARJANA LENARČICA, v predsedstvo pa so bili izvoljeni: Adolf Arigler, Marija Aljančič, Justa Bevec, Riccardo Giacuzzo, Bogo Gorjan, Janez Japelj, Mihaela Kolenc, Milan Kostevc, dr. Pavla Lah, Jože Marjek, Stane Markič, Henrik Mežan, Ivan Močnik, Rado Pehaček, France Perovšek, Jože Pahor, Lado Pohar, Dragica Rome, Lojze Ribič, Janko Rudolf, Peter Šprajc in Karel Zmavc.

kič, ki je delegate in druge zbrane obvestil o vseh predlogih in pripombah na osnutek statuta. Hkrati je utemeljil sprejete predloge in dopolnila ter pojasnil, zakaj nekaterih predlogov nisoupoštevali. Markič je pojasnil, da je bilo osnovno gibalno, ki je narokovalo spremembe in dopolnitve republiškega borčevskega statuta, demokratičnega odnosa, možnost hitrejšega pretoka mnenj hkrati z novo opredelitvijo mandatorov in rokov za pregled opravljenega dela. Delna novost so takomenovani kombinirani dvo in štiriletni mandati ter zapisana obveznost po vsakoletnih borčevskih skupščinah. Manj okorne so opredelitve vloge in organizacije organizacij vojaških invalidov, predvidena pa je tudi ožja sestava predsedstev borčevskih organizacij od občine do republike.

V nadaljevanju dela skupščine je sekretar slovenske organizacije ZZB NOV Marjan Lenarčič podal poročilo o akcijskem programu republiškega odbora ZZB NOV Slovenije za letošnje leto (o katerem smo izčrpnje že pisali), sledila pa je razprava, v kateri so sodelovali borci s posameznimi vprašanji, med

upravne spremembe tako korenita sprememba (in novost) v družbi, da bi bilo iluzorno pričakovati rešitev vseh vprašanj na tem področju od ene same generacije.

Razprava je dala živo in dobro podobo snovanja in aktivnosti borcev v naši družbi, vse od delovanja in aktivnosti na mednarodnem področju (sodelovanja z borčevskimi organizacijami iz zamejstva) do dela organizacij borcev drugih narodnosti v Sloveniji in muzejske ter zgodovinske dejavnosti.

Poleg že omenjenega so borci obravnavali še poročilo nadzornega odbora RO ZZB NOV Slovenije, zaključni račun RO ZZB NOV Slovenije za leto 1979, finančni načrt za leto 1980 ter razširjeni program gradnje ZRC (zdravstveno-rekreacijskega centra) v Strunjanu.

Na tej skupščini so borci iz svojih vrst izvolili (že po novem) predsedstvo RO ZZB NOV Slovenije ter predsednika, podpredsednika in tajnika te organizacije. Sprejeli so predlog statuta ter tudi vsa poročila in akcijski program za to leto.

B. Ž. J.

Tema s seje komiteja za borce

Občinske priznavalnine, pomemben del sistema materialnega varstva borcev in njihovih družinskih članov

To je ena izmed načelnih ugotovitev v Informaciji o izvajanju družbenega dogovora o občinskih priznavalninah udeležencev NOV, ki jo je dne 23.6.1980 obravnaval na 8. seji odbor udeležencev družbenega dogovora o skupnih osnovah in merilih za podeljevanje priznavalnin udeležencem NOV in drugih vojn, ki jih urejajo občinske skupščine s svojimi predpisi.

V informaciji, ki jo je pripravil republiški komitej za borce in vojaške invalide, je v uvodnem delu prikazan nastanek in razvoj te oblike družbenega priznanja in denarne pomoči borcem od leta 1946 dalje. V začetku, ko je bila večina borcev zaposlenih in pri polnih močeh, potrebe niso bile posebno velike in je bilo do leta 1959 odeljenih le majhno število priznavalnin, okrog 150 posameznikom, družinam zaslužnejših revolucionarjev in javnim delavcem. Z leti, s slabšanjem zdravstvenega stanja in upokojevanjem pa so se kazale vse večje potrebe po družbeni pomoči borcem. Nekako v leto 1960 segajo zasnove sedanjega sistema občinskih priznavalnin oziroma v leta 1960 - 1965, ko so vse občine v Sloveniji sprejele odloke o priznavalninah, na podlagi, katerih so podeljevale to obliko pomoči socialno in materialno slabše preskrbljenim borcem NOV. Vendar ti odloki niso imeli enotne pravne osnove, zato so bile priznavalnine zelo različno urejene. Vsaka občina je prilagajala finančna sredstva v ta namen svojim materialnim možnostim.

Z leti so postale razlike med posameznimi občinami že tako velike, da so zahtevale širšo družbeno akcijo za poenotenje ureditve v vsej SR Sloveniji. V letu 1977 je bil sprejet družbeni dogovor, s katerim se je enotno opredelil krog upravičencev do občinske priznavalnine, vrste priznavalnin, pogoji in merila za priznavanje ter njihovo financiranje. Družbeni dogovor so sprejele vse občinske skupščine v SR Sloveniji, republiška konferenca SZDL Slovenije, republiški odbor ZZB NOV Slovenije in izvršni svet skupščine SR Slovenije. Pravico do občinske priznavalnine imajo udeleženci NOV, ki imajo čas od vstopa v NOV pa do 15.5.1945 dvojno všteti v pokojninsko dobo, borci za severno mejo v letih 1918-1919 in slovenski vojni dobrovolci iz vojn 1912-1918. Materialno stanje kot drugi pogoj za priznanje priznavalnine je opredeljeno s premoženjskim cenazusom, ki ga določa vsakoletni mejni znesek najnižjih pokojninskih prejemkov. Dogovorjena so tudi merila za določanje višine priznavalnine, pri čemer pa ne gre za avtomatizem, pač pa občinske komisije za vprašanja borcev po vsestranski oceni vsakega primera posebej in ob upoštevanju zdravstvenih, družinskih, socialnih in drugih razmer, določijo višino priznavalnine. Po pritožbi odloča republiški komitej za borce in vojaške invalide.

Pred sprejemom družbenega dogovora je bilo treba pripraviti tudi finančno obliko bodoče ureditve. Od vseh

občin v Sloveniji so bili zbrani podatki, po katerih naj bi bilo glede na predvidene osnove in merila po družbenem dogovoru upravičenih do občinske priznavalnine 18.396, pred tem pa je bilo v Sloveniji 8.236 udeležencev priznavalnin. V ta namen bi morali zagotoviti 218.570.000 din. Tako velikega porasta sredstev ni bilo mogoče zbrati naenkrat, zato je bila sprejeta odločitev o postopni, tretjinski realizaciji družbenega dogovora.

V prvem letu, to je 1977, je bilo porabljenih 79.698.495,00 din občinskih proračunskih sredstev v ta namen, podeljenih je bilo 8779 stalnih priznavalnin, 265 občasnih in 7432 enkratnih priznavalnin. V letu 1978 je bilo v Sloveniji že 9018 udeležencev stalne priznavalnine in je bilo za realizacijo družbenega dogovora porabljenih 137.265.000 din.

V obravnavani informaciji je podrobno razčlenjeno leto 1979, ko naj bi se družbeni dogovor realiziral v celoti. To pomeni, da bi vsi borci NOV v Sloveniji, katerih dohodki na družinskega člana ne dosegajo dogovorjene ravni, mejni znesek najnižjih pokojninskih prejemkov, dobivali občinsko priznavalnino. Na dan 31.12.1979 je v Sloveniji prejemale stalno občinsko priznavalnino 12.253 udeležencev NOV. To pomeni, da se je število te sistemske družbene pomoči borcem povečalo od časa pred sklenitvijo družbenega dogovora za več kot 4000 ali 33 odstotkov. Za vse oblike družbenih pomoči na tem področju je bilo porabljeno 228.892.029,00 din. Od tega je bilo 86,42 odstotka sredstev namenjenih za stalne priznavalnine, 7 odstotkov za občasne in enkratne in nekaj nad 7 odstotkov za druge oblike.

Občinske priznavalnine se financirajo v sistemu splošne porabe v občinah in je bilo 1979 4,6 odstotka sredstev od celotne splošne porabe porabljenih za priznavalnine borcem. Za leto 1980 pa je v občinskih proračunskih predvideno 282.214.417,00 din, kar pomeni indeks porasta glede na leto 1979 123. Vendar moramo opozoriti, da se v letu 1980 skladno z družbenim dogovorom o ukrepih za omejevanje splošne porabe v občinah celotna splošna poraba, kamor sodijo tudi občinske priznavalnine, lahko poveča največ za 16 odstotkov glede na leto 1979. Občine pa lahko v okviru te meje določijo prioriteto tudi za priznavalnine, če bodo ugotovile, da s takim odstotkom povečanja sredstev ne bodo mogle zadostiti potrebam pri izpolnjevanju družbenega dogovora, seveda na račun drugih proračunskih namenov oziroma porabnikov.

Obravnavani informaciji so priloženi tudi zanimivi pregledi številčnih in finančnih podatkov o stanju na tem področju za vsako občino v SR Sloveniji posebej. To je pomembno zato, da se lahko občine med seboj primerjajo in ugotavljajo primernost politike na tem področju. Odbor udeležencev družbenega dogovora je tudi kritično ocenil uveljavljanje družbenega dogovora. Ugotovil je, da pri stalnih priznavalninah, za katere so v družbenem dogovoru določeni

pogoji in gornji znesek, ni veliko odstopanj. Večje ali manjše razlike pa so v višini priznavalnin oziroma njihovih povprečjih. Kjer je sredstev več, so priznavalnine lahko višje, drugje pa so temu primerno nižje. Še pomembnejša je ugotovitev, da v nekaterih občinah namerjajo veliko finančnih sredstev za t.i. druge oblike družbene pomoči borcem, ki jih družbeni dogovor seveda ni predvidel. Te občine so po pravilu ekonomsko močnejše, medtem ko dopolnjevanje teh oblik skoraj ne poznajo. S tem pa se zopet pojavljajo določene razlike med občinami, čemur bi morali v nadaljnjem obravnavanju tega področja posvetiti primerno pozornost in v konkretni obravnavi z njimi ugotoviti utemeljenost in dimenzije takih potreb. V razpravi je bila dilema o tem, ali ne bi drugih oblik družbenih pomoči borcem (za zdraviliško zdravljenje, soseska pomoč, žepnine itd.) prenesli v pristojne samoupravne interesne skupnosti ali pa to še nadalje urejali na klasičen način in financirali iz občinskega proračuna. Prevladalo je mišljenje, da je samoupravna pot sprejemljivejša in tudi sicer sprejeta usmeritev na tem področju, vendar ne smemo prehitovati, dokler tu ni zagotovljeno ustrezno urejanje.

Odbor udeležencev je soglasno potrdil ugotovitev v informaciji, da so občinske priznavalnine pomembno dopolnile v sistemu varstva borcev NOV, in čeprav je vanje vgrajen element socialne in materialne pomoči ter sama udeležba v NOV ni osnova za njeno pridobitev, jo borci sprejemajo tudi kot družbeno priznanje. Z uveljavitvijo družbenega dogovora je ta sistem urejen na enotnih osnovah in s tem je zagotovil glede pogojev in kriterijev enake možnosti za pridobitev priznavalnine, ne glede v katerem okolju oziroma občini živijo. Razširil se je krog upravičencev, izboljšala materialna osnova in zagotovljena je vsakoletna valorizacija cenzusa in višine priznavalnine. Kritično pa je odbor ocenil nekatere primere izredno nizkih priznavalnin (100 ali nekaj 100 din) in menil, da bi priznavalnine ne smele biti nižje od družbenih pomoči drugim občanom. Tudi glede razlik v višini priznavalnin med občinami je odbor menil, da so sicer nekatere razlike v nominalnih zneskih, do neke mere razumljive, vsekakor pa je potrebno v nadaljnjem izgrajevanju tega sistema težiti k vse večjemu vsebinskemu poenotenju in zmanjševanju razlik med posameznimi območji.

Končno je odbor udeležencev podprl predlog sklepov, naj informacijo obravnavajo izvršni svet skupščine SR Slovenije, komisija za vprašanja borcev NOV skupščine SR Slovenije, republiški odbor ZZB NOV Slovenije in izvršni sveti občinskih skupščin v SR Sloveniji. Podobne analize stanja na področju priznavalnin naj bi pripravile tudi vse občine, da bi ugotovile ustreznost dosedanjega urejanja in usmeritve za prihodnost.

Malči Žitnik

BELEŽKE BELEŽKE BELE

ENCIKLOPEDIJA O TITU – Jugoslovanski leksikografski zavod je sprejel odločitev o enciklopedijskem načrtu z delovnim naslovom Življenje in delo Josipa Broza Tita. Odločitev je izzvala neobičajno zanimanje med državljani, kar je odraz resničnega razpoloženja do osebnosti in dela tovariša Tita. (»Danes sem zvedel, da pripravljate izdajo enciklopedije Življenje in delo Josipa Broza Tita,« piše, na primer, Boris Skoklev iz Zagreba. »Domnevam, da boste načrt obdelali kronološko – od rojstva do smrti tovariša Tita, in da bo ob pisani besedi tudi obilica fotografij, posebno barvnih, na katerih je prikaza-

Tito in Krleža

na Titova aktivnost na področju neuvrščene politike, pa obiski krajev in institucij v domovini in tujini, ter njegovi dnevi zunaj protokola. Predlagam, da v sodelovanju z Jugotonom vnesete v načrt tudi kaseto z znanimi pesmimi, ki jih je navdihnila osebnost tovariša Tita ter odlomke iz njegovih najbolj znanih govorov.«).

★

PONOSNO JE BILO ŽIVETI S TITOM TUDI V SLOVENŠČINI – Monografija Ponosno je bilo živeti s Titom, ki so jo pripravili sodelavci Vjesnikove hiše in natisnili v petdeset tisoč izvodih, bo izšla tudi v slovenščini. (»O Titu, največjem sinu jugoslovanskih narodov in narodnosti, revolucionarju in državniku, borcu za svoboden razvoj človeka in človeštva, je bilo izrečenih mnogo besed, napisanih člankov in knjig, vendar še premalo,« je ob izidu monografije Ponosno je bilo živeti s Titom, dela o zadnjih dneh njegovega življenja vse do smrti in bolečega slovesa, izjavil direktor delovne organizacije Vjesnika Marinko Gruič.)

★

PAVLA ROVAN: KJE SO TIŠTE STEZICE – Letos je pri mariborski založbi Obzorja izšla tudi knjiga Kje so tiste stezice. Pavlo Rovano, avtorico le-te, poznamo že desetletja kot pisateljico črtic in novel (najgloblje so tiste iz časa narodnoosvobodilnega boja), za katere je leta 1979 prejela Kajuhovo nagrado. Po knjiga Sonce in sence ter Obrazi življenja nam pisateljica tokrat ponuja utrinke iz preteklosti in sedanjosti slovenske manjšine na Koroškem. (»Pred pričetkom novelistično zbirko je pisateljica Pavla Rovanova izdala dve knjigi svoje najznačilnejše proze in tako s čvrstimi koraki stopila v slovensko slovstvo,« je v uvodni besedi med drugim zapisal Božidar Borko. »Ni se spuščala v literarno eksperimentiranje, ki bi oddaljilo sodobno prozo temu, kar jo veže s svetlo tradicijo naše povesi; čeprav je obravnavala tudi današnji življenjski stil preprostih ljudi, se ji vendar niso izmaknile njegove sodobne komponente. To je nove naše pisateljice obrnilo z odsevom časa, ki ga vsi preživljamo, ne da bi ta odsev zakril tradicionalno ozračje naše pripovedne proze.«)

NOVE KNJIGE

Kri in črnilo

Ni dolgo tega, kar je založba Borec izdala zajetno knjigo Rudolfa Hribernika-Svaruna Opredelitev. Gre za široko zasnovano tetralogijo, od katere je zdaj beročemu občinstvu predložen šele prvi del, kar pomeni, da bodo naslednji trije lahko dopolnili ali tudi precej spremenili vtise, ki jih v bralcu pobudi besedilo zdaj izdanega uvodnega dela, na podlagi katerega celotno zamisel lahko samo zaslutimo, ne moremo je pa vsestransko ovrednotiti, kaj šele kritično vzeti v pretres.

Če bi kdo kaj takega poskušal, bi to bila prehitvejoča neskrupnost in prav gotovo nepravilno do že izkazanih in do prihodnjih avtorjevih prizadevanj. Saj tudi nihče ne bo ocenjeval notranjosti in celotnega izgleda hiše, ki je predvidena za štirinadstropnico, a zaenkrat dvignjena samo do prvega nadstropja. Res pa, da človek na podlagi že sezidanega, vtem primeru lahko reče: To ne bo nobena zanična koliba, ampak ugledna, velika hiša. In kaj takega ali temu podobnega lahko trdimo tudi po branju prvega dela Hribernikove Opredelitve: vsekakor velika gradnja – obsežno besedilo. To drži, saj avtor v svoji tetralogiji namerava obdelati oziroma prikazati nič manj kot celoten narodnoosvobodilni boj v Sloveniji v razdobju 1941 - 45 in to v obliki, ki po piščevem prepričanju njegovemu ključnemu sporočilu najbolj ustreza.

Sodimo, da je prav naslov dela Opredelitev tudi osrednja misel tega sporočila, saj je z njo opredeljeno prav vse dogajanje tistega časa, pa tudi najbolj osebno življenje nešteti večjih ali manjših junakov, ki so se opredelili za ohranitev svoje človeške podobe, za boj proti okupatorju in oblikovanje lepše prihodnosti, o čemer se knjiga na široko razpisuje.

To je povsem razumljivo, saj se je njen avtor v tem času tudi sam zelo določno opredelil: zrasel iz delavskega razreda in najprej zaposlen kot delavec, je bil aktivist osvobodilne fronte ter partizanski borec že od samega začetka boja, nakar je v štirih letih junaškega bojevanja napredoval do divizijskega starešine, bil po končani vojni proglašen za narodnega heroja in v povojnem poklicnem službovanju dosegel čin generalpolkovnika ter bil nazadnje komandant štaba za SLO Slovenije.

Že iz teh skopih podatkov se nazorno očituje prej nakazana narava avtorjeve osebne opredelitve: predanost narodu, delavskemu razredu in svojemu zelo odgovornemu poklicu, ob čemer ne moremo prezreti tudi neznanskega bogastva njegovih partizanskih, vojaških in življenjskih izkušenj, ki ne smejo ostati pozabljene. Ne bi se o tem toliko razpisali, če ne bi imeli namen poudariti, da so prav očrtana življenjska pot, osebne izkušnje in družbeno priznani dosežki tisto, kar ga bolj kot marsikoga drugega, ki se je ukrušil s pisanjem, še prav posebej opravičuje do dela, ki se ga je polotil, in zdaj kot četrtna zasnovane celote leži pred nami.

Avtor tudi v sukanju peresa ni povsem novinec, saj je že leta 1974 napisal zapaženo knjigo Dolomiti v NOB, s tehtnim predgovorom pokojnega, a v svoji misli še nad vse živega Edvarda Kardelja. Tudi njegova zdajšnja knjiga ima podobno reprezentativen in stvarno razčlenjen uvod izpod peresa Staneta Dolanca, kateremu mislim, vsaj z družbeno ocenjevalnega vidika, ni mogoče oporekati ali jim kaj bistvenega dodati. Dolanc svoja zelo logična navajanja strne v sledečem jedrnatem, in po našem mnenju srčiko dela zadevajočem stavku: »Nisem pristojen za ocenjevanje njegovega stila, ker bo to gotovo storila naša književna kritika, vendar moram reči, da sem med branjem Hribernikove knji-

ge v rokopisu dobil vtis, da gre za dobro romansirano kroniko, ki se odlikuje z avtentično izvirnostjo in na mnogih mestih z dinamičnostjo literarnega čtiva.«

Torej dobro romansirana kronika, kar prav gotovo drži, moramo pa pripomniti, da je to – če izvzamemo pohvalno besedico dobro – samo zvrstna oznaka besedila. V tej zvrstni oznaki je seveda skrita vsa tista zapletena problematika, zaradi katere že vrsto let na Slovenskem vihtijo svoja več ali manj nabrušena kopja vsi, ki so v to tekmovalno kvadrigo po naravi svojega poslanstva ali vsakodnevnih prizadevanj vpreženi: avtorji romansiranih kronik, predstavniki pripovedne umetnosti, znanstveno orientirani zgodovinarji in široko bralno občinstvo. Sami avtorji teh kronik – ki jih je še najmanj – razumljivo, da od svojih del in stališč ne odstopajo, še najmanj, kadar gnetejo tako bogato in veličastno snov, kot je naš narodnoosvobodilni boj ali revolucija, ker menijo, da je njihovo pisanje poleg zanimivega in poučnega čtiva tudi obramba in smiselno nadalje-

spuščali v vprašljive vidike okusa te beroče množice, v povezavi s Hribernikovim delom, lahko samo pripomnimo, da je ta očitno močno naklonjena zgodovinsko predahnjim besedilom, kar dokazujejo Tolstojeva Vojna in mir, Margareth Mitchellove V vrtincu in da bomo pravični tudi Svetinova Ukana, ki je prav gotovo pri nas po vojni najbolj brana knjiga.

Ni tu mesto, da bi do podrobnosti izbrusili stališča poprej naštetih, smo pa prepričani, da ima kljub nekaterim izključujočim se nasprotjem, vsak izmed njih svojo življenjsko utemeljenost in nedvomno pravico svoje delo predložiti v branje tistim, ki jih to zanima. Mora pa računati s tem, da bo vse, kar bo našel prelahko in zapleteno, odpihnil najstrožji sodnik, čas, in kot kaže izkušnja, zapustil prihodnjim rodovom res samo živo umetniško delo, neizpodbitno zgodovino, pa tudi dobro romansirano kroniko.

In nekaj takega želi biti Svarunova knjiga. Njen prvi del nam govori o hu-

RUDOLF HRIBERNIK-SVARUN
OPREDELITEV

RUDOLF HRIBERNIK-SVARUN

vanje revolucije. Zato jim nikakor ni pod čast svoje delo izoblikovati kot romansirano kroniko, saj so njihove storitve v službi višjih, zgolj besednemu tkanju nadrejenih ciljev.

Potem so tu pretanjeni pripovedniki s svojimi oprodami kritiki – teh je že več – ki so samovšečno zagledani v neko nikdar do zadnjega vlakna dognano svetlobo, v kateri se mora okopati vse, kar je izpuščeno življenju in namočeno v črniličniku vrženo na papir. Oni sodijo, da v tej osebno zanéteni, eksplozivni svetlobi vse postane prosojno in tako krepko občrtano, da uzreš samo bistvo življenja, ki je takšne narave, da oživlja besede in v človeku prebuja že omrtvljena čustva. Tem sledijo zgodovinarji, ki jih je vsekakor manj kot umetnjakarjev, imajo pa znatno družbeno težo, ker jim je v okviru njihove tradicije in strokovnosti res težko, načeloma pa komaj mogoče ugovarjati. Njihov cilj je resnica, izključno resnica, tista v celoti nikdar dosežena, toda vedno iskana resnica, ki jo prizadevno razbirajo iz uradnih dokumentov, napisanih spominov, slikovnega gradiva, osebnih pričevanj in še drugih preverljivih virov, skratka iz razmeroma skromnih ostankov, ki jih je neka razburkana in mnogoplastna preteklost več ali manj slučajno odvrгла na breg prihodnosti.

In nazadnje največja pa tudi najtežje opredeljiva skupina, beroče občinstvo, ki kljub svoji množičnosti v celoti prebivalstva na žalost predstavlja samo zdesetkano manjšino, in kot nas prepričujejo nepodkupljive statistike danes še zmanjšajočo se manjšino. Ne da bi se

dem in velikem času od kapitulacije do pomladi 1942, ko se je na ozemlju, ki so ga zasedali Nemci, za življenje našega naroda in njegovo boljšo prihodnost borilo natanko 2056 borcev, od katerih je bilo 82 žensk. Kakšnega kova so bili ti borci, nam pove že to, da je bilo med njimi 1164 = 56 % članov partije in da jih je več od tega števila v teku vojne tudi padlo. Tem dvem tisočem prvoborcev je zoprvalo in jih preganjalo več kot desetkrat toliko do zob oboroženih Nemcev, da o policijskih, esesovskih in gestapovskih enotah, podpiranih od domačih izdajalcev sploh ne govorimo. Torej petnajst na enega, toda ta eden je zmagal, tudi če je padel pod sovražnikovo kroglo. To pa je herojska enačba, vredna opisa in razrešitve, ki naj bo obenem tudi vzpodbuda in uk za rod, ki tega sploh ni doživel.

Že to, da se je general Hribernik, ki ima za to vse pogoje, polotil tega dela, mu je šteti v zaslugo. Ker nikakor ne gre, da bi bili lenobni pri obujanju spominov na veliki čas in njegove žrtve; ker kot teče življenje, se ni izgoniti temu, da bo prišel tudi dan, ko si bodo bralci TV-15 v njem ogledovali slike zadnjih še živečih partizanov. Za njimi pa bodo prihodnji rodovi lahko samo še brali s črnimolom napisano legendo o krvi, preliti za narodov obstoj.

Upajmo, da se bo generalu – pisatelju Hriberniku-Svarunu, ki prav gotovo ve, kaj je kri in kaj črnilo, ta človeško razumljiva in plemenita namera v celoti posrečila!

Slavko Kumer

BELEŽKE BELEŽKE BELE

Uspešen obračun RVS

Vojaško usposabljanje, idejnopolično izobraževanje, podružbljanje ljudske obrambe, varnosti, družbene samozaščite, kadrovska vprašanja in informativno-propagandne dejavnosti, so bile osrednje zadeve, ki so jih obravnavali na redni konferenci ZRVS občine Domžale. Precejšnjo pozornost so posvetili praktičnemu urjenju RVS, ka se je tudi poznalo pri doseženih rezultatih. Tako je bilo 63 odličnih, 343 pravdobrih, 297 dobrih, 44 zadostnih in le 1 nezadosten.

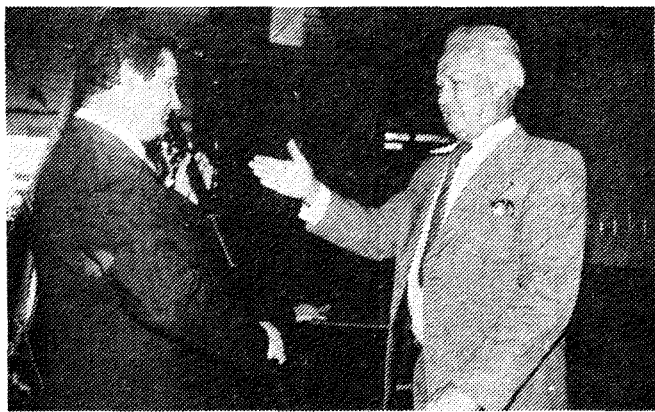
Omenjena organizacije je skrbela, da je njen široko zasnovan program izobraževanja in usposabljanja našel svoje mesto tudi pri drugih dejavnostih v občini. Vidne uspehe so dosegli pri delu z ZSMS, ZZB NOV in pri usposabljanju vsega prebivalstva za ljudsko obrambo in družbeno samozaščito.

S člani ZSMS, osnovnošolsko mladino in dijaki so izvedli številne samostojne akcije, katerih smotri so bili vzgojnoizobraževalni. V neposrednih raznovrstnih dejavnostih, ki so se prepletale z elementi obujanja tradicij NOB, so na orientacijskih pohodih, predavanjih in razgovorih z učenci o NOV, o naših oboroženih silah seznanju z njihovo oborožitvijo, z uvajanjem nekaterih vojaških veščin, urjenju in strelskem tekmovanju, filmskim predstavam, kjer so predvajali poljubne vojaške filme, pridobivali znanja iz ljudske obrambe in družbene samozaščite, ki jih bodo lahko uporabili v svojem bodočem delu in v življenju sploh.

Med pomembnejše akcije sodi tudi obrambni dan z učenci 7. in 8. razredov osnovnih šol na območju občine Domžale v Blagovici-Šipek. Tukaj so mladinci tekmovali iz obrambe in zaščite, preverjali so znanje iz zgodovine NOB, prve pomoči, orientacije, kurirske službe in opazovanja, streljanja in preverjanja telesnih zmogljivosti. Sodelovalo je več kot 120 učencev. Najboljše ekipe so nagradili s knjižnimi nagradami in diplomami.

Drago Miklavec

Razvitje prapora

Člani ZRVS osnovne organizacije Dušan Kveder-Tomaž iz Maribora so razvili svoj prapor 13. junija letos. Idejo in sklep o razvitju prapora je dalo predsedstvo organizacije že v lanskem letu. Razvitje prapora je bilo v novo zgrajeni šoli revolucionarja Veljka Vlahoviča, Osnovna organizacija ZRVS v tej krajevni skupnosti je nastala iz prejšnje večje KS Joca Zagernik, ki se je po preoblikovanju KS v Mariboru razdelila v tri manjše.

Že v prejšnji večji KS so rezervni starešine izvajali svoj program v skladu z navodili občinske konference ZRVS dokaj uspešno. Sedaj v manjši organizaciji, ki šteje okoli 70 rezervnih starešin, pa so uspehi še večji. Letošnji program vzgoje so opravili v predvidenem roku.

Predsednik organizacije Vlado Šumatič je v svojem govoru dejal, da s ponosom razvijamo ta svoj prapor kot edina organizacija v občini Maribor in, da nam bodo vtkane zlate niti gesla pomenile še večjo obveznost, pripravljenost in strokovno usposobljenost v sistemu splošnega ljudskega odpora in družbene samozaščite.

»Zato bo imel ta prapor svoj pomen v naših vrstah in ga bomo znali čuvati«, je dejal predsednik, ko ga je izročil praporščaku Slavku Brumcu. Vsem članom gre zahvala za materialno pomoč, ki so jo prispevali, kakor tudi maloštevilnim obrtnikom v KS in zavarovalnici Triglav območne skupnosti Maribor. Po končani svečanosti so predstavniki KS in rezervni starešine pridelili še tovariško srečanje.

Ferdo Vtič

Kmalu »Informator«

O tem je tekla razprava na občinski konferenci ZRVS Postojna, ko so razpravljali o nalogah, ki jih ima ta organizacija. Povezati je treba vse tiste, ki kakorkoli delajo v splošnem ljudskem odporu in družbeni samozaščiti. S prirejanjem predavanj in z drugimi oblikami izobraževanja je treba zajeti čim več delovnih ljudi, v koncept vseljidskega odpora.

Ko so na konferenci obravnavali pomen notranjega informiranja je bilo ugotovljeno, da se je le-to delno izboljšalo, da pa še vedno ni tako kot bi moralo biti. Zato so podprli zamisel, da v Notranjski regiji, ki zajema poleg Postojne še občini Ilirska Bistrica in Cerknica, prično izdajati »Informatorja«, ki naj bi seznanjal člane ZRVS in ostale z delom in nalogami s področja SLO in DS. Pobuda tov. Tita za uvajanje in razvijanje kolektivnega dela in vodstva ter krepitev kolektivne in individualne odgovornosti in uvajanje funkcije predsedujočega-predsednika z enoletnim mandatom so delegati konference sprejeli z vso odgovornostjo. Pri tem je bila izražena pripravljenost članov RVS, da se v vseh organizacijah in družbenih sredinah kjer živijo in delajo dosledno zavamejo za uresničevanje zastavljenih nalog, tako s področja SLO, DS in izvajanja družbeno ekonomske stabilizacije glede na najnovejše ukrepe.

Š. Bratina

Letni preizkus znanja

V prvi polovici junija so se zbrali v Kropi in Šminklavžu rezervni vojaški starešine z območja občine Mozirje, kjer so neposredno na terenu v skupinah zagovarjali in prikazali rešitve taktičnih nalog, ki so jih dobili v pisni obliki nekaj dni pred preizkusom znanja. Ustno pred komisijo pa so morali podati oceno stanja s sprejemom odločitev, dajanje nalog podrejenim, organizacijo in sodelovanje s komponentami splošnega ljudskega odpora in družbene samozaščite na terenu, organizacijo poveljevanja, zveze in ognjeno pripravo napada.

Poleg vojaškotaktičnega dela so opravili preizkus še iz idejnopoličnega znanja, o vlogi in pomenu splošnega ljudskega odpora ter osnove iz zdravstva.

Tone Modrijančič

Analiza strokovnega pouka

Predsedstvo OK ZRVS Bežigrad je na zadnji seji analiziralo strokovni pouk in idejnopolično izobraževanje RVS za leto 1979/80. Predsednik komisije za splošno vojaško usposabljanje in idejnopolično izobraževanje pri OK ZRVS Drago Ivanovič je podal izčrpno poročilo, ki je bilo oblikovano iz izkustva in dela občinskih organov in neposrednega dela krajevnih organizacij ZRVS.

Skoraj pri vseh krajevnih organizacijah je bila pripravljenost izpitnih komisij boljša in popolnejša kakor v prejšnjih letih. Tam kjer so bile priprave temeljite, zlasti na predhodnih seminarjih, uspeh ni izostal.

Udeležba in zainteresiranost RVS v streljanju je velika, vendar pa pri tako poredkem streljanju, zlasti s pištolo, ne moremo pričakovati posebno dobrih rezultatov in je bil dan poseben poudarek predvsem množičnosti. Strelišče ob Savi še vedno ni dovolj urejeno, da bi lahko zagotovilo normalen potek strelskih vaj, za njegovo ureditev pa je občinska skupščina odobrila potreben denar.

Dušan Rebolj

Lahko bi bilo bolje

Občinska konferenca ZRVS Zagorje združuje štiri krajevne organizacije: Zagorje-Podkum, Toplice-Senožeti, Kotredež-Selo, Izlake in Kisovec, in vendar je njihova problematika zelo sorodna. V eni in drugih organizacijah so prizadevni RVS in tudi taki, ki se posameznih vaj sploh ne udeležujejo ali pa se stalno opravičujejo. Vse to je bilo še posebej prisotno, ko so na občinski ravni analizirali kakšne rezultate so dosegli pri izpolnjevanju svojega programa pri nekaterih nalogah. Tako so ugotovili, da je bila poprečna udeležba le 65 odstotkov, kar je seveda zdaleč premalo in da tudi uspehi pri reševanju taktične naloge bi lahko bili boljši, kot so. Za vse to sta v glavnem dva razloga; v prvi vrsti zaradi slabe udeležbe posameznih RVS in drugič, ker nekateri prihajajo premalo pripravljeni. Tako se torej dogaja, da se še tisti sorazmerno dobri rezultati na koncu skazijo.

Zaradi tega so se zavzeli, da bo treba proti nediscipliniranim izostankarjem ustrezno ukrepati. One pa, ki se ne izobražujejo pa na primeren način opozoriti, da je to njihova dolžnost. V občinski organizaciji si še kako prizadevajo, da bi bili aktivni vsi RVS ne pa samo nekateri. Kaže, da so pri tem določeni napredek le dosegli. O tem namreč pričajo doseženi rezultati tretjega sklica, kjer so RVS iz krajevnih organizacij streljali z vojaško puško, se udeležili taktičnotehnične zborna, in si ogledali posamezne vrste orožja ter preverjali svoje teoretično znanje v obliki testiranja.

Drago Miklavec

Na obisku pri planincih

Zaključena predavanja, seminarji, pohodi, streljanje, taktično orientacijska vaja in druge aktivnosti, ki so bile po načrtu uspešno opravljene. Redno delo se ponovno začne jeseni, kakor pač vsako leto.

Ob zaključku je OK ZRVS Bežigrad organizirala izlet na Gorenjsko, kot nagrado vsem aktivistom, nosilcem strokovnega usposabljanja RVS in mladine. Izlet je bil obenem povezan s strokovnim usposabljanjem.

Najprej so se RVS ustavili v vojašnici Franceta Prešerna v Kranju, kjer jih je pričakal komandant enote. Na posebnem prostoru je bilo razstavljeno orožje: polavtomatske in avtomatske puške, pištole, raznovrstne mine od protipehotnih do protioklepni, različni topovi in minometi, rakete, avtomobili za zveze, planinski pribor, moderna prevozna kuhinja itd. Vojski in oficirji so razlagali in odgovarjali na postavljena vprašanja. Nato so si ogledali muzej NOB Jugoslavije in še posebej muzej Prešernove brigade NOV, po kateri se vojašnica imenuje. Čistoča in red je opazen na vsakem koraku. V domu JLA so predvajali film o lanskega leta obisku tovariša Tita v vojašnici in vaje planinskih enot. V Begunjah so obiskali zloglasne gestapovske zapore in položili venec pred spomenikom na pokopališču talcev. Predsednik občinskega odbora ZZB iz Radovljice, Slavko Staroverski je seznanil navzoče z razvojem NOB na Gorenjskem, z njihovimi uspehi in žrtvami.

V vojašnici Bohinjske Bele so prisostvovali vaji planinske enote, ki je na poligonu prikazovala hojo čez viseče mostove ter plezanje in spuščanje po stenah.

Na poti domov so že načrtovali, kam bi šli prihodnje leto. Najzanimivejši je bil vsekakor predlog za obisk kake enote vojne mornarice.

Dušan Rebolj

Z razstave ob 60-letnici ustanovitve KPJ v Sloveniji in 70-letnici rojstva Toneta Tomšiča

Sprehod po razstavi partijskega tiska

V prostorih Slovenske akademije znanosti in umetnosti so 16. junija odprli razstavo »Partijski tisk na Slovenskem«. Ob 60-letnici ustanovitve KPJ v Sloveniji in ob sedemdesetletnici rojstva Toneta Tomšiča so jo organizirala uredništva Dela, Komunistična in Delavske enotnosti.

Prikazati odseve oktohrske revolucije, ki so se kot bliskavica pred viharjem širili po vsej Evropi in so z vračajočimi se ruskimi ujetniki segli tudi na Slovensko, obuditi spomin na trpljenje, junaško požrtvovalnost in revolucionarni zanos slovenskega proletariata, ki ga je s tiskano in govorjeno besedo vodila in spodbujala za boj proti kapitalistični tlaki tedaj ustanovljena Komunistična stranka v Sloveniji, predvsem pa predstaviti lik in delo predanega revolucionarja in neutrudnega organizacijskega sekretarja te stranke Toneta Tomšiča – to je bila naloga, ki so si jo ob 60. obletnici ustanovitve KS v Sloveniji in 70-letnici Toneta Tomšiča zastavile današnje časopisne hiše, naslednice revolucionarnega tiska, ter Narodna in univerzitetna knjižnica, ki hrani večino razstavljenega gradiva.

Ko smo zbirali vse te eksponate, časnike, časopise, brošure, knjige, razmnoževalne stroje, ponarejene štampljke, klišeje in legitimacije ter fotografije, ki so nam jih dali na uporabo Muzej ljudske revolucije, Arhiv CK ZKS in Institut za zgodovino delavskega gibanja, smo se zavedeli, kako težko nalogo smo si naložili in kako smo bili sredi vsega tega pravzaprav neobgleni. Ne le zaradi velike množine gradiva, iz katerega je bilo treba izbirati, ampak zaradi tega, ker so bili vsi ti sicer tako zanimivi eksponati pravzaprav vendarle – mrtvi.

Kako naj bi sivi časopisni papir in morda še tako zgovorna fotografija ponazorila živo

»Nešteto vezi je med Tonetom Tomšičem in revolucionarnim tiskom. Marsikje se prav simbolično združujeta v sinonim večne bojevitosti, stalne upornosti, doslednosti in neomajnosti na bojiščih za človeka, za njegovo svobodo,« je dejal ob otvoritvi razstave Jak Koprivc, glavni urednik Dela.

življenje! Za vsako vrstico v tedanjem časopisu bi si morali predstavljati novinarja ali delavskega dopisnika, ki je z okorno besedo in roko poročal o krivicah, ki so se mu dogajale v krivičnem redu ali je sanjal o novi dobi, ki je stala pred durmi. Za vsakim ponarejenim dokumentom, ki je pomagal ilegalnemu aktivistu, da se je izognil aretaciji, bi si morali predstavljati mučno in natančno delo tehnikov, ki so se trudili, da bi bil ponaredek tak, da ga ni bilo mogoče razpoznati, saj bi vsaka še tako majhna napaka lahko pomenila aretacijo ali smrt. Za razmnoževalnim strojem bi morali videti tiskarja, ki je temu stroju stregel in si prizadeval, da bi bil časopis pravočasno dotiskan, da so ga aktivisti lahko raznesli po Ljubljani in po Sloveniji. (Samo tu nam je posnetek življenja uspel, saj sta stroj in tiskar, ki sta pred vrati razstave »pristna« drug drugega vajena!) Morali bi si zamišljati Tomšiča, ki je snoval vedno nove možnosti, vedno nove časopise ter bedel nad vso to partijsko tehniko, da je brezhibno in precizno funkcionirala. Ob pogledu na fotografijo kaznilnice v Kosovski Mitrovici bi si morali zamišljati, kar je občutil on, ki se je zavedal, kako zelo ga zunaj potrebujejo. Pri Rdečih signalih bi morali sodoživljati revolucionarno vrenje na univerzi, posebno tedaj, ko je bilo treba izraziti protest zaradi prepornih predrzavotvornih univerzitetnih oblašt, ki so ga zaradi obsodbe na zapor izključili od študija na ljubljanski univerzi. In končno bi morali ob njegovi mučeniški smrti ponovno čutiti to, kar je čutila tedaj vsa uporna Slovenija.

Samo nekaj primerov kot nekakšno navodilo, kako bi bilo treba »brati« to razstavo!

V prvi sobi dve veliki fotografiji. »Razglas« (z dne 31. dec. 1920), kakor so v slovenščino prevedli zloglasno »Obznano« in »Zakon o zaščiti javne varnosti in reda v državi« (z dne 1. avg. 1921).

Ne glede na to, da sta bila ta dva akta sprejeta vsaj v dvomljivih okoliščinah, če že ne sploh nezakonito, sta na zunaj taka, kakršni so pač pravni akti: prepovedujeta, ukazujeta, pretita in predpisujeta kazni za vsakogar, ki bi... in vse naprej do... »naj se pokoravajo«.

In vendar pomenita oba dokumenta s prepovedjo komunistične stranke in vsega njenega delovanja neznansko trpljenje nešteti aktivistov, odločnih delavskih voditeljev, ki so zaradi njih morali romati skozi mučilnice jugoslovanskih ječ in ne malokdaj celo v smrt. (O tem, kaj je čakalo vsakogar, ki ga je mlada jugoslovanska buržoazija, branec svoje privilegije, imela za nevarnega, priča knjižica, ki jo je napisala Marija Zumer »70 dni v Glavnjači«.) Ob eksponatih, ki prikazujejo literaturo iz inozemstva, celo Moskve in Petrograda, bi se kazalo zamisliti o poti, ki so jo te ravije naredile, da so pristale v Narodni in univerzitetni knjižnici, kjer so preživele kdo ve koliko čistk. In še in še bi kazalo »oživljati« razstavljenе eksponate. Črno obrobljena vest o žrtvah na Zaloški cesti, ki kaže cenzorjevo belo liso... Denunciacija v Orjuni po krvavem spopadu: »Vas pa industrialce ob dvajseti uri najodločneje pozivamo, da napravite red v vaših obratih. Dovolj je bilo priznanja! Spodite iz obratov tiste, ki jedo vaš kruh...« ...Vitrina z majhnim izborom beriva na osnovi katerega si je Tomšič izoblikoval svoj svetovni in politični nazor. Ves študij, tudi ilegalne literature, je terjal intenzivno delo in končno ni bil brez nevarnosti...

Sicer pa, kaj bi našteval! Saj ne kaže drugega, kakor da se zanesemo na domišljijo obiskovalcev, ki bodo znali tudi mrtvim črkam vdihniti življenje. Gotovo pa jih bo še dolgo spremljal pogled kaznjence Tomšiča s kaznilniško številko na prsih. V njem je odločnost in vizija prihodnosti.

Jaro Dolar

Presenečenje za presenečenjem

V taborišče s prvim transportom iz Trsta – Nepričakovan »sprejem« v Weimarju – Delo z mladimi

Za preživele internirance uničevalnega taborišča Buchenwald je bil 11. april 1945 drugo rojstvo. Med tistimi, ki so si priborili svobodo z bojem proti nacizmu, je bil tudi tržaški Slovenec Boris Kovačič. Rodil se je 19. januarja 1920 v Trstu, leta 1957 pa se je preselil v Jugoslavijo in danes živi v Izoli. Obiskal sem ga na njegovem domu nedaleč od morja.

Boris Kovačič je prišel v Buchenwald s prvim tržaškim transportom julija 1944. Dobro se spominja popotovanja v neznanost. »Takrat smo v Trstu že slišali za nemška koncentracijska taborišča. Vedeli smo za Dachau in nekatere druge »lagerje« smrti, za Buchenwald pa še ne. Iz Trsta smo se peljali proti Gorici, kjer so nam priključili še dva vagona. V njih so bili Goričani, Solkanec in ljudje iz okoliških krajev. Ko smo se peljali proti Trbižu, smo izkoriščali razne prilike za pobeg. V Trbižu sem prišel na vrsto jaz. Takrat pa je postajonačelnik sprožil alarm in pozneje so nas »zaplombirali« v vagon. Vseeno pa je uspe-

lo zbežati okoli 150 tovarišem.

Po dveh dneh vožnje je vlak pripeljal v Weimar. Transport je stražilo osem karabinerjev in trije SS-ovci. Kot je pripovedoval Boris Kovačič, se je s karabinerji še nekako dalo pogovoriti, z Nemci pa ne. V Weimarju so tržaški transport poslali na stranski tir. »Ustavili smo se ravno nasproti gostilne v kateri so se zabavali mladi Nemci. Bilo je izredno veselo. Zato pa je med nami vladala tišina. Pa smo se zbrali Slovenci, ki smo že leta poprej ilegalno delali in na hitro ustanovili pevski zbor. Zadonela je naša pesem. Peli smo borbene in partizanske pesmi. Bili smo prepričani, da nas ne bo nihče razumel. Pa so pričeli prihajati mladi do žice na postaji. Vprašali so nas kdo smo. Dejali smo jim, da smo jugoslovanski partizani, pa čeprav smo bili italijanski državljani. Vprašali smo za Buchenwald. Povedali so nam, da je do tja okoli 6 kilometrov. Zatrjevali so nam, da nas ponoči ne bodo odpeljali tja. Ko smo spraševali kdo je v la-

gerju nam je mladenka okoli 24 let oblečena v črno samo skomignila z rameni. Torej so vedeli kaj se dogaja na hribu Ettersberg! Skupina fantov in deklet se je umaknila v gostilno in čez približno 10 minut sta dva mladeniča oblečena v »hitlerjunge« zasedla križišče. Začeli smo se spraševati, kaj bo iz tega. Zatem je trojica mladih prišla na postajo in povabila SS-ovce v gostilno. Dobrih 20 minut zatem pa se je iz gostilne formirala veriga do žice kolodvora. Na naše prijetno presenečenje so iz rok v roke »potovali« pivo in sendviči. Vsak iz transporta je dobil »darilo«. Pravtako so se »usmili« karabinerjev. Kmalu zatem so prišli trije SS-ovci, ki so nas spremljali, popolnoma pijani iz gostilne. Tudi mi smo zaspali. Pri sebi pa sem si mislil: če se to dogaja sredi Nemčije, potem je vojne konec. Takšnega presenečenja nismo pričakovali. Toda vojne še zdaleč ni bilo konec. Za Borisa Kovačiča in tovariše so se šele začeli dnevi grozote, trpljenja, preziranja. Že ko se je vlak vzpenjal proti Et-

Boris Kovačič

tersbergu v osrčju Thüringije, je prišlo novo presenečenje.

»Med bukovimi drevesi smo opazili ljudi. Bili so popolnoma izčrpani, oblečeni v »zebre«. Poleg njih pa SS-ovci z biči in psi. Ko smo prišli na postajo Buchenwald, so nam vagon popolnoma zaprli. Videli smo transport ljudi, oblečenih v belo plave »zebre«. Vprašali smo jih kam gredo. Dejali so, da verjetno na Norveško. Mislili smo, da so kriminalci. Kar naenkrat pa je bilo slišati kričanje. Na vagon so poskakali SS-ovci in nas mlatili z biči ter nas podili iz živinskih vagnov. Nato so nas

odpeljali v »lager«. Na poti vanj sem videl cel »hrib« čevljev. Tedaj sem se zavedal, da le ni vse tako »nedolžno«. Ko pa sem na vходу opazil na železnih vratih še napis »vsakemu svoje«, potem sem že vedel, kakšno taborišče je Buchenwald. Zaprli so nas v takoi-menovani »mali lager«. K nam so prišli tudi Jugoslovani. Dejali so, da so organizirani. Nismo jim verjeli. Toda nezaupanje se je kmalu razblinilo ko sem spoznal nekaj starih aktivistov. Vključili smo se v delo ilegalne taboriščne organizacije.

Tovariš Kovačič, star komunist in borec za pravice Slovencev v Italiji, je v prvih dneh internacije bil v stalnih stikih z člani ilegalne organizacije in sicer največ z Janezom (Johanom) Ranzingerjem, pa Slavkom Figarjem in prof. Dušanom Kermavnerjem. »Mesec dni sem v taborišču delal skupaj z Ljubom Sušičem, skofcem, ki ga je podobno kot mene italijansko specialno sodišče obsodilo na 8 let ječe. Sam pa sem bil obsojen na 14 let ječe. Nato sem kot študent me-

dicine prišel na mesto higijenskega stražarja na blok 45. Tako sem imel priliko, da sem iz transportov reševal ljudi.« Potem, ko so se interniranci v Buchenwaldu sami osvobodili, je Boris Kovačič še do avgusta ostal v osrčju Nemčije. Domov se je vrnil šele s predzadnjim transportom, avgusta 1945.

Mojemu sogovorniku tudi pisane pero ni neznanost. Že v Buchenwaldu je pisal in urejal »Naš glas«, ki je izhajal po osvoboditvi taborišča. Po prihodu v Trst pa je pisal razne članke za Slovence v Trstu. Tudi po preselitvi v Izolo je Boris Kovačič ostal aktiven družbenopolitični delavec. Postal je predsednik Društva prijateljev mladine, aktiven v taborniški organizaciji in drugje. Za svoje delo je dobil več priznanj in odlikovanj. Kljub boleznim pa je aktiven še sedaj.

»Ne morem živeti, ne da bi bil angažiran. Predavam tabornikom. Zelo rad delam z mladino. Seveda pa imam tudi hobi. Sestavljam male ladijske modele.«

Jani Alič

ILIRSKA BISTRICA

Cicibani planinci
padlim junakom

Na ilirskobistriškem imajo v planinsko dejavnost vključenih večino cicibanov, varovancev vseh otroških vrtec v občini. Pod vodstvom marljivih vzgojitelj, mentorice planinske vzgoje med najmlajšimi razvijajo celo vrsto planinskih aktivnosti, primernih starosti malčkov. Najpogostejša oblika dela je seveda izletništvo. Na svojih pohodih na vzpetine v okolici svojih vrtec redno obiskujejo tudi spomenike padlih junakov in jih krasijo s poljskim cvetjem.

Tako je bilo tudi pretekli torek, 17. junija, ko se je več kot 250 cicibanov planincev zbralo v Jelšanah pri Ilirski Bistrici na letošnjem srečanju. Še preden so krenili na skupni izlet na bližnji 583 metrov visok Božični breg, so položili cvetje s spomeniku padlih junakov Istrskega odreda, ki ga je prav v tej vasi iznenadil nemški okupator.

Planinstvo med malčki ima na bistriškem že 7-letno tradicijo in žanje med vzgojitelji in starši teh otrok veliko naklonjenost.

VOJKO ČELIGOJ

ŠEBRELJE

Spominska plošča
partijski šoli

Ob lazcu Zabrnice v Podstanajci pri Šebreljah je od 5. septembra 1944 do 25. marca 1945 delovala nova pokrajinska partijska šola za Primorsko in Gorenjsko. V dobrih šestih mesecih delovanja šole se je zvrstilo kar sedem tečajev. Šola sta vodila Jože Lesar in Anica Zrimšek - Kuhar. Med zadnjo sovražno ofenzivo so se tečajniki pravočasno umaknili, tako da so Nemci našli le prazne barake, ki so jih požgali.

V nedeljo 6. julija bodo ob 11. uri v Podstanajci pri Šebreljah odkrili spominsko ploščo tej pokrajinski partijski šoli v okviru praznovanj ob 35. obletnici osvoboditve.

Prebivalci Šebreljskega so za NOB veliko pripevali.

Tako so Nemci v Šebreljah 10. junija 1944 pobili šest vaščanov in zažgali vas. Zgorelo je 68 hiš z vsemi gospodarskimi poslopji.

V hiši pri Osredkarju je bilo v letih 1943/44 dalj časa pokrajinsko poveljstvo VOS in OZN.

V Šebreljskem vrhu v gozdu pri kmetiji Pisance je bila od julija 1944 do osvoboditve pokrajinska uprava vseh partizanskih tehnik in tiskarn na Primorskem. Vodil jo je Ciril Lukman - Anjo, od začetka leta 1945 pa Martin Kokalj - Aleš.

JOŽE OBLAK

LUČE OB SAVINJI

Enodnevni izlet

Kakor vsako leto tako je tudi letos ZB NOV Luče ob Savinji organizirala enodnevni izlet za svoje člane, njihove sivojce in mladino. Obiskali smo rojstni dom maršala Tita v Kumrovcu in dom mladosti. Težko je opisati bolečino v srcu, ki se je vidno izražala na slehernem obiskovalcu. Nato smo si ogledali še Lučanom nepoznani kraj Stubiške Toplice. S posebnim zanimanjem smo si ogledali spomenik voditelja kmečkih uporov Matija Gubca.

VINKO KNAPIČ
ZB NOV Luče

AJDOVŠČINA

Ajdovski borci na
letovanju

Člani borčevske organizacije Mlinotesta iz Ajdovščine so letos že petnajstič brezplačno letovali v počitniškem domu v Bašaniji. Tu se zbirajo že upokojeni borci, še aktivni, ter vojaški vojni invalidi. Na petdnevem brezplačnem odhodu se med seboj pogovarjajo o vsestranskih težavah njihove organizacije, o delu, življenju in si izmenjajo izkušnje.

Letovanja se navadno udeležujejo kakih 35 borcev, od tega še 10 aktivnih iz Ajdovščine in iz vseh krajev, kjer ima Mlinotest svoje tozde. Borci vsako leto obišče direktor Stane Bajug, ki ima največ zaslug, da kolektiv Mlinotest že toliko let pošilja borce na brezplačen petdnevni odhiti.

Prav bi bilo, da se po zgledu Mlinotesta ravna tudi druge DO, ki imajo v svojih vrstah zaposlenih še več borcev NOV, saj je to le skromno, vendar hvale vredno priznanje za njihovo delo med NOB in v povojni izgradnji domovine.

LEOPOLD KOTAR

PTUJ

Obeležja je treba
vzdrževati

Pri nas zadnji čas namenjamo vse večje pozornost pomnikom revolucije. In skorajda ni danes nekega večjega kulturnega središča, kjer ne bi zadnje čase postavili spomenikov, spominskih obeležij, ki naj še pozne rodove spominjajo in opominjajo na velikost naše narodnoosvobodilne vojne, na žrtve za svobodo.

Vemo, da imamo povsod, kjer so ta spominska obeležja postavljena, bodisi v središču kraja, sredi polja, v temnem gozdu, nekoga, ki prevzema nase odgovornost, da bo skrbel za spomenik, da bo med drugim vedno skrbel za redno vzdrževanje poti, ki vodijo k spomeniku in da bo okolica spomenika vedno urejena.

Pred leti me je pot zanesla k nekdanji partijski bolnišnici Jesen na Pohorju, ki je zdravila ranjene borce vse do osvoboditve naše domovine. Sovražnik je ni odkril. Naletel sem na študente neke višje šole iz Maribora, ki so pridno urejali okolico bolnišnice. To je seveda res vse hvale vredno, ne samo za študente, ampak tudi za vodstvo šole, ki je bilo pobudnik akcije.

Poglejmo v Slovenske gorice. Sredi gozda oziroma tik ob gozdu so namreč naredili v spomin na zadnjo borbo prvih slovenskogoriških partizanov lepo spomenik. Mladi iz Juršinec pa so se obvezali, da bodo skrbeli za to spominsko obeležje, ki še ni v celoti dograjen.

Žal pa so, kot smo se prepričali, že letos na to svojo obvezo nehoti pozabili, kajti obeležje je bilo v času, ko so bili v ptujski občini na obisku prijatelji iz Srbije, neurejeno.

FRANJO HOVNIK

LENDAVA

Praznovanje 24.
občinskega praznika

Letos že štiriindvajsetič praznujejo občani lendavske občine svoj praznik. Ob tem je bila letos vrsta srečanj in prireditev na športnem, kulturnem in družbenopolitičnem področju. Praznični teden od petnajstega do dvaindvajsetega julija so popestrili z razstavo pristnih lendavskih vin v kleti združenega kombinata. Sledil je koncert gojencev glasbene šole, predstava slovenskega filma Povest o dobrih ljudeh, vaja civilne zaštite v Dobrovniku, literarni večer z pisateljico Karolino Kolaminic, otvoritev žitnih silosov pri Agromerurju in tekmovalne mladih traktoristov v Renkovcih. Zvrstila so se tudi številna športna srečanja, med katerimi naj omenimo rokometni turnir za ženske v športnem parku osnovne šole Drago Lugarič v Lendavi.

Vrhunec praznika pa je bila osrednja slovesnost v Kobilju, kjer je bila slovesna seja skupščine občine Lendava s podelitvijo plaketa in priznanj delovnim organizacijam in posameznikom za dosežke na različnih področjih dejavnosti. Plakete so prejeli: delovna organizacija INA-Nafta, Jože Hajdinjak iz Lendave in Gasilsko društvo Lendava. Pismena priznanja pa: Aleksander Šimonka, Karavla Đuro Salaj iz Kobilja, dr. Jože Antonič, Ignac Sardi in Ljudmila Kolenc. Po seji so slovesno poimenovali osnovno šolo Kobilje, ki bo odslej nosila ime velikega misleca in revolucionarja Edvarda Kardelja. Še istega dne popoldne pa so na ploščadi osnovne šole priredili 13. revijo folklornih skupin občine Lendava.

JOŽE ŽERDIN

JESENICE

Vrnitev v svobodno
domovino

Petega julija 1945 popoldne je prispel na Jesenice dolg tovorni vlak, s katerim so se vračali domov naši ljudje iz raznih krajev Slovenije in tudi iz drugih naših republik. Z vagonov so vihrale slovenske zastave, ki jih je v večini sešil iz raznih kosov blaga Janez Makovec iz Rateč.

Vsi ti naši rojaki, ki so odpotovali proti večeru prejšnjega dne iz Salzburga v Avstriji, so se po zlomu nacistične Nemčije znašli na prostosti v raznih krajih Nemčije in Avstrije. Bili so to zaporniki, interniranci, izseljenci, vojni ujetniki in taki, ki so bili na prisilnem delu. Posamezniki in v skupinah so prihajali, od blizu in daleč, prepričani, da bodo kmalu odpotovali domov. Vendar so morali vsaj nekateri kar dolgo čakati na ta dan. Marsikateri ni vedel, kaj je z njihovimi družinami in svoji.

Predmestje na zahodnem delu Salzburga Parsch je bilo takrat prenapolnjeno z barakami. Tja so napotili Amerikanci naše rojake, ki so od blizu in daleč prihajali v to mesto. Dobivali so skromno hrano in tudi neki domači zdravnik jih je tu pa tam obiskoval. Mnogo je bilo med temi ljudmi mlajših, ki so pripravili v eni od barak skromen oder in večkrat prepevali naše narodne pesmi.

Četrtega julija 1945, pozno popoldne, je zavladalo veselje med nami. Kmalu smo začeli zapuščati barake in se napotili do proge. Prihajal je vlak. Tu smo se srečevali stari znanci in prijatelji, ki se že dolgo nismo videli. Posebno mi je ostalo v spominu srečanje s skupino internirancev iz koncentracijskega taborišča Flossenbürg.

Bilo nas je kakih 20 naših slovenskih rojakov, s katerimi smo pešali z zgornje Bavarske do Donave pri mestu Straubing in se tam ločili v dve skupini. Vsaka je bila prepričana, da ubira najbližjo pot domov. Ob tej proggi smo se po dobrem mesecu ločitve spet srečali.

Veseli je bilo nepopisno, ko je lokomotiva potegnila vagona za seboj. Bilo pa je tudi nekaj naših državljanov, ki so mirno gledali za odhajajočim vlakom, saj niso hoteli z nami, češ da v novi Jugoslaviji vlada boljše življenje in da nas bodo vse zaprli. V Podroščici smo srečali naše partizane, s katerimi smo se prisrčno pozdravljali.

Končno smo le prispeli na Jesenice in od tu odhajali na vse strani, k svojim družinam.

SREČKO ŠORLI

AJDOVŠČINA

Prijeten izlet

Organizacija ZB NOV in VVI Ajdovščina je 21. junija 1980 organizirala izlet za svoje člane. Udeležencev je bilo 47. Srečanje smo imeli s člani organizacije ZB NOV v Domžalah. Nato smo skupaj s stopetdesetimi udeleženci odšli na ogled Smiglove zidanice, kjer je bila aprila 1938 prva konferenca KPS. Potem nas je pot vodila v revirski muzej ljudske revolucije v Trbovljah in na Čebine, kjer je bila 18. aprila 1937 ustanovljena KPS.

Med organizacijami ZB NOV Ajdovščine in Domžalah je junija 1979 nastalo pravo prijateljstvo, saj je tudi v miru lepo sodelovati.

Minuto tišine smo poklonili Titovemu spomniku, s trdnim zagotovilom in pripravljenostjo še tesnejše sodelovati.

Domžalčanom se iskreno zahvaljujemo za prijetne trenutke.

ZDRUŽENJE BORCEV NOV AJDOVŠČINA

GORNJI MILANOVEC

Letos v Srbijo

Tradicionalno srečanje rezervnih vojniha staršev Jugoslavije pod geslom BRATSTVO in enotnost je letos 4. julija v Čačku v SR Srbiji, pred tem pa so delegacije iz vse Jugoslavije v gosteh po posameznih občinah te republike. Delegacija obalno-kraške regije je letos gost občine Gornji Milanovac.

Domačini bodo svoje goste pričakali na beograjskem letališču, nato pa jih bodo s svojimi avtobusi odpeljali najprej na obisk Titovega zadnjega doma na Dedinju v Beogradu, nato pa v svoje domače kraje, kjer jim bodo skušali pokazati kar največ svojih značilnosti in jih seznaniti s svojimi dosežki na vseh področjih življenja in dela.

Letos je tudi to srečanje v znamenju prilagajanja ZRVS splošnim naporom za gospodarsko stabilizacijo in zato nekoliko okrnjeno, ker se ga bo udeležilo nekaj manj delegatov; iz obalno-kraške regije skupaj 10 iz štirih občin: iz Izole Vlado Radojevič in Karlo Turk, iz Kopra Boris Gorup, Svetislav Jovičič, Srećko Pahor in Danijel Vicić, iz Pirana Jože Lesnik in Serafin Pavlič, iz Sežane pa Ljubo Majerič in Jakob Turk.

Delegacija bo nesla s seboj za občinsko organizacijo ZRVS v Gornjem Milanovcu skromno spominsko darilo, vsak član pa za svoje tovariše iz te občine značilne značke iz svojega okolja kot svoj prispevek in spomin novim znancem na ta lep obisk.

RASTKO BRADAŠKA

MARIBOR

Učitelji –
revolucionarji

Pred nedavnim so pred pedagoško akademijo v Mariboru slovesno odkrili spomenik štirim narodnim herojem, ki so bili prej, preden so se odločili za revolucionarno delo, vsi učitelji in sicer Jožetu Kerenčiču, Mihi Pintarju, Franju Vrnuncu in Silvini Tomassini, ki je bila umorjena v Srbiji.

Spomenik narodnim herojem je odkril prvoborec Tone Ulrih - Kristl, sicer borec Prvega Pohorskega bataljona. Avtorja spomenika sta znana umetnika Vlasta Tihec - Zorkova in Branko Kocmut, ki sta izdelala že več spomenikov na temo revolucije in njenih junakov.

Slavnostni govornik ob odkritju spomenika je bil predsednik skupščine SR Slovenije Milan Kučan, ki je v svojem govoru poudaril pomen vzgojnoizobraževalnega sistema za naš nadaljnji družbenoekonomski razvoj ter med drugim dejal:

«Izmenjava in prepletanje dela in učenja postaja proces, ki pomembno vpliva na vsebino in način uresničevanja programov, katerih nosilci so posamezne izobraževalne organizacije... Združeno delo prevzema zdaj odgovornost ne le za materialno osnovo vzgoje in izobraževanja, ampak tudi za vsebino, organizacijo, zmogljivosti in kadrovanje v usmerjenem izobraževanju... Človek naj se ne bi usposabljal le za opravljanje nalog in opravil, ampak tudi za gospodarjenje z dohodkom. Zato so vanj vgrajena načela odprtosti in demokratičnosti, torej dostopnost vzgoje in izobraževanja, ki naj zagotovi, da bo vsak delavec stalno dopolnjeval in širil svoje znanje...»

FRANJO HOVNIK

CELJE-TRNOVLJE

Še veliko dela

Osnovna organizacija zveze komunistov v Trnovljah se je pred dnevi sestala v prostorih krajevne skupnosti v Trnovljah. Razpravljali so o programski konferenci ZKS Celje in o seminarju sekretarjev OO ZK.

Iz zapisa krajevne skupnosti je razvidno, da je ustanovljena stabilizacijska komisija pri KS, ki izbira najbolj potrebna dela v KS. Ugotovili so, da je sodelovalo v čiščenju okolja veliko mladincev, članov ZK in občanov, zlasti pred nedavno otvorjenim prosvetnim domom Zarja v Trnovljah.

Na sestanku so govorili tudi o izvedbi popisa interesentov za priključitev telefonskega omrežja, ki naj se prijavijo pri tajniku KS, tovarišu Štoru.

Aktivnost NZ in CZ v krajevni skupnosti se je začela s predavanji oziroma seminarji.

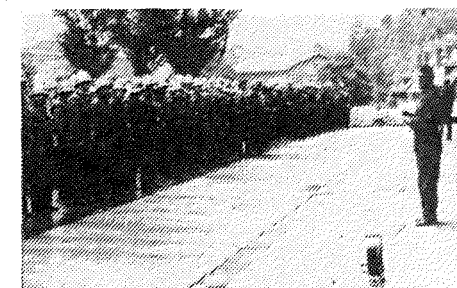
Uresničitev načrta je odvisna od složne pomoči, od aktivnega dela naših delegatov in vseh krajanov.

VIKTOR DOPRISEK

JESENICE

Izredno dober uspeh

V jeseniški občini so pripravili tekmovanje civilne zaštite 21. junija, in sicer v počastitev dneva varnosti. Udeležilo se ga je kar 20 ekip krajevnih skupnosti, delovnih organizacij, mešanih ekip in štiri desetine civilne zaštite poklicne gasilske ter reševalne čete železarne Jesenice. Na prvo mesto se je z 891 točkami uvrstila desetina Ivana Rodergerja, sestavljena iz članov raznih organizacij. Druga je bila desetina krajevne skupnosti Blejska Dobrava, ki je prejela 889 točk. Tretje mesto je osvojila ekipa Franca Klinarja z 867 točkami.

Člani civilne zaštite, poklicne gasilske in reševalne čete železarne Jesenice so nastopili izven konkurence. Po doseženih 907 enakih točkah sta bili prvi desetini Jožeta Resnika in Slavka Frčeca, tretja je bila desetina Jožeta Zajca, na četrto mesto izven konkurence pa se je z 894 točkami uvrstila ekipa Alojza Muliča.

Enote so se pomerile v tridelnem napadu in v vrsti gasilskih večšin.

BRANKO BLENKUŠ

BREGINJ

Bogatejši za tri javne objekte

Breginjci so postali bogatejši za tri javne objekte: trgovino, pošto in gasilski dom. Za slednjega so zbrala solidarnostna sredstva vsa gasilska društva v naši republiki. Slavje ob novih pridobitvah so pripravili krajin na novem asfaltiranem športnem prostoru ob osnovni šoli. Igrišče so zgradili s pomočjo občinske telesnokulturne skupnosti in krajanov. Vrednost vseh novih objektov znaša več kot pet milijonov dinarjev, pri čemer so na

slovesnosti poudarili velik pomen solidarnosti občanov vse naše domovine, ki se je ponovno izkazala pri obnovi te naše najzahodnejše krajevne skupnosti v državi.

Breginjci so na slovesnosti ob novih pridobitvah poudarili, da njihovo delo in izgradnja kraja še nista končana, saj imajo v srednjeročnem načrtu razvoja že veliko nalogo izgradnje stanovanj in dograditev temeljne organizacije TIK, kjer bo lahko našlo zaposlite še 130 domačinov.

MAKS HOŽIČ

VELIKE VRHE

Odkritje spomenika na praznični dan

Četrtega julija bo v vasi Velike vrhe pri Polzevem na Dolenjskem zbor borcev Tomšičeve brigade, ostalih udeležencev NOB ter drugih občanov v spomin na borbo, ki jo je imela Tomšičeva brigada 4. novembra 1942. V tem času se je zadrževal v gozdu Ragljeva stab Tomšičeve brigade. Komandant je bil Ciro Zasavec. Po napadu Italijanov je odločil, da se partizani umaknejo proti vasi Velike vrhe. Italijani so komisarju brigade Niku Šilihu prestrelili obleko in torbico z dokumenti. Vendar mu je uspelo premagati strmino. Pri Mahnetovih Kračah pa je padel komandant brigade Ciro Zasavec - Janez Hlebs. Namestnik komisarja Ladislav Babič - Lado Dolenc je bil ranjen in so ga pozneje ustrelili v sami vasi Velike vrhe belogardisti. Padel je tudi neki partizan na Tončkovem vrhu. Četrti partizan se je skril v Cesarjevem hlevu. Italijani so ga našli in ga tam ustrelili.

V spomin na ta dogodek sta Zveza združenj borcev NOV občine Grosuplje in odbor Tomšičeve brigade sklenila, da postavita v vasi Velike vrhe spomenik, ki bo predstavljal veliko vlogo slavne prve proletarske brigade Toneta Tomšiča na Slovenskem.

Odbor Tomšičeve brigade
Občinski odbor ZZB NOV Grosuplje

ČRNA IN MEŽICA

Slovesno ob prazniku

Krajevni skupnosti Črna in Mežica ter delovni kolektiv rudnika svinca in topilnica Mežica pripravljata praznovanje dneva borcev in dan rudarjev.

Tako bo v sredo, dne 2. julija, nastop pihalnega orkestra mežiških rudarjev v Žerjavu in Črni. Naslednjega dne bo na Trgu svobode v Mežici slovesna proslava. Poklonili se bodo žrtvam NOB s polaganjem venca pred spomenik.

Ob tej priložnosti bodo odkrili spomenik delovnemu človeku-rudarju. Tudi za to so pripravili kulturni program. Zaslužni člani kolektiva rudnika Mežica bodo prejeli priznanja.

V Narodnem domu pa bo sledila še podelitev jubilejnih priznanj sodelavcem. Po končani proslavi se bodo na športnem igrišču pomerili športniki v športno-zabavnih tekmovanjih, ostali pa se bodo poveselili ob zvokih godbe ter prijateljskem pomenku.

FRANJO SREBOTNIK

GORJE

Veseli partizanski večer

V nedeljo, 15. junija je bil v dvorani TVD Paritzana v Gorjah Veseli Partizanski večer, ki ga je izvajala skupina desetih nekdanjih borcev iz Benečije. Peli in igrali so slovenske narodne in partizanske pesmi, na sporedu so bile tudi recitacije in humor, ki ga ni bilo malo. Na klavirski harmoniki jih je spremljal Anton Birtič, znani vodja ansambla Beneški fantje. Z recitacijami je zbrane še zlasti navdušil, triindevetdesetletni France iz Beneške Slovenije, ki je brez pomoči povedal Soči in O peplnični noči Somona Gregorčiča. Skratka, predstava je bila dobra. Ob izteku programa so vsi nastopajoči skupaj z obiskovalci zapeli Janez, krajnski Janez, Na juriš in Hej brigade.

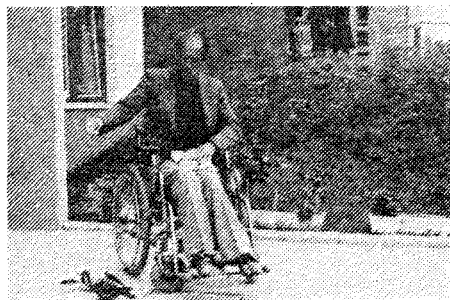
Pri vsem, kar smo lepega doživeli, pa se nehotе vsiljuje vprašanje, zakaj tako skromen obisk te prireditve?! V veliki dvorani doma Partizana nas je bilo komaj kakih štirideset. V Gorjah pa so prireditve zelo redke. Take, kakršna je bila minulo nedeljo, pa sploh še ni bilo. Je morda zadržala ljudi večerna nevihta? K sreči nastopajočih slaba udeležba ni motila in so obljubili, da bodo še prišli. In prav je tako.

JOŽE AMBROŽIČ

SLOVENJ GRADEC

Posebna skrb za invalide-paraplegike

Arhitektonske ovire so za naše invalide, še posebno za paraplegike, najbolj boleča točka. To pa je tudi vzrok, da ni malo primerov, ko invalid, ki ni pokreten, ni več pri svojih ljudeh v domačem okolju in mora v domsko oskrbo starejših občanov. Naši invalidi si želijo živeti kar najbolj samostojno, enakopravno, hočejo se uveljavljati z lastnim delom, družbeno in športno udeleževati na vseh področjih. Sami si prizadevajo, da niso breme drugim. V njih ni malodušja.

Naša družba, to smo vsi mi, smo jim dolžni pomagati, še posebej združenje urbanistov, arhitektov, gradbincev in drugih, ki lahko in morajo neposredno vplivati in oblikovati normativno ureditev in gradnjo javnih objektov brez arhitektonskih ovir.

Slovenjegraško društvo invalidov se tudi v tej smeri prizadeva. Skupno s stanovanjsko skupnostjo obravnava in rešuje stanovanjske probleme težkih invalidov.

Na domu smo obiskali Avgusta Grnjaka, invalida - paraplegika, ki se je te dni vselil v novo za invalida posebej primerno grajeno stanovanje v pritličju novega stanovanjskega bloka v Maistrovi ulici, ter ga vprašali, kako se počuti sedaj, ko je v stanovanju brez stopnic. Dejal nam je: »Teško bi povedal z besedami, kako sem srečen! Odkar sem se ponesrečil in prišel na invalidski voziček, je minilo 11 let. Ves ta čas sem bil odvisen od žene in otrok, da so me nosili po stopnicah iz stanovanja in nazaj. Kakšno breme je bilo to za družino, si lahko vsak predstavlja. Sedaj sem spet svoboden. Sam se lahko odpeljem med ljudi.

V stanovanju imam svojo kopalnico, ki je dovolj prostorna, da se v njej lahko obračam z vozičkom in se tuširam, ne da bi rabil kakšno pomoč.

Hvaležen sem tovarni usnja v Slovenj Gradcu, kjer je zaposlena žena, za sofinanciranje stanovanja in Vladu Horvatu, tajniku stanovanjske skupnosti. Želim, da bi imeli vsi težki invalidi, le-tih v naši občini ni malo, tako urejene stanovanjske razmere. Hvaležen sem tudi našemu društvu invalidov za posebno skrb in prizadevanje, zlasti za težke invalide, za kar gre posebno priznanje in zahvala predsedniku društva, tovarišu Andreju Lovšetu. Želim tudi, da bi nas pri novogradnjah v naši občini upoštevali in javne ustanove gradili tako, da bi bile dostopne invalidom na vozičkih, saj zaradi stopnic ne moremo niti na banko, pošto, občino, skratka, in nobeno javno ustanovo.

ADOLF ANKON

KRANJ

Mladina in borci po poteh NOB

V Kranj je prispela 5. junija skupina sto udeležencev pohoda po poteh Osvobodilne fronte. V Slovenijo so prišli iz različnih krajev in republik. Največ je bilo mladincev iz Novega Beograda. Pohod po poteh Osvobodilne fronte je namreč ena od petih, ki se združujejo v akciji »Spoznaj domovino in še bolje jo boš ljubil«. Organizirata jo počitniška zveza iz Novega Beograda in tamkajšnja mladinska organizacija skupaj z medobčinskimi odbori ZZB NOV Srbije in Slovenije.

Osnovni namen pohoda je povezati partizanske poti z ilegalnim uporom okupirane Slovenije ter prenašati tradicijo narodnoosvobodilnega boja in naše revolucije na širši krog mladih iz vse Jugoslavije.

Pohod so organizirali ob 35-letnici zmage nad fašizmom, 30-letnici samoupravljanja ter sedemdesetletnici rojstva Edvarda Kardelja. Začel se je v sredo, 4. junija v Beogradu, se nadaljeval skozi vrsto krajev, od Sida do Koprivnice, Maribora in Raven na Koroškem. Prek Ljubljane, Kranja, Begunj, Jesenic in Vršiča so pohodniki prispeli tudi na Tolminsko in v Cerkljo ter zaključili svojo pot v Ljubljani 7. junija z obhodom mesta po sledi nekdanje okupatorske žičaste ograje. Pot domov jih je vodila še skozi nekatere partizanske kraje na Dolenjskem in 8. junija so se vračali proti Beogradu.

DRAGO PAPLER

ČERMLJENŠAK

Asfaltirana cesta

V nedeljo, dne 6. julija 1980, bomo v partizanskem Čermljenšaku odprli asfaltirano cesto v dolžini 1.665 metrov, ki povezuje Zavrhn in sedež krajevne skupnosti Voličina.

Tudi tokrat so se organizaciji za asfaltiranje cest pridružili tudi borci. Ves čas po osvoboditvi ta kraj ni dobil ničesar drugega razen elektrike. Danes pa smo lahko ponosni, da smo s pomočjo referendumskih sredstev in prispevka komunalne skupnosti Lenart zbrali toliko sredstev in s pomočjo občanov pripomogli k povezavi našega kraja z asfaltno cesto. S tem smo odprli okno v svet kraju, ki je med okupacijo veliko pripomogel k današnjemu lepšemu življenju.

Kraja Čermljenšak se še spominjajo mnogi borci NOB, ki so v tem kraju delali kot aktivisti. Vabimo jih, da se našega slavlja udeležijo, tokrat po lepši cesti, kakor je bila takrat.

FRANČEK PLOJ

KOPER

Trdni načrti

Predsedstvo obalne konference zveze rezervnih vojaških starešin v Kopru je v sredo, 25. junija razpravljalo o srednjeročnem programu idejnopoličnega izobraževanja ter splošnega vojaškega in samozaščitnega usposabljanja rezervnih vojaških starešin na slovenski obali v letih od 1981 do 1985. Osnutek predloga, ki ga je vsem občinskim in medobčinskimi organizacijam posredovala republiška konferenca ZRVS Slovenije, je predsedstvo sprejelo z nekaterimi dopolnitvami, pri čemer so izhajali iz specifičnih razmer in potreb na obali in Krasu kot mejnem območju.

Po pregledu uresničevanja programa dela v letu 1979/80 so ugotovili, da so bile vse s programom zastavljene naloge uspešno izvedene, čeprav je bilo izvajanje delno nekoliko zavrtlo zaradi znanih posebnih razmer v prvi tretjini letošnjega leta. Iz tekočega programa je bilo zato v september prenešeno le taktično streljanje.

Pogovorili so se še o nekaterih finančnih vprašanjih in pri tem ugotovili, da se organizacija uspešno prilagaja splošnim naporom za stabilizacijo gospodarstva, kljub temu pa z dodatnimi napori in odrekam celotno prekoračuje s programom določene cilje. Glede plačevanja nujnih delovnih nadomestil in podobnih izdatkov so se omejili na 10 odstotkov povečanja v odnosu na lansko leto, razliko 6 odstotkov pa bi izplačali le v primeru, da bi za to zagotovili dovolj sredstev iz vsote letos načrtovanih stroškov delovanja.

Beseda je tekla še o udeležbi delegacije ZRVS obalno-kraške regije na letošnjem zveznem srečanju ZRVS v SR Srbiji, o organiziranem obisku članov ZRVS z obale Titovega groba v letošnji jeseni ter o načrtih za proslavljanje dneva jugoslovanske mornarice 10. septembra letos.

RASTKO BRADASKJA

VRHPOLJE PRI MORAVČAH

Na obisku v bolnišnici Franji

Upravni odbor ZB NOV in VVI NOV krajevnih skupnosti Vrhpolje-Zalog je na zadnji seji sprejel sklep, da v juniju organizira izlet vseh članov. Požrtvovalni predsednik Franc Rožič je zbral kar petdeset prijavljenecv.

Krenili smo izpred spomenika na Vrhpolju. V Ajdovščini smo se za krajši čas ustavili in obudili spomine na 5. maj 1945, na prvo slovensko vlado. Popoldne smo prispeli do bolnišnice Franje. Čeprav so se ohranile samo barake, je bolnišnica še danes zgovorna priča trpljenja in bolečine osvobodilnega boja, narodne zavesti primorskega ljudstva, pa tudi iznajdljivosti partizanskih zdravstvenih delavcev. Franja ne zdravi več ranjencev, pač pa vzdržuje pravo partizansko tovarištvo. Naj omenim, da je bil med udeleženci izleta najmlajši Robi Cerar, star 12 let, najstarejša pa Francka Luteršek, že s sedmimi križi, a še vedno zdrava in dobre volje.

JOŽE NOVAK

LJUBLJANA

Srečanje tekstilnih delavk

V tovarni dekorativnih tkanin v Ljubljani, so minuli teden priredili za svoje upokoјence tradicionalno srečanje, že osemnajsto po vrsti. Za 273 upokoјenih, nekdanjih sodelavcev, so pripravili prijetno presenečenje ter bogat kulturni program, ki so ga pripravili amaterska igralska skupina, mešani pevski zbor ter folklorna sku-

pina omenjene delovne organizacije. Po ogledu proizvodnih prostorov, sta upokoјence pozdravila predsednik delavskega sveta Ljuba Pirjavec in generalni direktor Janez Nebec. Da upokoјenci niso pozabili svoje delovne navade v svoji nekdanji delovni organizaciji, potrjuje tudi tekmovanje v previjanju preje in seveda v kvizu o poznavanju razvoja te delovne organizacije od leta 1920, ko je bila ustanovljena. Predstavniki tovarne so tudi obiskali na domu nekatere upokoјene, ki se srečanja niso mogli udeležiti.

JOŽE ČURIN

POLJČANE

Ime šole po Edvardu Kardelju

Ob obisku iz bratske Srbije, ki je prišlo v Slovensko Bistrico 31 gostov iz pobratenih občin Svetožarevo in Čičevac, so v KS Poljčane med drugim pripravili posebno slovesnost, ko so tamkajšnjo šolo, ki je bila pred leti zgrajena, slovesno poimenovali po pokojnem Edvardu Kardelju.

Ob tej priložnosti so delegacije občin Čičevac in Slovenska Bistrica podpisale listino pobratene obče občin. Slovesnosti se je poleg gostov iz Srbije in domačinov udeležil tudi izvršni sekretar CK ZKS Emil Rojč. Ob vstopu v šolo so odkrili spominsko ploščo.

FRANJO HOVNIK

Tragedija pri Pajštebarjevih v Babnem polju

Sedmerica v obroču

Župnik Anton Črnugelj je imel v tistih krčevitih letih, ko so mu prihajali odganjali ovčice na Rab, v Gonars pa Renicci in so pokale puške po vsej Notranjski, veliko dela. Mračnega in žalostnega dela se je moral lotiti zavedni možakar, ki je bil član vaškega odbora Osvobodilne fronte, tako težkega, kot še nikoli. V

Notranjskih kurirjev
črni dan

Vsi so govorili, da je konec, da prihaja svoboda in župnik Črnugelj bi rad verjel. Pravzaprav hotel je verjeti kot tisoče drugih. Da mu ne bi bilo več treba odpreti prežalostnih črnih bukev. In vendarle je v pomladnih dneh 1945 še nekajkrat

Lastne izgube pri naskoku: padel je podnarednik Alojz Zakrajšek iz sedemnajste čete.

Okupacijski dnevnik Slovenec je o bitki pri Pajštebarjevi hiši v Babnem polju postregel svojim bralcem z zgodbo, primerno prirejeno in okrašeno, v njej tudi za lase privlečenih laži ni manjkalo, ki bi naj v teh pomladanskih dneh spregovorila o pravzaprav nič kaj rožnatem položaju skrivačev, tolovajev in podobnih nepridipravov, ki nikakor nočejo razumeti, da jim je odbila zadnja ura.

»Največji uspeh je dosegla Rupnikove bojna skupina v okolici Babnega polja, ki je z močnim posegom spravila v objem svojih enot cel Notranjski odred. V spopadu je padlo enaindvajset tolovajev. Domobranci so zajeli veliko vojnega materiala...

Naslednjo noč je bojna skupina ponovno obiskala ozemlje okoli Babnega polja in znova naletela na ostanke Notranjskega odreda, ki se je skušal boju izmakniti. Vendar so domobranci presenetili neko tolovajsko skupino v neki hiši in v boju je padlo pet tolovajev. Pri tem spopadu so domobranci dobili zanimivo pismo, ki bi ga moral tolovajski kurir nesti od komande komunističnega Notranjskega odreda neke brigadi na Dolenjsko. Pismo nam odkriva v kako strašnem in obupnem položaju so ostanke tolovajev na Notranjskem, ki ga nadzorujejo Rupnikove enote...

Nikakršnega pisma niso dobile Rupnikove enote, za bralce pa je bila vest vendarle poslastica. Toda, za katere bralce in kdo je nasedel tem lažem? Bilo jih je malo. Notranjska je bila partizanska!

Dan, o katerem se širokousti v svojem poročilu domobranska komanda in ki ga razpihuje časopis Slovenec, pa je vendarle bil črni dan notranjskih kurirjev.

Kaj se je dogajalo
štirinajstega marca?

Hodimo okoli Pajštebarjeve hiše. Nekaj metrov naprej je meja med Slovenijo in Hrvaško. Pri Pajštebarjevih ni nikogar doma. Nekdanja kurirja Žan in Strnad, Jože Debevc in Jože Vintar, preiskujeta, kar je na voljo očem: vsak grm, gozd v bližini, hišo, podboje, okenca, stopnice, dolinico proti Prezidu, kolovoz v gozd... Nemirno, skrajna nestrpnost. Pričakovanje že doživetega visi v zraku. Občutek današnje-

sti se zliža z občutkom preteklosti. Kaj je danes, kaj včeraj in kaj jutri? Mrtvi obrazi tovarišev, duh po smodniku, dimu, sovraštvu... gnev in žalost, trma in želja. Živeti, le živeti!

Iz Strnada se utrga. Kot plaz. Kot reka, ki se je ne da zaježiti. Kot misel, ki je ne moreš okovati.

»Pot, na katero sva se odpravljala z Žanom, je bila pot v neznano. Povsod je prežala nevarnost. Vedela sva, da so prejšnji dan domobranci napadli kurirja s TV-18 in enoto Notranjskega odreda.

Z nama so odšli tudi tovariši s TV-18, ki so pribežali v Čabar. Počasi in previdno smo lezli v neznano in nekaj minut pred enajsto prispeli v breg nad Prezidom. Zdelo se nam je, da je vse v redu. Korak proti Babnem polju, mimo Prezida, je bil zato bolj brezskrben, manj oprežujoč. Nekje pri križišču smo srečali komandirja TV-18, Tomaža Mlakarja in nekaj kurirjev. Tomaž nam je še ves pretresen opisal tragedijo, ki se je prejšnji dan odigrala na TV-18.

Bili smo utrujeni in lačni...

Z Žanom sta krenila na vaško pokopališče, da se poslovita od padlih žrtev, tovarišev v borbi. Pretresena nad grozodejstvom podivjanih krvnikov, z gnevom in grozo v srcu nad iznakaženimi trupli v krstah, sta skupaj s peti-

Vintar Jože-Strnad

mi tovariši odšla k bajtarski hišici pri Pajštebarju, kjer naj bi vsi skupaj počakali kurirje, komandirja Tomaža. Postavili so stražo, v kuhinji je zadišalo po žgancih.

»S Strnadom sva bila nemirna, je pripovedoval Žan, ves čas nisva odložila orožja. Nenađoma sva skozi okno opazila neke neznane partizane, ki so tekli proti hiši. Ko so prišli bližje, sva spoznala, da so to domobranske uniforme. Strnad je zavpil: »Beli!« in se hitro umaknil k podboju kuhinjskih vrat. Bilo je očitno, da so preslepili našega stražarja. Le kako uiti, nam je kluvalo v glavi.

Pri vhodnih vratih, že prej pa je zaropotalo po oknih, se je nekdo zadržal, z orožjem v rokah, naj se predamo.

France in Strnad sta se prebila v sosednjo sobo, vsak je poiskal kar najboljše kritje. Iz gozda so se usipali domobranci, sedmerica pa se pravzaprav niti dobro ni zavedala pasti, v katero je zašla.

Strnad in France nista uspela utišati njihovega mitraljeza. Zgrozila sta se ob spoznanju, da je stena lesena in da ju tukaj lahko pričaka smrt. Splazila sta se nazaj v kuhinjo. Zunaj je grmelo. Z edino bombo je Strnad onemogočil mitraljeza, ni pa vedel, da imajo še dva. Kazalo je, da so izgubljeni.

Spomenik padlim tovarišem na babnapoljskem pokopališču

župnišču, tihem in mirnem, okoli katerega je divjala bratomorna vojna zapeljancev in prihajalcev, v Babnem polju, je odpiral in zapiral mrtvaško knjigo. Vse prevečkrat je moral vzeti v roke črne bukve, da bi ohranil zanamcem, in zadostil redu, ki so ga zahtevali predstojniki, pekočo resnico, da sovražstvo obvladuje svet. In je zapisal imena žrtev, ki so jih ustrelili na Ulaki, premišljeval o nebogljeneh, ki so izkrvaveli na Kuclju, Peščenku, Duli, Ladolu in drugih krajih Notranjske.

Kar dvakrat zapored v marcu in še večkrat po Novem letu 1945 je škrtało pero dušnega pastirja v Babnem polju po starinskih listih. Dvakrat, trinajstega marca in štirinajstega.

Babno polje je v letošnjih junijskih dneh gorelo v zadušni vročini, upokojeni učitelj Konc je z lopato brskal ob cerkvenem zidu, tik ob grobnici stotrem neznanim partizanom. Rusi, Poljaki in še kdo počivajo tukaj, je momljajal prijazno, čudi me, da niso mogli ugotoviti, kdo počiva v tem velikem grobišču, se je skoraj jezil nekdanji kurir Strnad. Njegovega prijatelja Žana je pot zanesla naravnost proti grobu, kjer počivajo fantje, s katerimi so delili dobro in zlo. Po petintridesetih letih smo se zbrali, da bi postavili v svetlo luč dogodke štirinajstega marca, dogodke, o katerih je komandant domobranskega bataljona, Vuk Rupnik, zapisal:

»14. marca smo opazili v neki hiši pri Babnem polju pet partizanov. Po žilavi borbi je bila hiša v naskoku zavzeta in vseh pet partizanov ubitih.

In polnil je črne bukve še kar naprej.

V spomin na ljudi, k

Jutri bodo v Babnem polju, pri Pajštebarjevih, odkrili spominsko ploščo, v spomin na 14. marec, ko se je sedmerica hrabrih ljudi do zadnjega borila proti domačim izdajalcem. V borbi, katere najvažnejša značilnost je bila neenakost in žilavost upirajočih, so padli dvajsetletni Jakob Celarc-Rado z Vrhnike pri Ljubljani, zidarski delavec in član SKOJ od junija 1943, dvaintridesetletni Rafael Čandek iz Dekanov pri Kopru, kmečki delavec, borec Istrskega bataljona, pozneje dodeljen kurirski postaji TV-18, kandidat za člana Komunistične partije, triindvajsetletni Franc Šraj iz Metulj pri Novi vasi, kmečki delavec, interniran v Gonars in Padovo, ob kapitulaciji Italije stopil v partizanske vrste, na TV-18 od decembra 1944, štiriindvajsetletni Franc Zakrajšek iz Škufč na Blokah, gozdni delavec, ki je od vsega začetka delal za Osvobodilno fronto in odšel v partizane po kapitulaciji Italije, na TV-18 pa je bil od začetka marca 1944, član Komunistične partije, neznane, ki mor-

Franc Šraj

Jakob Celarc-Rado

»Franceta so zadeli, je nadaljeval Strnad in krilil z rokami, skril se je v omaro. Pozneje je mrtev padel iz nje. Zunaj so domobranci kričali in nas zmerjali s partizanskimi rdečimi kurbami. Nena doma je padel tudi Rado, nekoliko preveč se je dvignil pri oknu... Počasi so onemeli tudi drugi iz sedmerice. Ostala sva z Žanom sama. Zunaj je še kar naprej grmel. Kot da ne namerava nehati. Preden so vsi tovariši padli, smo se dogovorili, da si sami vzamemo življenje. Zahtevali so, da to storim jaz, ker sem imel brzo-strelko. Nisem mogel. Prehitel me je domobranski mitraljezec, ki je sobesednike dobesedno pokosil skozi okno.«

Metali so bombe, v sobi se je kadilo, bilo je pozno popoldne. Čakati do večera. Vzdržati. Brezplodno upanje. Strnadu je zatekalo desno oko, na sencih je krvavela velika rana, v njej je ostal drobček angleške granate.

Živeti, samo živeti...

Kaj storiti? Partizan se ne preda! Strnad je pobrskal po žepih, da bi uničil vse, kar bi lahko prišlo prav sovražniku. S trpkim nasmehom se je poslovil od tovariša in si nameril cev brzostrelke pod brado. Nekaj dni pred tem z dimom in oglušujočimi treski bomb in ropotanjem mitraljezov in brzostrelk napol-

njenim popoldnevom je dopolnil dvajset let. Naj sedaj umrem, se je vprašal. Na pragu svobode? Mlad, premlad, da bi izgubil zaradi teh barab. Takrat je pomislil – in to je bila razen te edina misel, da bi se še enkrat sprehodil po svobodnem rojstnem kraju...

»Strnada je rešil visok domobranec,« je povzel Žan, ki se je pojavil na vratih. Strnad je vžgal in se mi nasmehnil, v nasmehu pa je tičalo spoznanje, da je za poslednji strel še vedno dovolj časa. Spet so začele padati bombe. Zvlekla sva se v odprtino pod podom. Nad nama je ležal mrtev kurir Rado, ob zidu, spet nad nama, mrtva borca.

Upokojeni učitelj Konec

Kri je kapljala v najino skrivališče. Tudi sama sva krvavela. Jaz sem bil ranjen v pljuča. Bomba, ki jo je nekdo vrgel, me je znova ranila skozi tla. Nisem se mogel premakniti. Zgoraj so se pogovarjali, smejali, preklinjali, s puškimi kopiti so se spravili nad mrtve. Zasliševali so gospodinjino in ko jim je povedala, da nas je bilo pet, so odšli. Bila sva rešena. Groza je minila...

Žan se je kmalu po tistem, ko sta se ugnezdila v skrivališču za mast, onesvestil. Zgoraj je nekdo hodil. Strnad je zaklical:

»Očka, očka!«

Starček se je prestrašil in zbežal. Strnad ni odje-njal.

Literatura mora biti odraz življenja

»Govorimo o narodovi duši, a duša se spreminja, tisoč stvari vpliva na to, včasih tako mehko tvarino, ki se hitro izmuzne iz rok. Kaj smo Slovenci bili včasih? Nekakšen zaplotniški narod, pravijo tisti, ki brskajo po podatkih, brez smisla za šalo menda, resni, zapeti, pridobitniški, majhni, ograjeni s plotovi – ne pozabiti, da smo kljub plotovom imeli vseskozi velike moze – ki so nam branili zvedeti, kaj se dogaja onkraj... Ni res, vse to ni res, narodova duša se razvija z zgodovino. Daj ji možnost, zaživela bo, tako kot je zaživela v trdih, ponosnih časih. Sredi viharja smo se šalili in bili resni, ustvarjalni, odločni, resda včasih prepirljivi, to nam je menda res pod kožo... Ponudi narodu priprava tla za njegov razvoj in takoj se ti bo pokazal drug obraz. Slovenci dolgo nismo imeli te možnosti, toda ko smo jo naposled dobili, smo jo izkoristili. Ne rečem pa, da zgodovinske okoliščine, fevdalizem, kapitalistična družba, neslavno obdobje pred zlomom leta 1941, niso vplivali na to narodno dušo. Seveda so. Vmes so se kazale iskricke, kmečki upori, štrajki, volja do svobode...«

Sedela sva pod hruško, pred njegovo hišo v Podcerkvi, kakšnih deset krepkih korakov hoje vajenega moža od cerkvice in pokopališča, kjer počiva danes Matevž Hace, ki je skupaj z nedavno umrlim Lojzetom Perkom, poetom Notranjske, mojstrom čopiča, ki je znal prenesti na platno te hudomušne notranjske obraze, pokrajino z vso njeno lepoto in ljubke otroške obrazke, s katerih odsevajo skrb in veselje, radost in igriva zamišljenost, gotovo eden najpomembnejših ustvarjalcev ob Cerkniškem jezeru. Perko in Hace sta živela in ustvarjala iz te pokrajine, prvinsko sta jo začutila in ji, korak za korakom, brez izumetničenosti, trgala skrivnosti. Modne muhe ju niso zanimale, bila sta svojeglava in sveto prepričana v svoje delo.

Deset let je minilo od najinega pogovora. Od besed o narodovi duši, o literaturi.

Dan pred obiskom pod tole hruško je Matevž izdal svojo trinajsto in štirinajsto knjigo. Ena je bila Kronika, v kateri je notranjski pristnež pobrskal po preteklosti svojih prednikov. Bil je vesel, skorajda razposajen tisti dan, roka mu je neumorno potovala po razigranem obrazu, še bom pisal, je zatrjeval, dvajset knjig bom še napisal, toliko moram še povedati, tukaj, med temi Notranjci se je kar naprej nekaj dogajalo, je prepričevalno navijal za svoje rojake.

Ko je obnavljal domačijo svojih dedov in pradedov, je Matevž poskrbel, da se je ohranil stropni tram z napisom. Nisem si zapisal letnice, tega ni v beležki, ki mi skuša pričarati klepet izpred desetih let. Še manj v spominu. Sploh je skušal partizanski komisar, ki se je poleti navsezgodaj zjutraj odpravil v senožeti ali kositi ali sekati kole za fižol, spraviti na papir vse, kar se mu je zdelo škoda prepustiti pozabi. Pri tem ni bil niti najmanj izbiren: vsega mu je bilo žal. Tudi tistih drobnih stvari, ki smo jih ljubosumno skrivali, z nekakšnim pretiranim strahom, govoreč, da pač morajo miniti leta...

»Literatura je resnična takrat, ko ni izmišljena konstrukcija, ko govore dejstva, podkrepjena z resnico ali pa, kadar se spopada s stanji, ki so temu blizu. Mora biti odraz življenja. Govoril sem z nekaterimi avtorji. Pisati o ljubezni v partizanih je prepovedana tema, so govorili tiho, obračali glave kot vrtavke, državne skrivnosti bi spregovorili glasneje. In sem napisal knjigo Ljubezen in orožje. Kako dopovedati ljudem, da

brez ljubezni ne gre in da je ta svetloba enako močna tako v miru kot v revoluciji. Tisti, ki vidijo le do svojega nosa pa mogoče še do sosedovega plota, so se zgražali. Je ljubezen mogoče prepovedati? Ji je mogoče pristržiti peruti? Seveda se je zgodilo, da se je kdo kdaj pregloboko spustil. Moral sem mu pač povedati, da okrog nas divja vojna in da bo slejkoprej dovolj časa za to. Prepričevati tiste, ki so zlobno, iz kdove kakšne vednosti, govorili, da smo zaradi ljubezni na veliko streljali, je nekaj podob-

Matevž Hace

nega kot nositi vodo z rešetom. Kdor nečesa noče razumeti, ga tudi najbolj vnet prepričevalec ne bo spravil k pravemu pragu. Navsezadnje, takšnih se ne manjka, toda to so zame nepomembneži.

Pisati pomeni tudi dokazovati, govoriti o resnici, o ljudeh in za ljudi. Mene ljudje radi berejo, ker pišem preprosto, tako kot oni govorijo. Čemu zvijati, zapletati in odpletati? Življenje je tako ali tako dovolj zapleteno!»

Brez števila funkcij je težilo hrbet notranjskega posebnega, ki je pisal le pozimi, ker poleti ni imel časa. Potem jim je pobegnil. V bližino cerkve, kjer je kot mlečnozobec obešal suho, pretegnjeno životce na vrh zvona in koder se je motal v prvih letih vojne. K hruški in domačim njivam, da bi pisal, pisal... Dvajset knjig bom še napisal, je dejal in je mislil povsem resno.

Povabil me je na prigrizek, spodaj, pod zvonikom se je nekdo obešal na vrh: zvonilo je poldan.

»Nič posebnega ne boš jedel, mi se zadovoljimo s tistim, kar nam da zemlja,« me je pogledal po strani, toda meni je šlo v tek.

»Res je, je čez nekaj časa, sklonjen nad mizo, nadaljeval, da smo pravzaprav boječi, neodločni, kadar je treba pisati o tej naši preteklosti. Vsega vraga se bojimo, a ni tako strašno. Jaz bi dejal, da so to namišljeni strahovi. Ne pozabimo, da je to snov, ki je že in bo še nudila obilo gradiva ustvarjalcem, ki bo skušala razreševati nemalo nasprotij, iskati tisto najpomembnejše, pri tem pa ne bo smela prezreti odvečnosti, drobiža. Velike stvari spremlja drobiž, majhnih pa tako ne more. Vendar se meni zdi, da se vse preveč radi izgovarjamo. Izgovarjamo pa se zato, ker nismo snovi dorasli. Takšno pisanje zahteva študij, veliko študija.«

Milenko Strašek

ki niso klonili

Rafael Čendak

da sploh ni bil kurir in za katerega išče pododbor Četrte brigade VDV, partizanski kurirji za Notranjsko, podatke (sporocite na naslov Tone Debevc, Ljubljana, Kvedrova 28), preživela pa sta kurirja Žan in Strnad, Jože Debevc in Jože Vintar. Kurirji tudi iščejo podatke o neznanem partizanu, menda mu je bilo ime Karlo, ki je padel skupaj z Lojzetom Skrbcem, Franjo Štrukelj pa je bil težko ranjen. V umiku, zgodilo se je dan pred tragedijo pri Pajštebarjevih, je bil tudi Franjo Ključar-Čiček.

Na jutrišnji dan bodo slavili tudi pri Hacetovi domačiji v Podcerkvi, kjer bodo odkrili spominsko ploščo revolucionarju, legendarnemu partizanskemu komisarju, pisatelju in cerkniškemu častnemu občanu, Matevžu Hacetu. Natanko na jutrišnji dan namreč mineva sedemdeset let od rojstva in leto dni od smrti tega preprostega in svojstvenega človeka, ki je vse življenje preživel v nenehni borbi, prežeti z ljubeznijo do rodne Notranjske.

»Kje so zdaj beli,« je šepetal, ohrabren in srečen. »Ne vem, grem pogledat,« je odgovoril glas mlajšega moškega. Koraki so se oddaljili.

Potem se je vse naglo odvijalo. Prišla so domača dekleta, Boža Troha in njena sestra Talči pa Jože in Janez Malnarjeva, Paj-

Debevc Jože-Žan

štebarjeva, in Cilka Logarjeva. Fanta so prevezali in spravili na varno...

Domobranci so se prevarali. Niso ubili vseh. Njihova vest je ostala skupaj z njihovimi zločini: Strnad in Žan sta videla in slišala, kar ne bi smela in za kar ju je čakala smrt, ki sta se ji izmuznila. Za domobranci je ostala takorekoč od bomb porušena hiša, Žan in Strnad pa sta se le sprehodila po svobodnem rojstnem kraju.

Župnik Črnugelj pa je spet odprl oguljene platnice mrtvaške knjige. Kot že tolikokrat v teh težkih letih.

Primorski revolucionarji v italijanski vojski, kje ste?

Pri zbiranju podatkov o življenju in delu pokojnega narodnega heroja Ivana Kosovela, Seržente - Borotin, sem naletela na aktivno in organizirano politično delovanje narodnoosvobodilnega gibanja med primorskimi fanti (Slovenci in Hrvati) v italijanski vojski, in sicer sega to že na sam začetek našega odpora v leto 1941.

Posamezne izjave, ki jih imam, dokazujejo, da so bili primorski fantje aktivisti pri organiziranju NOB med vojaki ter so že od samega začetka vstaje delovali po programu OF enako kot aktivisti v katerem koli delu Slovenije ali Jugoslavije. Ti ljudje so organizirali odpor z ilegalno literaturo, s propagando, z akcijami in letaki, s sabotažami v italijanski vojski; zbirali so orožje in hrano za politične jetnike v zaporih, in ne nazadnje, fante so pripravljali za odhod k partizanom, in sicer najprej kot dezertarje italijanske vojske ter pozneje, ob kapitulaciji Italije, so to organizirali kot neposreden masovni odhod v NOV. Med primorskimi vojaki ni bilo dileme, kam se bodo priključili ob kapitulaciji Italije, kajti na to so bili že pripravljeni.

V naših zgodovinskih arhivih imamo vse to opisano v glavnem kot posamezna doživetja, kar pa po mojem ni dovolj. Po dosedaj zbranem gradivu mislim, da ta dejavnost zasluži posebno pozornost, ki bi jo bilo potrebno spraviti v celoto kot posebno poglavje: boj Primorcev za osvoboditev.

Zgodovinski zapisi o NOB na Primorskem so siromašni v primerjavi z dejanskim stanjem in resnico. In kdo je kriv? Zakaj ne pišemo, tovariši?

Nedavno, ko sem obiskala neko razstavo o primorskem boju, sem imela vtis, kot da bi bili primorski ljudje razpuščene ovce, vse do leta 1942, ko so prišli pastirji in jih spravili skupaj. Sama imam več fotografij primorskih vojakov, ki so bili že od samega začetka vključeni v aktivno protifašistično delovanje v mestu Bologna, Cuneo, Brescia in Cosenza. Zato pozivam vse tovariše, ki so na fotografijah ali pa karkoli vedo o političnem delu navedenih mestih, da pošljejo svoje izjave z naslovi ter morebitnimi predlogi za tovariški sestanek na naslov: Stanka Milović-Kosovel, Ljubljana, Runkova 2

Za naslove in podatke o sodelovanju v NOB prosim svojce umrlih tovarišev z objavljenih fotografij.

Brescia, 15. oktobra 1941. Levo spodaj s puško je Ivan Kosovel, v sredini zgoraj Vlado Besednjak. Kdo so ostali trije?

Kje je nastala fotografija in kdo so na njej? Prvi desno je Ivan Kosovel.

Bologna, 12. junija 1940. V drugi vrsti je tretji iz desne Slavko Bavčar, poleg njega je Julij Beltram-Janko, nad njim je Ivan Kosovel. Kdo so ostali?

Kje in kdaj je nastala fotografija in kdo so na njej?

Kje in kdaj je nastala fotografija in kdo so na njej? Tretji iz desne na levo zgoraj (s knjigo) je Ivan Kosovel.

Ivan Jan

Prvi Kokrški odred

V knjižnici NOV in POS bodo jeseni izšle tri knjige avtorja Ivana Jana. V nadaljevanjih objavljamo odlomek iz prve knjige.

2

Prostovoljci, ki so bili prišli s štabom, so bili v glavnem iz ljubljanskih predmestij, predvsem iz severne in jugozahodne okolice Ljubljane. Ob tem srečanju so dolomitski partizani gorenjskim borcem pripovedovali o svojih dotedanjih doživetjih. Tako so tovariši Kokrške čete veliko zvedeli o bojih z Italijani v ljubljanski okolici. Gorenjski tovariši pa so borcem z italijanske strani pripovedovali o razmerah na Gorenjskem, zlasti pa, kako se je treba obnašati v Karavankah in še posebej pod Storžičem. Tovariši iz Dolomitov so prinesli s seboj precej narodnoosvobodilne literature, ki so jo borci pod Storžičem hlastno prebirali.

Naslednji dan, 18. junija 1942, je bil na jasi z dvema stajama, na Kališču pod Storžičem, zbor vseh prisotnih partizanov. Namen tega zbora je bila ustanovitev Kokrškega odreda in njegovega 2. bataljona - Kokrškega. Nekateri so ga imenovali tudi Kokrško-tržiški bataljon, dalje pa bo imenovan kot Kokrški ali 2. bataljon Kokrškega odreda.

Na zboru, ki sta ga vodila komandant in politkomisar, je bilo natanko objavljeno, da ta dan ustanovljajo Kokrški odred. Politkomisar je povedal, da ga bosta sestavljala Kamniški ali 1. bataljon in Kokrški ali 2. bataljon, ki ga bodo s pomočjo dolomitskih borcev ustanovili takoj sedaj. Jasno je tudi povedal, kje bo deloval 1. in kje 2. bataljon in kje njune posamezne čete. Imenovana so bila tudi poveljstva obeh bataljonov (za 1. že vemo), nazadnje pa dopolnjen tudi ožji štab odreda. Za odrednega intendanta je bil imenovan Stane Teran-Nared,* za odrednega zdravnika pa dr. Milan Cunder-Miha,** ki je bil prišel s skupino iz Dolomitov in je s seboj pripeljal že omenjenega bolničarja Iztoka. Štab odreda je dobil tudi pisarja. To je bil študent Ernest Prevornik-Miloš,* ki je bil v izredno pomoč mlademu odrednemu štabu.⁹

O pomenu ustanovitve Kokrškega odreda je na zboru govoril politkomisar Ivan Bertonec-Johan Jereb, komandant Tomaž Knavs-Matevž Kovač pa je zbor vodil v vojaškem pogledu. Odlok o ustanovitvi Kokrškega odreda je bil torej dokončno realiziran 18. junija 1942 na Kališču. Kar je bilo v začetku junija začeto pod Osovnikom nad Škofjo Loko, je bilo na Kališču dokončano.

Takoj zatem je sledilo ustanavljanje 2. bataljona Kokrškega odreda. Postavljeno je bilo bataljonsko poveljstvo, enota pa razdeljena na tri čete; za komandanta bataljona je bil imenovan Franc Šiška-Črto, za politkomisarja pa Anton Stefe-Kostja, prejšnja komandir in politkomisar Kokrške čete. Za bataljonskega intendanta je bil imenovan Jože Stružnik-Mejač.

Postavili so tudi četna poveljstva. Komandir 1. čete je postal Ivan Vamberger-Fajfar, politkomisar pa Leon Skapin-Lado, ki je bil prišel s skupino iz Ljubljane; v 2. četi (četa je tedaj iz 1. bataljona prešla v 2. bataljon) je postal komandir Janez Ogrin-Lojze, politkomisar pa Stane Žerovnik-Miško (v poročilu 24. julija 1942 z ilegalnim imenom Maksim Dolar); v 3. četi je postal komandir Franc Bukovec-Pepe Gaber** ki je bil tudi prišel s skupino iz Dolomitov, politkomisar pa Milan Juvan (Rožanc)-Andreja.

Ob ustanovitvi je 2. bataljon štel okoli 120 borcev, v četah pa je bilo po okoli 30 do 50 borcev. V vseh četah so tedaj in nekaj kasneje imenovali še intendante, ki so bili po enotah zlasti v teh časih zelo pomembni funkcionarji.¹⁰

O pomenu ustanovitve Kokrškega ali 2. bataljona KO, o vojaških in političnih razmerah ter nalogah bataljona je govoril njegov politkomisar Anton Stefe-Kostja.

Morala borcev je spriču okrepitev, reorganizacije in načrtov tedaj vidno porasla. Da bi bilo delovanje bataljona uspešnejše in pokrivanje terena določnejše, so na dan ustanovitve operativni sektor bataljona razdelili na območja posameznih čet. Sektor 2. bataljona se je raztezal vse od Begunj do zahodnega dela Kamnika ter do Šmarne gore in Save na jugu. Ob ustanovitvi je bilo določeno, da čete operirajo vsaka na svojem, ločenem območju, nikakor pa ne združeno. Ta teren tega tedaj ni dovoljeval. Tako je 1. četa potem operirala na območju Sv. Ane (Podlublja), to je severno nad Tržičem (Podlublja, Dobrča, Lom, Jelendol), 2. četa na območju Krvavca s težiščem v dolini Kokre (cestni prehod čez Karavanke), 3. četa pa pod Storžičem, in sicer na južni, kranjski strani.

Tako sta tudi 1. in 3. četa takoj po ustanovitvi na Kališču odšli vsaka na svoje operativno območje in ločeno delovali skoraj mesec dni. Zdržili sta se okoli 10. julija 1942.¹¹

Slovenski fantje v Bologni 14. marca 1940. Prvi desno je Ivan Kosovel. Kdo so ostali?

Fotografija je nastala v Bologni 15. junija 1940. Levo spodaj je pokojni narodni heroj Ivan Kosovel, prvi pri njem je Slavko Bavčar, zgoraj je tretji od desne Julij-Janko Beltram in četrti Milan Brečelj. Kdo so ostali?

Bologna, 9. aprila 1939. Prvi desno je Karlo Nardin-Jakec, drugi Ivan Kosovel. Kdo so ostali?

Kako sem doživela konec vojne

Nocojšnja noč bo odločilna

»Ko sem leta 1941. s transportom prispela v Ravensbrück pri Hamburgu, se mi še sanjalo ni, da bom štiri mlada leta preživela v tem taborišču s številko 9359. Prvi dih svobode nas je zajel, ko smo nekaj mesecev pred koncem vojne morale sleči taboriščne obleke in obleči svoja civilna oblačila. Da pa bi bile še naprej zaznamovane, so vsaki čez obleko n hrbtu narisali velik X (iks).

Evakuacija taborišča se je začela po skupinah 26. aprila 1945. leta zvečer. Bila sem v skupini tridesetih internirank, ki je 27. aprila ob štirih zjutraj v spremstvu gestapovcev in policistov zadnja zapustila taborišče. Pred odhodom je vsaka dobila paket Rdečega križa. Hodile smo in hodile, stražarji pa so nas priganjali. Kam, ni nihče vedel. Samo naprej. Če je katera omagala, so jo ubili. Toda sčasoma so se skupine ločile, tako da med nami ni bilo zveze.

Po tridesetih kilometrih hoje smo se ustavili ob neki kopi, v kateri so imeli Nemci shranjen krompir. Zakurili smo več ognjišč, se razdelili po skupinah in pekli krompir. Okrog našega ognja je bilo enajst Slovencev. Med pečenjem se nam je pridružil gestapovec in nam tiho predlagal, naj z njim pobegnemo. Iskal je našo zaščito, da bi ga branile pred zavezniki. Predlog smo zavrnili.

V trenutku, ko v bližini ni bilo stražarjev, smo Slovenke pobegnile k jezeru in se skrile v grmičevje na obrežju, tako da smo stale v vodi. Čez nekaj ur smo se umaknile v gozd in se v njem skrivale kot preplašena divjad. Dva dni in dve noči smo brez hrane in vode tavale po gozdu, iz katerega nismo našli poti. Nobene hiše nismo videli. Polaščal se nas je obup.

Jelka Sivec

Tretji dan smo zaslišale, da nekdo seka drva. Napotile smo se v tisto smer in zagledale nemškega vojaka, ki je sam v gozdu cepil drva. Vprašale smo ga, kje je kakšna vas, da bi lahko zaprosile za hrano.

»Dva kilometra od tod je evakuirana nemška vas, ki jo obstreljujejo ruske enote,« je pojasnil. »Kilometer levo naprej je nemška bojna črta. Ve ste, na sredini fronte med Rusi in Nemci. Ostanite tukaj,« je svetoval. »Nocojšnja noč bo odločilna. Če jo boste preživele, boste rešene.«

Potarnale smo, da smo že tri dni brez hrane in hudo izčrpane. Obljubil nam je pomoč. Prinesel nam je liter mleka in pol hlebkca kruha. Razdelile smo si ga na enajst enakih kosov. Zvečer je zagrmelo. Tresla sta se zemlja in nebo. Zjutraj je orožje utihnilo. Slišale smo, kako Nemci bežijo, kmalu nato pa tanke, katerih brnenje se je razlikovalo od brnenja nemških tankov. Vedele smo, da so ruski. Pohitele smo proti

cesti. Vsepovsod so ležali mrličji, razbita vozila in odvrženo orožje. Toliko krvi se nisem videla. Mimo nas so hiteli ruski tanki in konjenica, me pa smo zle v junake in od sreče jokale. Nek ruski oficir je ustavil vozilo ter nas vprašal, od kod smo. Jugoslovanke smo, smo odgovorile. Jugoslovanke, naše sestre, je radostno vzkliknil in že nas je obkrožila skupina rdečearmejcev. To se je zgodilo v dopoldanskih urah 1. maja 1945. leta.

V štirih letih sem se v taborišču naučila poljsko in rusko, zato smo se lahko pogovarjali. Tisti oficir nas je napotil v neko vas k zaledni enoti, kjer so nam dodelili stanovanje in nas oskrbeli s hrano. Stanovale smo v hiši direktorja kina, ki je pobegnil pred rdečo armado. Že čez pol ure so nam ruski vojaki prinesli pol prašiča in veliko kruha.

»Nemci so pred nami skrili hrano,« so povedali vojaki. »Iščite je povsod, po podstrešju, po kletih, kopljite po vrtovih in vzemite, kar dobite in potrebujete.« Iskale smo in odkrile zaloge šunke, masti, sladkorja in druge hrane. Bile smo dobro prekrbljene. Ne spominjam se, koliko dni smo ostale v tisti vasi. Nekega dne smo skienile, da se peš napotimo proti domu. Prepešale smo najmanj tristo kilometrov. Spotoma smo se ustavljale na ruskih poveljstvih, kjer smo dobivale hrano. Vsak dan smo hodile toliko časa, dokler nismo omagale.

Ne vem, kje smo stopile na tovorni vlak. Prek Poljske, Češkoslovaške in Madžarske smo prispele v Beograd. Domov sem se vrnila, ko so otroci obirali šešnje.

Tako je pripovedovala Jelka Sivec z Jesenic.

JOŽE VIDIC

Zaradi težko prehodne doline Kokre Krvavška ali 2. četa 2. bataljona KO ni bila poklicana k ustanavljanju bataljona in odreda. To Krvavško četo je zaradi izjemnosti treba na kratko opisati.

Do formiranja Kokrškega odreda nasploh je bila v sestavi še samostojnega Kamniškega bataljona, in sicer kot njegova 3. četa. Razvila se je iz jedra kakih 20 borcev in bila v začetku junija 1942 poslana na območje Krvavca, kjer je na zaključenem terenu med Kokro in zahodnim predelom Kamnika samostojno delovala. Potem se je številčno naglo krepila in je tudi v sestavi novega, Kokrškega ali 2. bataljona KO dalje delovala na istem območju.

Zaradi mobilizacije, ki jo je četa izvajala predvsem po vaseh in zaselkih v podnožju Krvavca in v dolini Kamniške Bistrice, se je ob koncu julija število njenih borcev močno povzpelo. Ko je bil njen komandir Janez Ogrin-Lojze zamenjan z Milanom Juvanom-Andrejo in se je vračal v Kamniški bataljon KO, je s seboj na Kamniško po dogovoru s poveljstvom odpeljal približno 10 borcev. To so bili v glavnem tovariši iz vzhodne in južne okolice Kamnika. Znano je, da je časa njihovega odhoda Krvavška ali 2. četa 2. bataljona KO štela precej nad 50 borcev.¹²

Posebno težko poglavje so bile tedaj kurirske zveze, ki jih je bilo treba osnovati čisto na novo. Šlo je za vpeljevanje kurirskih zvez, ki jim je bil sovražnik neprestano nevaren. A štab odreda in oba štaba bataljonov so skrbeli tudi za to. Za kurirje so bili zaradi težavnosti časa in pomembnosti zvez na tem občutljivem ozemlju izbrani zanesljivi in iznajdljivi borci. Sporočila, poročila in povelja ni bilo vedno mogoče prenašati v pismih, temveč pogosto tudi ustno. To je bilo varnejše. Videli smo že, kaj se zgodi, če kurirja, ki pozna vodilne ljudi in številne javke, sovražnik ujame in ga tako muči, da klone. Tako so bili za kurirje v štabu odreda imenovani prekaljeni Stane Mrhar in Tine Zaletel-Tilen, malo kasneje pa še Ludvik Rovtar, Karel Kravcar-Kola, Mirko Kraljič-Cene, Janez Koselj in Jože Solar-Jožca.*

Zvezo je bilo treba vzdrževati med štabom odreda in štabom Kamniškega ali 1. bataljona, med štabom odreda in bližnjim Kokrškim ali 2. bataljonom in še z nadrejenim štabom 1. grupe odredov, ki se je zadrževal onstran Save, na Jelovici.

Občasno je bilo treba vzdrževati zvezo tudi z 2. četo 2. bataljona, ki je operirala na območju Krvavca.

Po ustanovitvi odreda je njegov štab najprej taboril pod Bašelskim sedlom, ko pa sta bila ranjena politkomisar in Stane Mrhar, se je štab z ranjencema po mučni hoji preselil prek Kokre na njen levi breg, pa še dalje v zatrep Kamniške Bistrice v Gamsov skret pod Žmavcarje. Kurirske zveze so bile odtod daljše. Najpogostejše so potekale: Gamsov skret-Žagana peč (velika skala s skrivališčem za pošto) v Kamniški Bistrici (za kar je bila potrebna 1 ura hoje), na Kokrško sedlo (3 ure), po Lobniški dolini mimo Starca na Bašelsko sedlo (spet 3 ure), varianta pod severno steno Storžiča na Javorniško sedlo (nadaljnji 2 uri), potem pa na srečanje s kurirji ali z bataljonom na primer za Stegovnikom, v Komatevri, na Poljanah, na Kofcah in drugod.

Kadar pa so Nemci postavili zasedo tudi na Kokrškem sedlu, je bilo treba iz Žmavcarjev iti daleč naokoli do Češke koče pa prek Jezerskega in nazaj proti jugu na območje Storžiča. Tine Zaletel-Tilen, ki je večkrat prehodil to pot (bil je dober planinec), je zapisal: »Še danes sem prepričan, da je bila ta zveza, najvišja v vsem času NOB v Jugoslaviji.«

Proti štabu 1. grupe odredov pa je bilo treba običajno iti takole: z Bašelskega sedla navzdol proti Golniku-Veternemu ali proti Gozdu, prek Tržiške Bistrice, čez polja in travnike k Savi, čeznjo po možnosti po mostu v Otočah ali pri Globokem, ob najhujši nevarnosti pa jo je bilo treba bresti. Javka za štab 1. grupe odredov je bila pri Slavki Pirc na Brezovici pri Kropi, mrtva javka pa na Barigli pri križu. Pot nazaj je vodila v obratnem vrstnem redu.

V štab 1. grupe odredov na Jelovico je običajno hodil Tine Zaletel-Tilen, nekajkrat pa so v to smer šli tudi Ludvik Rovtar, Jože Solar-Jožca, Ignac Močnik-Miki in Janez Koselj. Stane Mrhar, ki je vzdrževal zvezo s 1. bataljonom na Kamniškem je prek Kokre šel le nakajkrat, kajti 13. julija 1942 je bil že ranjen v nogo.

Bataljona sta imela za svoje potrebe tudi nekaj preizkušanih kurirjev. V 1. bataljonu na Kamniškem je bil to najprej Mirko Kraljič-Cene, nato pa Jože Sivec-Niko. Kurirja v 2. bataljonu pa sta bila nekaj časa Vladimir Peraič-Tarzan pozneje Zelenin in Karel Kravcar-Kola. Ka-

sneje sta v štab odreda prišla tudi V. Peraič in Franc Jagodic-Krstan.

* Stanko Teran-Nared je bil rojen 19. januarja 1912 v Zgornjih Dupljah. Bil je delavec in predvojni komunist. Skupaj s starejšim bratom Tinom, ki je padel 16. aprila 1942, je bil znan bорец za delavce in kmečke pravice. Stane je kot odredni intendant padel že 14. septembra 1942 v Udinem borstu.

** Dr. Milan Cunder-Miha je bil rojen 1908. leta na Ježici. V OF je v Ljubljani sodeloval že od leta 1941., marca 1942 pa je med prvimi zdravnikom odšel med partizane. Drzen in poživljen, je bil, je bil ujet že januarja 1943, nato pa je vojno preživel v Begunjah in v taborišču. Umril je 1970. leta.

* Ernest Prevornik-Mišo, štabni pisar in študent, pravzaprav maturant, je na Gorenjsko in v Kokrški odred prišel po dolgih ovinkih. Rojen je bil 12. aprila 1923 v Mislinji in je obiskoval gimnazijo v Celju. Ko se je konec avgusta 1942 grupa odredov prek območja Kokrškega odreda prebajala proti Stajerski, je želel iti tja. Na Pohorju je postal član štaba Pohorskega bataljona, kjer je 8. januarja 1943 junosko padel. Bil je izreden in politično razgledan tovarš. (Podatki o njem: Ivan Bertonec ustno ter France Filipič v knjigi »Pohorski bataljon«, 1963, str. 169.)

* Identiteta Franca Bukovca-Pepeta Gabra (ileg.) iz Tabora v Savinjski dolini, rojenega 1917. leta (ni v nobeni zvezi z istoimenskim tovaršem iz Kamniškega bataljona in narodnim herojem) je bila prek njegove sestre in brata, ki živita v Ljubljani, ugotovljena šele jeseni 1972. leta. Franc Bukovec je bil izdan in 17. oktobra 1942 ujet. Ta čudoviti tovarš in bорец je bil ubit pri Naklem 24. oktobra 1942, ko je skočil iz drvečnega gestapovskega avta.

* Izmed teh so bili kar štirje prvoborci, ki so s se v 1941. letu bojevali v Cankarjevem bataljonu in v Dražgošah. To so bili Stane Mrhar, Mirko Kraljič-Cene, Jože Solar-Jožca in Karel Kravcar-Kola.

* O prvem obisku odrednega komandanta v 1. bataljonu ni nobenega pisanega dokumenta, kakor jih iz tega časa o narsicem ni, a borce tedanjega bataljona se dobro spominjajo njegovega obiska, prav tako tudi Nace Sterlekar-Joze, sekretar OK KP Kamnik.

* Preživeli borci tudi pravijo, da jim je komandant Tomaž Knavs govoril tako, kot da je zdaj osnovan Kamniško-kokrški odred, vendar je verjetno tako govoril zaradi večje domačnosti in zato, da bi bataljonu priznal dotedanje uspehe. V dokumentih glavnega poveljstva je ta odred jasno imenovan kot Kokrški. A bistveno je bilo, da je Kokrški odred začel obstajati in tudi delovati.

Ime Kamniško-kokrški odred se pojavi šele v začetku januarja 1943. leta. Dr. Milan Cunder-Miha, ki je bil tudi s komandantom odreda in tedaj prvič na Kamniškem, se je borem in političnim delavcem takoj predstavil s tem, da je nekatere tovariše pregledal in odšel na teren.

(Se nadaljuje)

Tudi Slovenke med Titovimi šifranti

Od Dolenjske do Visa in Beograda

Mnogo njenih spominov iz narodnoosvobodilnega boja je povezanih s Titovim imenom, mnogo z vrsto znanih revolucionarjev in borcev. Toda bolečina in hud spomin na vojno sta vsekakor najostrejša, kadar človeku umirajo najbližji. Zdenki Hofbekovi-Brajkovi je pobrala vojna mater, očeta in brata. Njena pot skojeve in partizanke jo je odpeljala daleč od doma, do Nemške vasi pri Ponikvah na Dolenjskem. Tako je šele ob koncu vojne zvedela, kako so njeni umrli.

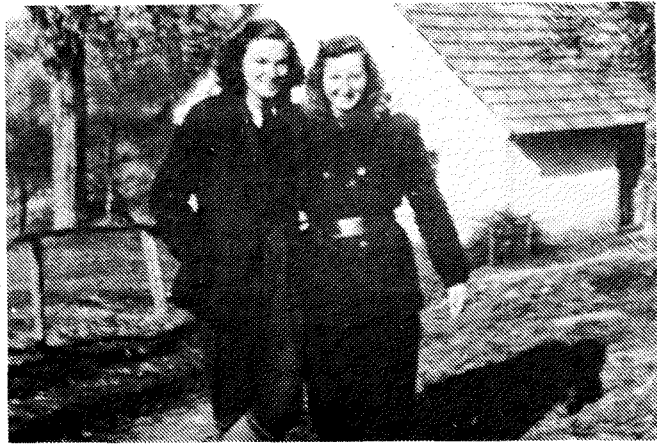
«Doma sem bila iz učiteljske družine. Oče Edo Hofbek je bil šolski upravitelj, mama pa je bila učiteljica. V družini je bilo troje deklet in en fant. Ko se je začela vojna, je bilo meni sedemnajst, mojemu bratu pa šestnajst let. Zdenko, ki je bila takrat ko se je začela vojna dijakinja novomeške gimnazije, so izključili iz šole že v decembru 1941. leta (skupaj s še drugimi dijaki, ki so bili udeleženi v decembrskih demonstracijah.)

«Ostala sem doma in takoj začela delovati na terenu. K nam so prihajali prvi partizani iz našega in okoliških krajev in bila sem jim tudi za zvezo. Sicer pa je bilo moje delo do kapitulacije Italije bolj usmerjeno v delo z mladino. Tako sem postala po kapitulaciji Italije sekretarka odbora zveze mladine za novomeško okrožje. Poslali so me v partijsko šolo v Rogu, od koder sem se še za kratek čas vrnila domov, potem pa odšla s slovensko mladinsko delegacijo v Drvar na mladinski kongres.»

S kongresa je Zdenka ni vrnila v Slovenijo vse do konca vojne. Pot jo je vodila po znamenitih krajih iz narodnoosvobodilnega boja. Po končanem kongresu sem s

tovarišicama Nado Praprotnikovo in Slavko Beceletovo ostala na šifrantskem tečaju v Drvarju, ki ga je vodila Branka Savić. Zbrani smo bili tečajniki iz vseh koncev Jugoslavije. Tisti, ki so prihajali iz partizanskih vrst in iz vrst terencev.

«Se v času našega drvarskega šolanja smo morali prav zgodaj vstajati, ker je bil sovražnikov napad na mesto nekako pričakovano. Naša učilnica je bila nad legendarno Titovo pečino. Tistega dne, ob desantu na Drvar smo se ravno učili. Naša učiteljica Branka je bila pri tovarišu Titu. Mi pa smo, ko smo zagledali letala, počakali, da so odletela in se nato odpravili na že prej določeno zborna mesto v primeru nevarnosti. Našo skupino so napotili proti položajem, kjer je bil tovariš Koča Popović s svojimi borci. Vso pot nas je spremljala v zraku jata sovražnih letal, ki so na nas spuščala bombe. Tudi skupine drugih borcev so se iz Drvarja pomikale v naši smeri in tudi vrhovni štab je šel po tej poti.»

Jeseni leta 1943: Zdenka Hofbek (Brajkovi) in Marjeta Vasić (Pirjevec) nekje v bližini Češnjice na Dolenjskem.

Zdenka Hofbekova je bila takrat dodeljena štabu morarice kot šifrantka. Preko bosanskih in hercegovskih hribov se je s skupino tovarišev prebijala proti morju.

Kajti njihova naloga je bila priti na Vis. «Bila je huda pot čez vse hribe in, ko smo prispeli do morja, smo v Drveniku nekaj dni nestrpno čakali na zvezo. Ker je ni in ni bilo, sta dva mladince odrihnila s čolnom na vesla na Vis. Tako smo naslednjega dne z ladjo prispeli na otok, ki je bil potem šest mesecev moj dom. Tam sem bolje spoznala tovariša Tita in tam sem srečala tudi vrsto naših znanih borcev. Po štirinajstih dneh so me dodelili za šifrantko v Vrhovni štab. Sicer pa nas je bilo na otoku kar nekaj Slovencev: tovariš Kardelj, njegov spremljevalec Miro Dobrilović in tajnica Ivica Pirjevec, tovariš Dušan Kveder-Tomaž in jaz.

Vsi skupaj smo bili ena sama velika družina. Delali smo veliko, tudi ponoči. Živeli smo v šotorih in tam smo imeli tudi urade. Le ob vro-

čih popoldnevih, ko je bilo nemogoče delati, smo se sem ter tja odšli kopat. Tudi tovariš Tito je včasih ujel urico prostega časa in se okopal v bližnjem zalivu.»

Nekega dne, ko smo bili namenjeni na kopanje, me je tovariš Bakarić odpeljal na srečanje s stricem. Bilo je zares nenavadno srečanje sredi vojne, na otoku sredi Jadrana. «Bilo je avgusta 1944. leta, ko je moj stric Izidor Cankar prispel iz Londona na Vis skupaj s Šubišcem.» To srečanje je bilo najbrž za vse nenavadno, saj ga omenja tudi Vladimir Dedijer v svojem vojnem Dnevniku: «Cankarju se je pripetila čudna stvar. Na Visu je srečal Slovenko Zdenko in se začudil: »Kaj pa ti tukaj? V vojski sem. In kako ti je? Odlično! Zdenko je bil zapustil 1941. leta v Sloveniji še kot dijakinjo in ni sanjal, da bo srečal nečakinjo po treh letih na Visu v Vrhovnem štabu kot šifrantko.»

Ob urah počitka je tovariš Tito prihajal v »ženski« šotor

posedet. Tovarišica Zdenka se ga spominja še prav dobro: »Znal se je pozanimati za vsakega posameznika, nikoli ni pozabil vprašati, če nam je dobro in kako so naši domači.»

Z Visa je Zdenko Hofbekovo-Brajkovi vodila pot z Vrhovnim štabom preko Barija in Valjeva v Arandjelovac in Beograd. Še vedno je bilo leto 1944. «Dan po osvoboditvi Beograda smo stali na slavnostni tribuni, s katere je tovariš Tito pregledoval enote naše narodne vojske. Brila je močna košava, tako, da smo komaj najbliže stoječi slišali Titove besede.»

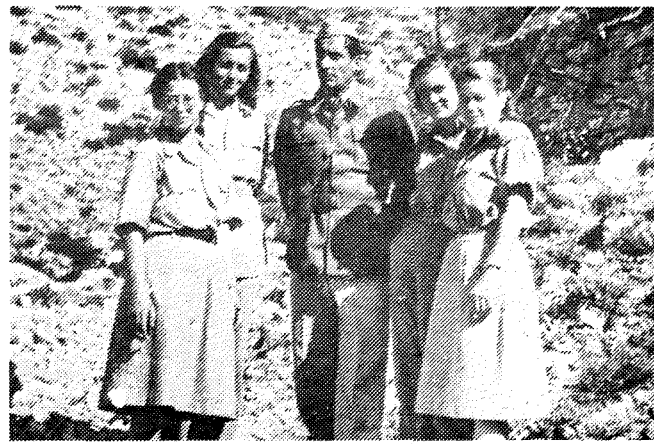
Ob prihodu v naše glavno mesto se je tovariš Tito kaj kmalu nastanil v Uziški ulici. Komaj lučja stran, v sosednji hiši so dobile stanovanje tovarišice, ki so delale v Vrhovnem štabu. Spet je bilo veliko napornega dela in prav malo počitka.

«Na koncu leta 1944, se je v osvobojenem Beogradu končala moja partizanska pot in

kmalu tudi moja bližja srečanja s Titom. Toda ostajajo najljepši spomini. Bili so mladi, domovina je bila komaj osvobodjena, bili so polletni in zanosni. Tudi bridkosti je znal prinesiti konec vojne, ko so družine preštevale svoje preživele člane, toda žalost je preraščalo novo življenje. «Brat, ki je odšel k partizanom s šestnajstimi leti, je padel nekje pred Birčino vasio na Dolenjskem leta 1943. Očeta so po izdaji odpeljali sovražniki in se ni več vrnil iz novomeških zaporov. Mater pa so po hudem mučenju ubili beli komaj dva dni pred koncem vojne. Ostali sta še dve mlajši sestri, ki so ju sosedje k sreči skrili še pravi čas. Vprašam jo po bolj veselih dogodkih. Kdaj je spoznala svojega moža, Eda Brajnika, znanega borca in nekaj časa tesnega Titovega sodelavca? Izkaže se, da sta se njuni partizanski poti nevede prepletali. «Srečala sva se prvič v Drvarju, kamor je prispel s tovarišem Ivanom Mačkom-Matijo. Potem sva se srečala še na Visu in kasneje v Beogradu. «Skoraj bi pozabili omeniti še njeno sorodstvo s Cankarji. Le zavoljo tega nam je o tem pripovedovala tovarišica Zdenka, ker je nekdo v nekem članku zapisal, da so bili Hofbeki »nemška veja Cankarjeve družine«. «Kar pa seveda niti malo ne drži. Bili smo vseskozi Slovenci. Morda je koga k takemu sklepanju navedel naš nemškozveneči priimek.»

Vnukinja Nataša, ki je pravkar prišla iz šole se tu in tam med najinim pogovorom oglasi z vprašanjem. Njej babica še ni pripovedovala o svojih vojnih doživljajih in poteh. Ali pa morda deklica rada večkrat sliši to in ono iz partizanskega življenja babice Zdenke?

Bojana Žokalj-Jesih

Na tej fotografiji (iz avgusta 1944. leta) so zbrani Zdenka Hofbekova, Branka Savić, Dara Puškarić, Nikica Puljo in Nada Kun. Vse ženske s te fotografije so bile tisti čas zaposlene v Vrhovnem štabu NOV in POJ na Visu.

Lepo nam je

O naših borkah v našem časniku bolj malo pišemo, zato smo v Ptuj obiskali Faniko Vauda, aktivistko in bolničarko Kozjanskega odreda. Takole nam je pripovedovala o tistih viharjih časih.

Otroštvo sem preživela v Zgornjem Obrežu v brežiški občini. Doma smo imeli le toliko zemlje, da nam je na njej zraslo malo krompirja, koruze. Ker smo se težko preživljali je oče odšel na delo v Francijo, od koder pa se je kmalu vrnil. Seveda praznih rok, ker tudi v Franciji, ni kaj dosti zaslužil. Pozneje se je zaposlil v rudniku v Trbovljah.

Spominjam se, da sem morala kot šolarica namesto, da bi hodila v šolo, odhajati na delo k premožnejšim kmetom da sem si prislužila kakšen dinar. Želela sem, da bi se izšolala pa mi je morala mati s težkim srcem dopovedovati, da šolanje nekaj stane, doma pa ni denarja. In tako sem dočakala tisti usodni april, leta 1941, ko so nas okupirali Nemci.

Slučaj je nanese, da sem morala tisto jutro na trg v

Zagreb. Težko sem se vrnila domov, ker je bilo že povsod polno sovražnih vojakov, ki so naše fante lovili kar po cesti, zlasti tiste, ki so na sebi imeli uniformo. Prvo, kar sem videla v Brežicah, je bilo to, da so Nemci na Sokolskem domu razbili naš državni grb. Bila sem namreč članica sokolskega društva. Res je, da so tedaj nekateri nemčurji in petokolonski vzklikali »Živio, Hitler!« mnogi pa smo s strahom pričakovali, kaj nam bo prinesla noč, pa naslednji dan.

Komaj se je poglobil prvi vihar že so Nemci pričeli zapirati naše zavedne ljudi in jih izseljevati. Oči mi je nekega dne dejal, »Hčerka moja, bolje bo, da nekam odideš, kajti vidiš, da člane sokola zapirajo in bojim se, da bo prišla vrsta tudi na nas.« Tako sva že zgodaj odšli, naslednje jutro s sošolko v Celje, od tam v Maribor in naprej. Nekje pri Šentilju so naju Nemci že legitimirali. Znašli sva se v taborišču v Gradcu. Tam sem, kot nekakšna ujetnica, dobila delo v neki tovarni.

Oktobra 1941 pa sem dobila iz domovine pismo, da so starše Nemci odgnali. Nisem več imela obstanka v Gradcu, napotila sem se proti domu. Staršev ni bilo in odšla sem k stricu. Že prej sem se seznanila s Karlo Birtič, ki mi je povedala, da je članica SKOJ. Kmalu nato sem bila v SKOJ tudi sprejeta. Dobila sem nalogo prepeljati sedem mladih fantov preko Sotle na Hrvaško, kamor so odšli k partizanom. Zame se je torej začelo organizirano delo, kajti odkar je bila naša družina razbita in nisem vedela, kje so starši, bratje, sem sovražnika vse huje sovražila.

Domača tla so mi postala prevročna. Odšla sem med partizane in sicer v Kozjanski odred. Takoj sem bila določena v tečaj za bolničarke, ki sem ga tudi uspešno končala ter se vrnila v 1. bataljon Kozjanskega odreda. Po dolgem in počez sem prehodila Kozjansko. Povsod smo napadali sovražnika, in se nikjer več ni počutil varnega. Na obeh straneh je tekla kri. Reševala in zdravila sem ranjene borce.

Vojna se je bližala koncu. Spet nas je pot vodila na Kozjansko. Tu smo še zadnje dni vojne bili boje. Mnogo soborcev je padlo, saj smo se morali spopadati z Nemci, Čerkezi in belogardisti. Svoboda je bila vse bližja. Nemčija je kapitulirala, vojne pa

Fanika Vauda

še ni bilo konec. Devetega maja smo že bili v Celju, ki nas je radostno sprejelo. Nekaj dni pozneje sem se poslovila od soborcev ter se kar s kolesom podala proti domu, kajti preveč me je skrbelo, kaj je s starši, brati.

Domačo hišo sem našla izropano, okna, vrata razbita. Bila sem nepopisno vesela, ko se je vrnil oče skupaj z bratom. Mame s tremi otroki še ni bilo. Tudi njo smo vsi srečno dočakali. Čeprav doma nismo imeli niti lonca, smo bili srečni, da smo vojno vse preživeli.

Pričela sem iskati delo. Odšla sem na komite partije v Brežicah, kjer so mi svetovali, naj si poiščem delo v Mariboru, kar sem tudi storila. V Mariboru sem se takoj vključila v politično delo. Znašla sem se v brigadi, ki je gradila progo Šamac-Sarajevo. Sledile so še druge akcije. Postal sem predsednica mladinske organizacije.

Nato sem prišla v Ptuj. Tu sem se takoj vključila v delo. Bila sem sekretar OO ZKS. Skrbela sem za ostarele ljudi v KS Ptuj. Trenutno sem pri OK SZDL Ptuj predsednica

žirije za podeljevanje priznanj Osvobodilne fronte... Vsega, kar nam je Fanika povedala, žal nismo mogli zapisati. Opazili pa smo, da je že kot mlada skojevka dobro vedela, kje je njeno mesto.

Njen smisel življenja je, da mora biti jutrišnji dan lepši od današnjega. Mladi morajo imeti lepše življenje kot ga je imela sama, ko marsikdaj ni bilo pri hiši niti kruha. In ravno tega se danes mladi vse premalo zavedajo.

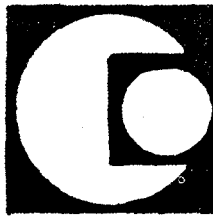
Fanika pravi: »Danes je v naši Titovi Jugoslaviji vsem, ki hočejo delati, ustvarjati lahko lepo. Nihče nikogar ne ponižuje. Res pa je tudi kar pogosto opažam, da nekateri nočejo spoštovati vsega tega, za kar smo se med vojno borili, si skozi ognjene viharje in s krvjo priborili.

Da ima Fanika kar tri odlikovanja, nam je povedala šele potem, ko smo jo to povprašali, kajti v vitrini ima Orden zaslug za narod s srebrno zvezdo, medaljo za hrabrost in medaljo zaslug za narod. To pa pove več kot dovolj.

Franjo Hovnik

AVNA POSVETOVALNICA PRAVNA POSVETOVA

**gozdno
gospodarstvo
bled**

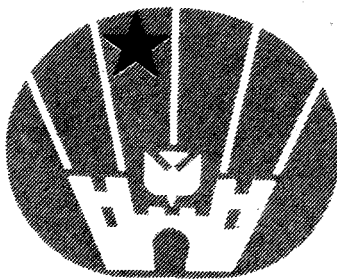

**N. sol. o., Ljubljanska 19, Bled
tel.: dir. 77-257
h. c. 77-361, 77-364
telegram: GG Bled
poštni predal 42**

Temeljne organizacije združenega dela (n. sub. o.): Gozdarstvo BOHINJ, Boh. Bistrica, Grajska c. 10; Gozdarstvo POKLJUKA, Bled, Triglavsko c. 47; Gozdarstvo JESENICE, Jesenice, Tomšičeva c. 68; Gozdarstvo RADOVLJICA, Radovljica, Šercerjeva c. 37; Gozdno gradbeništvo, Bled, Ljubljanska c. 19; Gozdno avtoprevoznništvo in delavnice, Sp. Gorje 1; Temeljna organizacija kooperantov (n. sub. o.): Zasebni sektor gozdarstva Bled, Ljubljanska c. 19; DS Skupne strokovne službe Bled, Ljubljanska c. 19;

gospodarijo z gozdovi, proizvajajo in prodajajo različne vrste okroglega lesa, izdelujejo kvaliteten okrogli les po posebnih naročilih, pripravljajo rezonančni les, nudijo prevozniske usluge za prevoz in popravljajo gozdarske stroje in naprave

Skupščina

občine Maribor

z vsemi družbenopolitičnimi organizacijami

čestita borcem, aktivistom in internirancem za 4. julij – dan borca

**Skupščina občine Ravne na
Koroškem**

in družbenopolitične organizacije

**čestitajo za 4. julij – dan borca, vsem borcem,
aktivistom in delovnim ljudem**

**SKUPŠČINA MESTA
LJUBLJANE**

**čestita vsem delovnim ljudem, borcem in
aktivistom ob 4. juliju – dnevu borca.**

**Skupščina občine Radlje ob
Dravi**

in vse družbenopolitične organizacije v občini

čestitajo vsem borcem za 4. julij – dan borca

Prebivalci Ljubljane so ponosni na herojsko zgodovino svojega revolucionarnega mesta, ki pa jim ta čas ne pomeni samo spoštljiv spomin na žrtve in ne le prijeten občutek občana nepremaganega mesta, pač pa trajen navdih in zgleden primer, kako je treba delati in se boriti za nove zmage na gospodarskem, kulturnem, znanstvenem ter vseh drugih področjih dela, saj je vse to Ljubljana bila tudi takrat, ko je vztrajala v težavnem in neenakem boju proti sovražnikom ljudstva, v boju za svobodo, za socializem, za lepši jutrišnji dan.

Z osemnajstimi leti je Slavka Kržič-Mihec bila partizanka

Njena partizanska leta

Otroška leta je Slavka Kržič preživela v Lavrovcu pri Vrhu treh kraljev. Pravega otroštva ni imela, kajti že z desetimi leti je morala zaradi revščine od doma k drugim ljudem za hišno pomočnico, najprej v Rovte, potem pa k Erbežnikovim v Vnanje gorice. Napredna domača vzgoja in poznejši stiki z enako mislečimi ljudmi so jo že leta 1941 približali organizatorjem OF v Vnanjih goricah. Poznejši odhod med partizane je logičen korak prejšnjega organiziranega dela na terenu.

Delovanje na terenu

Že v septembru 1941 se je Slavka Kržič povezala s predvojnimi komunisti in prvoborci Tonetom Oblakom, bratoma Pezdur, Ivanom Selanom in drugimi v Vnanjih goricah in se vključila v aktivno terensko delo. V sodelovanju z izkušenimi aktivisti tudi uspehi niso izostali. Zbirali so hrano za partizane in opravljali kopico terenskih nalog. Oskrbovali so Šeškov bataljon, ki je spomladi 1942 deloval po Dolomitih. V partizansko enoto, ki je taborila v Žažarju, sta z Ivanom Selanom odnesla važno pošto CK KPS. Izročila jima jo je Vida Tomšič, ki je tedaj delovala v nekem bunkerju.

Pozimi 1941/42 so Italijani polovili veliko ljudi. Zaprli so jih v gostilni, kjer je bila Slavka zaposlena. Čeprav so ji stražarji zabijali, da ne sme odpirati vrat, je odšla s košaro za drva in jih pustila odprta. Ubogala je terence Toneta Oblaka, ki ji je namignil z očmi. Skočil je mimo presenečenih straž in pobegnil, čeprav so za njim streljali.

Potem je Slavki postalo »vroče« in morala je misliti na odhod k partizanom.

Odhod med partizane

Petega julija 1942 je odšlo iz Vnanjih in Notranjih goric devet ljudi k partizanom. Slavka je bila med njimi edina ženska, drobna, stara komaj osemnajst let. Najprej so se napotili v Žažar, potem pa v dobrovski hrib, v prvo četo prvega bataljona. Naslednji dan so prišle iz Ljubljane še Metka, Polonca, Nada in Zorka. Ležale so skupaj in si imele marsikaj povedati. V tem času je dobila tudi partizansko ime Mihec. Za mlado in šibko Slavko so se začeli partizanski napori.

Po nekaj dneh se je prostovoljno javila v Gadovo četo.

V Gadovi četi

Skupaj z Andreano Družino-Olgo sta se javili v novo udarno Gadovo četo, imenovano tudi leteča. Imela je 32 borcev in bork. Delovala je na najbolj občutljivem območju, kjer so med prvimi v Sloveniji zrasle belogardistične vaške straže. Slavka je prišla v domače kraje na »svoj« teren.

Gadova četa je bila trda preizkušnja za vsakega borca. V njej niso poznali trahopetca. Vrstile so se akcije. Mnogo je bilo treba tvegati, kajti Gad je bil zahteven do vsakega borca. Pozneje je postal samopašen in diktatorski, kar je rušilo notranje vzdušje. Prekateri borci so se ga bali. Napravil je veliko napak, zlasti na terenu, zato je moralo odredno vodstvo četo razpustiti.

Nekaterih borcev Gadove čete se Slavka še danes spominja, komisarke Reške, poznejšega komisarja Januška, namestnika komandirja Draga, Olge, mitraljezca Zdravka Stibriča-Tarzana, pomočnika Mira, Mesarjevega Janezka, Tončka Češnovarja, Rekarskega Petra, Stanka Koširja-Zelenca, Toneta Oblaka, Ivana Selana, kuharja Janeza Mavsarja, Cirila Brenčiča, Jožeta, Janka...

Bila je v vseh bitkah Gadove čete do njene razpustitve.

Živo se spominja napada na postojanko belih v Sentjoštu, ki se je pojavila kot prva v Dolomitih že v juliju 1942. Pri napadu sta sodelovala oba bataljona Dolomitskega odreda. Direktni napad na postojanko pa je opravila Gadova četa. Belogardisti so se zagrizeno upirali in takrat so partizani prvič spoznali »zapeljano« okupatorjevih podanikov.

Borci Gadove čete so imeli težko nalogo prodreti proti šoli in cerkvi, kjer so bili za zidovi belogardistični »brambovci«. Slavka je pripovedovala:

»Z borko Majdo sva se hkrati znašli na šolski žični ograji, ki jo je mitraljez dobes-

dno prerezal, ko sva hoteli ograjo preplezati. Obe sva s strgano žično mrežo omahnili nazaj, da naju je zakril betonski podstavek. Prav to nama je rešilo življenje. Potem smo skušali zažgati šolo tako, da smo vanjo metali steklenice petroleja in zažigali. Nikakor pa nam je ni uspelo požgati.

Pred jutrom smo uspeli zapleniti veliko blaga v zadrugi in se umakniti na izhodiščne položaje. Kasneje smo zvedeli, da je belogardistom skoraj pošto strelivo. Rešila jih je zora...

Na Vranjih pečinah nad Podlipo so prišli borci Gadove čete na pomoč drugemu bataljonu dan prej, ker so vedeli, da bo napaden. Naslednji dan so taborišče napadle močne enote belogardistov, ki so se zbrali iz vseh sosednjih postojank. Ker so prejšnji dan praznovali, so napadali pod vplivom alkohola in pritiskali prav na tistem položnem koncu, kjer jih je bilo najmanj pričakovati. Izvidnik na drevesu je sovražnika opazil zadnji trenutek in spravil pokonci poveljstvo. Hip nato so borci zasedli položaje in napad se je začel. Belogardistom je uspelo priti celo do taborišča, kajti prav tedaj je zatajil težki mitraljez in tako jim je bila pot v notranjost odprta. Borko Marijo so belogardisti prenetili med skalami in jo oplazili tako, da ji je z obraza curljala kri. Nato se je potuhnila, kakor da bi bila mrtva. Ko so jo obstopili, so zaznali znake življenja in kmalu bi bilo po njej, če bi se ne oglasil mitraljez, ki je prej zatajil. Tako so vojščaki popadali v zaklone, da bi se obvarovali krogel. Prav tedaj pa se je vračala v taborišče patrulja, ki je takoj udarila po napadalcih. Med napadalci je zavladala panika in ob silovitem jurišu branilcev so jo urno pobrali v dolino. Pri tem je bil en belogardist ubit, enega pa so ujeli.

Drugi dan so Italijani bombardirali Vranje pečine in pripravili močne sile za napad. Napadali pa so v prazno, ker so se partizani čez noč že umaknili drugam.

Nekoliko pozneje, pred septembrsko ofenzivo, je skupina Gadove čete čakala v zasedi ob cesti Rovte-Smrečje pri Praprotnem brdu. To so bili borci Janušek, Tarzan, Miro, Slavka-Mihec, Janez Malavašič-Jovo in Tone Jakša. Slednja nista bila iz Gadove čete. Ob spopadu s prihajajočimi belogardisti pa je borec (bivši komandir čete) Tone Jakša ušel s položaja in ostale borce izpostavil veliki nevarnosti. Zaradi njega so jim belogardisti prišli za hrbet in komajda so se rešili iz obroča. Slavka je tekla po robidovju, da je bila od prask vsa krvava, a strelji ji niso mogli do živga. Pozneje so zvedeli, da je dezerter Tone postal ropar na terenu in partizani so ga obsodili na smrt. Padel je v spopadu v Martinovčevi hiši na Selu.

Najdaljša noč

Po razpustu Gadove čete so Slavko dodelili Svarunovi prvi četi, ki je delovala v okolici Babne gore in Hruševga.

Ob koncu oktobra 1942 je bila v skupini borcev prve čete, ki se je spopadala na Korenem. V boju je bilo tudi nekaj težko ranjenih. Z enim izmed njih je Slavka z bojišča odšla v malo grapo na pobočju Ključa. Tam je bila v neki hiši čevljarska delavnica, v skednju pa

Slavka Kržič-Mihec

težak ranjenec. Tja so prinesli še ranjenca s Korenega. Še prej so ga obvezali, a skozi povoje je kar naprej pronicala kri.

»V skednju je bil še en ranjenec, Tomaž iz Lesnega brda. Z borko Zorko sva imeli na skrbi oba in domenili sva se, da bo Zorka do polnoči, jaz pa po polnoči. Toda prebedela sem vso noč, kajti ranjenec s Korenega je umiral v mukah. Končno ga je ob enajstih zvečer smrt odrešila nadaljnega trpljenja. Tako sem po polnoči bedela ob mrliču in ob vzdihajočem Tomažu, ki je prav tako umiral v velikih bolečinah in se izgubljal v agoniji. V mukah, s poslednjimi močmi, je Tomaž skočil z ležišča in v blodnji ponavljal, da se hoče umiti. Tekala sem za njim, da bi ga spravila nazaj. Iz vseh ran mu je curljala kri, moja obleka pa jo je prestrezala. Končno sem ga umirila. Umrl je ob petih zjutraj na mojih rokah...

Tresla sem se od strahu in mraza. Še nikoli nisem videla človeka umirati v takšnih mukah. Obe smrti sta mi še danes živo v spominu. Borca smo pokopali še isti dan na bližnji njivi...

Med kurirji

V decembru 1942 je bila Slavka Kržič-Mihec dodeljena kurirskemu vođu TV-2, ki je posredoval važna sporočila iz Ljubljane in od poveljstva slovenskih partizanskih enot, ki je tedaj domovalo v Dolomitih. Slavka je opravljala dolžnost kuharice, po potrebi pa je prenašala tudi pošto. Veliko lepih trenutkov je doživela med kurirji, pa tudi nekaj kritičnih, kot takrat v Belški grapi...

»V skupini kurirjev, Kovača iz Sodražice,

Malči Potočnikove, Izidorja z Vrhnik in nekaterih drugih sem se s prvim bataljonom znašla v Belški grapi. Z vseh strani so nas obkolile italijanske, nemške in belogardistične enote. Položaj je bil brezupen. Mnogo jih je padlo, precej je bilo zajetih. Težko je izraziti vse stiske človeka v takšnih trenutkih.

Ves dan smo kurirji begali gor in dol, da bi se rešili. Bili smo skupaj z nekaterimi civilnimi družinami, ki so bile še bolj nemočne od nas. Proti večeru, ko so grapo napadali že zažgali in so v nji zamirali vzdih ranjencev, smo se podali v patruljo, da bi ušli požaru in jekleni toči. V njej smo bili: Jožko Kovač, Izidor, Milan Potočnik in jaz. V skupini, ki nam je sledila, je bilo še kakšnih petnajst ljudi, s civilnimi družinami vred. Ko pa smo prišli do ognja, da bi se prebili v smeri Polhovca Gradca, so se na nas vsule krogle iz sovražne zasede nad nami. Razbežali smo se na vse strani...

Niže proti Dvoru smo se v ozki grapi zbrali le trije: Izidor, Milan in jaz. Zatem smo planili mimo zased pod lesenim mostom čez Gradaščico proti Babni gori. Zopet smo imeli srečo, da nas tam ni opazila italijanska zaseda. Z nami je bila tudi temna noč. Srečno smo se ustavili pri Ligojni...

Šele drugo noč smo prišli do kurirske jave, kjer smo predali pošto in se z Viktorjem Klobučarjem-Kraguljem napotili naprej.

Iz Dolomitov je Slavka odšla na TV-17, ki je delovala na Ljubljanskem vrhu, od tam pa je prišla na TV-10 v Iško. Po kapitulaciji Italije je delovala s kurirji TV-11 na Travnici gori.

V snežniški bolnišnici

Med nemško ofenzivo, oktobra 1943, je Slavka dobila površinski strel in rana se je kmalu pozdravila. Nekaj mesecev kasneje pa se je začela rana gnojiti in morala je v bolnišnico pod Snežnik. Tam jo je operirala dr. Nataša. Že drugi dan po operaciji se je začela večja sovražna ofenziva. Bolnike so morali evakuirati. Težke so spravili v bunkerje, lažji pa so se morali umikati po snežniških gozdovih. Med njimi je bila tudi Slavka, ki je bila srečna, da ji ni bilo treba v podzemno skrišališče. Vse preveč ji je ostal v spominu spopad na Selu v Dolomitih, ko se je iz bunkerja komajda rešila. Ko je iz zemljanke pogledala ven, je krogla zadela v zemljo tik pred njeni mi usti in do preboja jo je spremjalo stotine krogel, ki so sikale, kakor čebele okoli panja... Tedaj sta se iz bunkerja rešila tudi komandir kurirjev Nande in članica osrednjega vodstva Marjana Draksler...

Po snežniških gozdovih so hajkali več kot teden dni. Na rani se je nabiral gnoj in po njej so se plazili veliki črvi. Bolečina se je polegla šele takrat, ko so rano ponovno prerezali, jo očistili in vanjo položili cevke za odtok gnoja.

Srečanje s četnikom

»Iz bolnišnice sem se vračala v svojo enoto TV-11, ki je bila tedaj na žagi v Loškem potoku. Prišla sem v Babno polje na karavlo TV-18, da bi poizvedela o svojih kurirjih. Toda tam nisem dobila zveze s karavlo TV-11. Zdelo se mi je sumljivo, a vseeno sem se odpravila naprej. Pokrajina od Babnega polja do Loškega potoka je puščobna, gozdovi so posejani s pašniki in grmičevjem. Po stezi sem hitela čez košenine, da bi se čimprej vrnila med svoje. Naenkrat, kot bi zrasel iz tal, sem zagledala zaraščena, do zob oboroženega četnika, ki je presenečen buljil vame. Gledala sva se nekaj trenutkov. Ni bilo časa za premišljanje! Vse je opravil instinkt, ki je veleval bežati, bežati čimdlje... Zaustavila sem se šele čez čas, ne da bi se ozrla. Končno sem obstala, pogledala nazaj in ugotovila, da se ni zgodilo prav nič. Še danes mi ne gre v glavo, zakaj četnik ni streljal. Lahko samo ugibam...

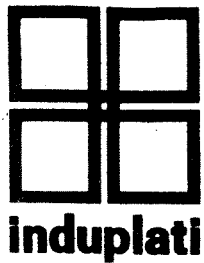
Srečno sem prišla nazaj v svojo enoto in opravljala v njej dolžnosti vse do februarja 1945, ko sem odšla v radiotelegrafski tečaj v Črnomelj, kjer sem dočakala svobodo.

Vseskozi je Slavka Kržič-Mihec delovala kot sekretarka Skoja. Bila je dober zgled mladim, saj je bila hrabra in priljubljena. Mnoge soborke in soborci se je spominjajo po njenem optimizmu in tovarštvu v najbolj kritičnih trenutkih.

Tudi po vojni jo najdemo med aktivisti nasmejana in delavno. Potrebno je bilo stopiti na nove barikade graditve socializma in medčloveških odnosov. Slavka je vselej pokazala dobro voljo in pripravljenost.

Tone Kebe

Industrija platnenih izdelkov
INDUPLATI, Jarše, p. Domžale n. sol. sub. o.

Telefon: h. c. 721 911
direktor: 721 263
nabava: 721 390
Telex: 31315 Yu-IPI
Pošta: 61230 DOMŽALE
Železniška postaja:
Za kosovno: Ljubljana-Moste, razkl. post. Jarše
Za vagonsko: Ljubljana-Siška, razkl. post. Jarše
Tekoči račun: 50120-601-30031

**Čestitamo vsem borcem in
delovnim ljudem za 4. julij – dan
borca**

Skupščina občine **Litija**

z vsemi družbenopolitičnimi organizacijami

**čestita vsem borcem, aktivistom in
internirancem ob 4. julija – dnevu
borca**

Skupščina občine

Kočevje

**z vsemi družbenopolitičnimi
organizacijami**

**čestita vsem občanom, borcem in
delovnim ljudem ob dnevu borca – 4.
juliju.**

TRGOVSKA DELOVNA ORGANIZACIJA
modna hiša n. sol. o.
DS SKUPNIH SLUŽB LJUBLJANA

61113 LJUBLJANA,
Mašera-Spasičeva 8
Telefon: tajništvo 342 569
računovodstvo 342 367
Poštni predel: 71

Specializirana trgovska organizacija MODNA HIŠA za prodajo tekstila, konfekcije in galanterije je pripravila za poletno sezono v svojih blagovnih hišah TOZD Ljubljana, TOZD Maribor, TOZD Osijek in TOZD Smederevo bogat izbor modnih oblačil, elegantnih in športnih pletenin, galanterijskih artiklov in modnih dodatkov.

Izbirali boste lahko med modeli za najrazličnejše priložnosti, primerne za vse starosti in postave.

Obiščite nas in se prepričajte. MODNA HIŠA vas pričakuje.

Čestitamo za dan borca 4. julij

Skupščina občine **Dravograd**
in družbenopolitične organizacije

čestitajo vsem borcem za 4. julij – dan borca

**ZVEZA ZDRUŽENJ BORCEV NOV SR SLOVENIJE
Občinski odbor Velenje**

**čestita vsem bivšim političnim zapornikom, internirancem in izgnancem k 4.
juliju – dnevu borca.**

ZINA –

industrija ščetk
61110 Ljubljana, trpinčeva 108
tel. n. c. 48-047, dir 48-233
žiro račun 501-01-601-15190
p. p. 10

Proizvodnja kvalitetnih zobnih ščetk LOTOS
ter ostalih ščetk in čopičev.

Skupščina občine **Ribnica**

z vsemi družbenopolitičnimi organizacijami

**ISKRENE ČESTITKE ZA DAN BORCA –
4. JULIJ**

NAGRADNA KRIŽANKA

Razpis nagradne križanke

Splošno gradbeno podjetje »PIONIR« Novo mesto, Kettejev drevored 37, renomirano gradbeno podjetje, vam s svojimi 10 Tozdi in delovno skupnostjo skupnih služb poklanja križanko in vam želi obilo uspeha.

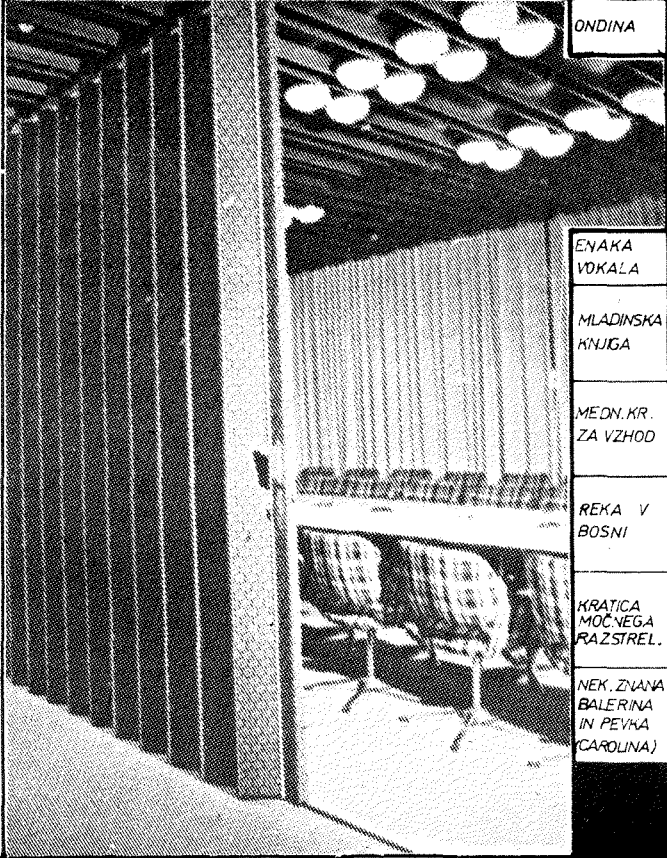
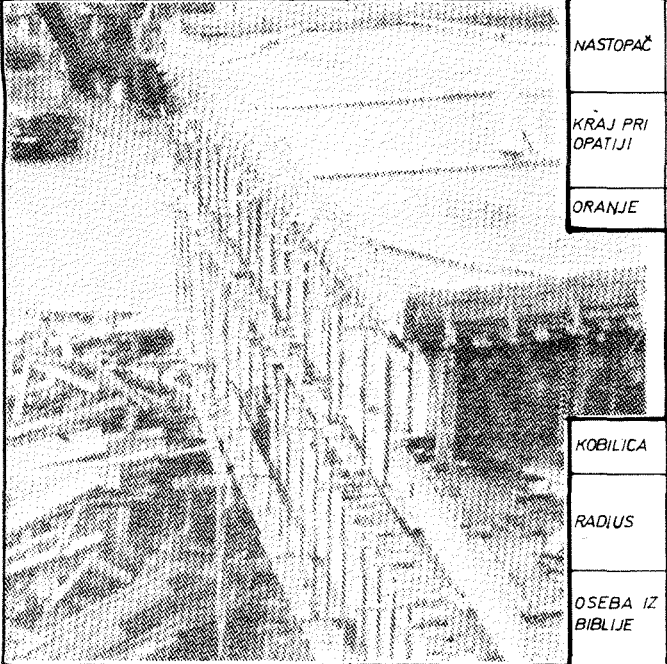
Splošnemu gradbenemu podjetju »PIONIR« želijo uredništvo, uprava TV-15 in bralci mnogo poslovnih uspehov!

Rešitve te nagradne križanke pošljite na naslov: UPRAVA ČASOPISA TV-15, Miklošičeva 28/1, Ljubljana najkasneje do 22. julija 1980. Na kuverti levo spodaj napišite »križanka PIONIR«. Žreb bo razdelil tri knjižne nagrade: Domovina, si še kakor zdravje, ki jih prispeva knjigotrški oddelek Založbe BOREC iz svojega bogatega knjižnega programa.

OBILO SREČE PRI REŠEVANJU KRIŽANKE VAM ŽELITA

uredništvo in uprava TV-15.

»SGP
PIONIR«
NOVO
MESTO

SIMON GREGORČIČ	NAPOVED	FRANCOSKI FILOZOF (1867-1963)	PODIJ	ŠENOVA BRANIMIR	MLADOPO-ROČENKA	OSEBA IZ BIBLIJE	MARKOVIČ				
SKANDIN. M. IME				POJAV NA VODI				DOMAČA PRITRDLJIV.	PEČE		RIM. BOGIN. NESREČE
TROPSKI ZIMZELEN. GRM				ŠTEVNIK						DALMATIN. VZKLIK	
OKRAJSAVA ZA NEZNAN			VARNOŠTNI SVET			BIRIČ				KREMA	
POKROVKA			JUNIOR			ODMEV					
								REKA V ŠVICI			
								OMAMA			
NASTOPAČ				TOVARNA V CELJU				SEVEROVZH.			SOLMIZAC. ZLOG
KRAJ PRI OPATIJI			REKA V SIBIRIJI	NAŠE LETOVIŠČE	100 M ²	GLAVNICA					
ORANJE		NAJSTAREJ. DOBA JURE				SARAJEVO					
		ODHODNICA					DELAVEC, KI DELA ZA DNEVNO PLAČILO	VRSTA POHIŠTVA			
								PLEMIČ IZ MAHABHAR.			
KOBILICA					ORIENT. PRAK. SEK ZA LAŠE				PETELIN	VISOKA IGR. KARTA	
RADIUS		VOJVODINEC			LATINSKI PREDLOG						
		DETE				VAŠTE					
OSEBA IZ BIBLIJE			GERM. BOG SMRTI								
			PREBIVALK. ATEN					SREDIŠČE VRTENJA			
ONDINA				SORODN. AGAVE	AVSTR. ŠP. KLUB			DREVESNI SOK			SINEK
					MEDMET SMEHA				VRSTA RIBE	NAJSTAR. TITAN	
									RINOCEROS		
ENAKA VOKALA		PEROCI				ŽIVLJENSK. PRAVILO	VRSTA VINA MUŠKAT.				
MLADINSKA KNJIGA		NOBELIJ					MAKEDON. KOLO				
MEON. KR. ZA VZHOD	LUKA V IZRAELU				DOLINA				MORSKA RIBA		
	MAHKOTA				VEK				ČIAPLINOVA ŽENA		
REKA V BOSNI				ROBIČ	OSLOV GLAS				STOKANJE		
KRATICA MOČNEGA RAZSTREL.				PREPROSTO STRELNO OROŽJE				STRONCIJ			Priimek in ime
NEK. ZNANA BALERINA IN PEVKA (CAROLINA)			VRSTA SREDNJEVEŠ. PESMI				NEK. JAP. PREDSED.	REKA V SZ			Točen naslov
			REPUBLIŠKI SEKRETARAT				ARABSKI ŽREBEC				Pošta
	LUKA V SZ				KRAJ PRI LJUBLJANI						
					PRVI RIM. ZALOŽNIK						

Jože Kovačič je bil kmečki fant, ki je hitro razumel bistvo in vsebino NOB. Zbiral je orožje, povezoval se je z ljudmi in opravljal agitacijskopropagandno dejavnost. Od samega začetka je bil član okrožnega odbora OF Stična. Dobro se spominjam, ko je nekega julijskega večera 1941 prišel k meni in sva šla na Dobravo nad Štorovjem, kjer sva dobila tri puške in jih odnesla na njegov dom. Jože mi je doma pokazal še dve puški, od katerih je ena imela zlomljeno kopito, in tri bombe. Naslednji večer sem mu prinesel od doma še eno puško, dve pištoli, lovsko puško in nekaj nabojev. Čez kak teden sva vse to očistila, skrbno zavila v slamo in krpe ter vse skrila v neko jamo. To je bilo za tisti čas pravo bogastvo in pomemben materialnotehnični pripomoček pri ustanavljanju Stiške čete.

Stiška četa se imenuje zato, ker so bili prvi koraki pri ustanovitvi le-te narejeni v Stični in v takratnem okrožju Stična. Ta enota je bila od začetka podrejena stiškemu okrožju. Posebno moram poudariti, da so ti prvi partizani tudi neposredno in veliko sodelovali kot politični delavci in aktivisti na terenu, zlasti pa v gorskih vaseh nad Stično, v Sentvidu, Radohovi vasi, Temenici, posebno pa še južno od glavne ceste v širšem območju Krke, Muljave in celo v sami Ivančni gorici. V tej četi je bilo pozneje veliko domačinov iz takratnega stiškega okrožja.

Kako je prišlo do ustanovitve čete? CK KPS in glavno poveljstvo slovenskih partizanskih enot sta sklenila poslati partizansko skupino na območje stiškega okrožja. Z ustanovitvijo Stiške čete naj bi poleg razvoja vstaje na tem območju omogočili tudi prehod italijansko-nemške okupacijske meje predvsem na severnem delu stiškega območja. Na enem od teh sestankov, ko so najvišji organi odločali o ustanovitvi te enote, je bil s tovarišem Tonetom Tomšičem tudi Radko Polič, član okrožnega komiteja Grosuplje. Spoznal se je z Maksom Percem, ki je bil določen za poveljnika Stiške čete. V ožjem območju Stične pa smo bili najprej obveščeni o ustanovitvi čete Franc Zupančič, Vili Šval in jaz. Sporočili so nam, da pridejo 9. avgusta iz Ljubljane tovariši, katerim naj preskrbimo hrano, prenočišče in po možnosti tudi orožje ter zvezo za naprej. Te štiri tovariše je na železniški postaji Stična pričakal Jože Kovačič, jih odpeljal na svoj dom, kasneje pa smo jih po skupinah pospremili na Dobravo k Plankarju (družini Podobnik). Mene so zadolžili za hrano. Dobro se še spominjam, da sem pri Idi Goriškovi v Stični dobil velik lonec čaja, salamo in 3.000 lir. Od doma sem prinesel nekaj hlebov kruha, slanino in prekajeno meso. Tovariši so nekaj časa ostali v Malem Borštu, potem pa so odšli na Dobravo. Dali smo jim že prej omenjeno orožje, ki so ga tovariši pri Plankarju očistili in uredili. V Mekinah, na Dobravi in Pristavi so se vaščanom predstavili kot »begunci iz Štajerske«.

Bilo bi pa krivično vztrajati pri tem, da je ustanovitev Stiške čete le rezultat naših stiških naporov. Tovariši iz Sentvida, predvsem Franc Zupančič in drugi iz Radohove vasi, Temenice, Krke, Znojil, Ivančne gorice so veliko pripomogli k nadaljnji oborožitvi in opremlitvi Stiške čete. Sedemnajstega in 18. avgusta se je že zbralo dvanajst

Jože Šeme

Častno mesto krajanov Stične v boju za prerod naše dežele

tovarišev te čete na Debelem hribu. Z velikim tveganjem in razumevanjem domačinov se je četa izpopolnjevala z opremo in orožjem. Preživeli pripadniki te enote še danes z navdušenjem pripovedujejo o družinah, ki so najbolj zaslužne za uspešen začetek te prve enote na našem območju. Mislim, da je bil Jože Kovačič med prvimi, nadalje družina Slapničar in Plankarjevi iz Pristave – Podobnikovi, Šemetovi, Franc Zupančič in France Berdajs; vse priznanje gre Janezu Prebilu, mlinarju iz Temenice, družini Zajčevi iz Ivančne gorice in Rojčevim, pomagale pa so tudi cele vasi iz doline Krke, Temenice in druge.

Iz vsega tega je videti, da je ta mlada neizkušena enota imela v širšem okolju izrazito ugodno politično in materialno osnovo, in da je tako ugodno politično stanje tudi omogočalo njeno uspešno delovanje. Le pod takimi pogoji se je lahko ustanovila in obdržala. Iz te čete imamo tri narodne heroje, med katerimi sta tudi Janez Učakar in Jože Kovačič, ki je bil od marca 1942 tudi poveljnik čete, potem ko je bil prvi poveljnik Perc aretiran. Četa se je postopoma vse bolj krepila številčno kot tudi organizacijsko in vojaško, posebno še, ko so prihajali domačini iz vasi takratnega stiškega okrožja.

Že avgusta 1941 je imela četa manjše akcije na železniški progi med postajama Stična in Sentvid. V začetku septembra 1941 pa je napadla železniško progo pri Radohovi vasi, kjer je padlo tudi nekaj Italijanov, partizani pa so zaplenili dve puški, eno pištolo in dve bombi. Zaradi te akcije je italijanski okupator opravil obširnejše povračilne ukrepe. Zaprli so približno sto ljudi iz Radohove vasi in okolice in izvedli močan vojaški pritisk, da bi uničili to enoto.

Četa je večkrat prihajala na območje stiške krajevske skupnosti. Vedno smo bili vnaprej obveščeni, da v določenem času in na določenem mestu organiziramo sprejem in preskrbo teh tovarišev. Za te akcije je bila javka pri Šemetu v Stični in nekaj takih srečanj s Stiško četo sem imel skupaj s Francem Hautmanom in Janezom Kovačičem na Jožetovem domu pri Florjanu, v Velikem Borštu in v gozdu nad Virjem. Stiška četa je bila organizirana med prvimi enotami v Sloveniji in je bila prva bojna enota na tem območju. V stalnem stiku z aktivisti, delno tudi s prebivalstvom tega terena nam je vlivala moč in možnost za nadaljnji razvoj narodnoosvobodilnega gibanja in še posebej oborožene fizične akcije. V nadaljnjem razvoju vojaško politične situacije pa se je četa vključila v 2. štajerski bataljon kot prva četa. Delno je tudi dopolnjevala Drugo grupo odredov – Gubčevski in Tomšičevo brigado.

Vasi Mekine, Dobrava, Pristava, Vir, Maltene so stoodstotno in v vseh kriznih obdobjih fašističnega divjanja vsestransko podpirale revolucijo. Na Pristavi moramo med prvimi omeniti družino Slapničar, po domače Jerkotovi, ki so se od prvega dne politično vključili v NOB, že v začetku leta 1942 pa tudi v oboroženo vstajo. Zaradi takega odnosa do našega NOB so družino mučili in brutalno preganjali. Družina Plankar iz Pristave, ki je dala osem partizanov, pa je verjetno največ, kar se lahko od ene družine pričakuje in doseže. Seveda pa so bile posledice vsega tega nenehno preganjanje staršev teh partizanov, požgani domovi in drugi surovi postopki okupatorjev in domačih izdajalcev. Omeniti moramo Plankarjevo družino iz Potoka, ki je dala partizane in je ves čas materialno podpirala partizane, včasih prehranjevala tudi cele enote, aktiviste, ranjence itd.

Vasica Vir je od začetka odločno stopila na pot revolucionarnega razvoja in od tu so kmalu za tem, posebno v začetku leta 1942 prišli prvi prostovoljci in borci za svobodo. Družina Hrast, ki je bila že pred vojno napredno in levo usmerjena, je dala prve žrtve v naši revoluciji že v letu 1942, ko sta padla oče Edvard Hrast in njegov sin Edi. Izreden odziv in znatne žrtve za svobodo sta dala zaselka Štorovje in Kofehaus, kjer so padli bratje Bučar, Alojz Šerek in drugi. V Stični moram posebej omeniti Pungrško družino, ki je med vso vojno podpirala revolucijo ter v tem boju izgubila očeta Jožeta Lampreta in sina Gusteljna. Med prvimi je padel tudi Franc Mak.

Samo tukaj navedeni podatki in požgani domovi zgovorno potrjujejo, da je bilo na tem območju veliko načrtnega prizadevanja in veliko uspehov pri odzivu prebivalstva v naši revoluciji.

Konec

S tradicijami revolucije v nova obzorja

Četrty julij. Praznik vseh tistih, ki so se kakorkoli borili za svobodo naše domovine in njenih ljudi, tistih, ki so postavili temelje naše socialistične samoupravne Jugoslavije. Danes gradimo naprej, čuvamo temelje kot največjo zapuščino, na kateri se obrestuje vsak korak delovnega človeka, ki ga vodi Titova misel. Gojimo revolucionarne tradicije, na ta ali oni način jih prenašamo na mlade rodove, saj morajo biti sestavni del mlade generacije, ki se pripravlja, da prevzame obveznosti in naloge. Eno od oblik obujanja, razvijanja in prenašanja revolucionarnih tradicij predstavljata tudi pohod Pohorje-Rogu, pohod po poteh revolucije, ki ga organizira občinski štab za teritorialno obrambo v Mariboru. Letos 3. julija bodo odšli na pot že četrty.

Doslej so si nabrali že mnogo izkušenj, zato pristopajo k organizaciji pohoda širše kot v letih doslej. V enajstih dneh čaka pohodnike 230 kilometrov hoje. Pot po Dolenski bo vodila skozi znane partizanske kraje. Koraki se bodo ustavljali ob partizanskih bolnišnicah, tehnikah, kurirskih postajah, delavnicah, spomenikih in grobiščih padlih borcev, obujali bodo spomine na najpomembnejše dogodke iz naše revolucionarne preteklosti, povzpeli se bodo na najvišji vrh Gorjancev Trdinov vrh, kjer sta med NOV sodelovali Hrvaška in Bela krajina, v šoli Marije Broz v Bistrici se bodo pogovarjali o življenju in delu tovariša Tita, 7. julija se bodo ustavili v Kumrovcu in potem šli po poti Štirinajste vse do Osankarice. Enajsti dan se bodo vrnili v Maribor, ki je bil tudi začetek njihove poti. Seveda so to le najbolj grobe smernice sicer skrbno izdelanega programa pohoda Pohorje-Rogu.

V pogovoru z organizatorji smo spoznali, da ne gre za pohod zaradi pohoda, ampak za neke širše postavljene cilje, za globlji smisel teh kilometrov.

Vzgoja ima v naši družbi ob izobraževanju enakovredno mesto. Kaj pomeni in kolikšen je njen delež pri oblikovanju mladega Jugoslavana, ki bo moral že jutri vzeti vaje v svoje roke in samostojno peljati razvoj naprej, ne da bi pri tem krenil s poti?

Oblikovanje mlade osebnosti je tista temeljna naloga vsake skupnosti, ki ji moramo nameniti kar največ svoje odgovornosti. Boriti se moramo proti razvrednotenju človekove osebnosti, proti

razkroju splošno veljavnih etičnih načel in proti vsemu, kar omogoča posamezniku primitivno in protidružbeno zadovoljevanje potreb. Skozi proces vzgoje moramo razvijati vsestransko socialistično osebnost, ki bo kritično sprejemala zdrave interese in smisel za vrednote. Zaradi tega je ohranjanje, razvijanje in prenašanje revolucionarnih tradicij ena od osrednjih nalog šole in mladinske organizacije, posredno pa tudi ena od osrednjih nalog celotne družbe in družbenopolitičnih organizacij, zlasti še Zveze združenja borcev. Tudi program dela z mladinci, ki se želijo kot prostovoljci vključiti v enote TO nujno izhaja iz vsega tistega, kar je izpostavil čas revolucije, saj sprejemanje pridobitev revolucije kot svoje temeljne življenjske usmeritve predstavlja osnovo, na kateri gradimo družbenopolitično aktivnost mladih.

Želimo, da se vsak mladinec v enotah TO zaveda tistega, kar je bilo ustvarjeno v preteklosti, želimo, da ve, kaj mu nudi sedanjost in hodo, da bo to prenašal tudi v prihodnost. Neposredni stik z revolucijo nas gradi in uči, nas oblikuje, oblikuje naš odnos do življenja in družbe, zato morajo biti revolucionarne tradicije del življenja mlade generacije.

Poleg širokih družbenih ciljev ste pohodu gotovo postavili tudi ožje, bolj neposredne, ki jih želite doseči.

Z neposrednim stikom, z borbenimi, revolucionarnimi, humanimi in drugimi tradicijami narodov in narodnosti Jugoslavije želimo doseči, da postanejo revolucionarne tradicije priučujoča stvarnost mladih v predanosti naši preteklosti in prihodnosti. Med mladimi hočemo vzbuditi zaupanje v lastno moč odpora, ne glede na tehnično in številčno moč možnega napadalca, kar je tudi v preteklosti predstavljalo enega od osnovnih pogojev uspeha. Naš vsakoletni pohod poveže tradicije NOB z zamisljivo SLO, ki ga danes razvijamo. Želimo razvijati tradicije pravične vojne, v kateri so se narodi in narodnosti Jugoslavije borili za svobodo, neodvisnost in politiko, ki jo danes uveljavljamo v vseh dimenzijah našega življenja in dela. Bratstvo in enotnost naj klijeta kot kvaliteta, ki nam daje občutek veličine in kot trajna vrednota mlade generacije v hotenjih za ocvanje vsega, kar smo v dosedanjem razvoju dosegli. Razvijati tovarstvo, medsebojne odnose in vse druge vrednote kolektiva in posameznika, kot so

samoiniciativnost, samoodpovedovanje, samodisciplino in vse tisto, kar je nad osebnimi interesi in željami, tudi to so naši skupni cilji.

Nenazadnje s takim pohodom seznanjamo mlade z ožjo domovino in razvijamo v njih domoljubna čustva, trdno vero, v nadaljevanje dela tovariša Tita, revolucionarja, komunista in človeka, ki je vse svoje življenje posvetil interesom borbe, revolucije, razvoju samoupravnega socializma in neuvrščeneosti. Mladi ljudje naj bodo sposobni sami organizirati pohodne enote ter tako ohranjati in prenašati izročilo revolucije v vseh sredinah, kjer živijo in delajo. In vsaka sposobnost zahteva učenje.

★

Bo pohod Pohorje-Rogu postal tradicija? Kaj nameravate in kaj si želite v zvezi s tem v prihodnosti?

Želimo, da bi pohod Pohorje-Rogu postal tradicionalna manifestacija Maribora, ki bi jo vključevali v vsakoletno prireditev ob 4. juliju, dnevu borca. Pohod naj postane kadrovska šola, zato bomo morali poleg mladincev prostovoljcev v enotah TO v akcijo vključevati vse profesionalne kadre iz mladinskih organizacij, posebej tiste, ki delajo na področju ljudske obrambe, predstavnike mladinskih organizacij in društev in mladinske družbene delavce sploh.

S pomočjo ZZZB NOV Maribor se želimo tesneje povezovati z vsemi borčevskimi organizacijami v krajih, koder bomo hodili ter organizirati skupna srečanja in taborne večere. Želimo, da se pohoda udeležijo borci in družbenopolitični delavci kot častni komandanti in komisarji, kot neposredni udeleženci naše bližnje zgodovine. Bolj se bomo delovno povezovali z mladinskimi organizacijami in mladinci prostovoljci v enotah TO v krajih, skozi katere bomo potovali. V akcijo bomo vključili mladince prostovoljce iz ostalih občin vzhodnoštajerske pokrajine. Skupaj z Muzejem NOB Maribor in Novo mesto želimo urediti spominsko barako pohoda Pohorje-Rogu v Bazi 20.

Se naprej bomo v ZK predlagali mnoge udeležence pohoda, vendar želimo, da bi jih v to organizacijo sprejeli borci, s katerimi so bili skupaj na pohodu.

Spominska brošura pohoda Pohorje-Rogu pa bi akcijo popularizirala v vseh sredinah, kjer mladi žive in delajo.

Živa Drole

Tito bo živel večno z nami

Josip Broz Tito je bil velik človek, kreator svobodne Jugoslavije, nepremagljivi borec proti fašizmu in imperializmu, resničen primer človeka, ki se je opredelil, da bo vse svoje življenje namenil ljudstvu. Njegovo veliko življenjsko delo je gibanje neuvrščenih. Bili smo prvi domačini konference neuvrščenih v Beogradu. Tito je dal s svojo veliko osebnostjo pečat in idejno vodilo temu največjemu političnemu gibanju v zgodovini. Titovo revolucionarno delo, začeto že pred šestimi desetletji, je vplivalo na zgodovino in epoko enako kot je razredna borba v danih okoliščinah oblikovala njegovo osebnost. Znal je narodno moč in življenjski optimizem, ki sta čakala pravi trenutek, da se do kraja bori, usmeriti na pravo pot, pot, ki je vodila naše narode iz stoletij zatiranja v svetlejša časa.

Hvaležni smo mu. Ta hvaležnost in občudovanje se ne da izraziti z besedami. Zato, dragi Tito, obljubljamo, da bomo z dejanji dokazali, da tvoj trud ni bil zaman. Mi mladi ti bomo sledili kot najsvetlejšemu vzorniku, ki smo ga kdajkoli imeli. V naših srcih je nastala velika praznina, ki jo bomo skušali nadomestiti z večjo delavnostjo, s poglobljanjem bratstva in enotnosti vseh naših narodov. Goreče bomo branili tvojo dediščino pred vsemi mogočimi sovražniki.

Iz biltena MDA Kozjansko 80
PDB Bratov Šarh, Maribor

Igre bratstva in enotnosti

Letos so se v Celju od 26. do 29. junija odigrale že 25. igre bratstva in enotnosti. Približno 400 mladink in mladincev iz osmih mest socialističnih republik in avtonomnih pokrajin naše Jugoslavije se je pomerilo v košarki, atletiki, rokometu, plavanju in taborništvu. Program samih iger so popestrili pogovori z mladimi pesniki, predstavniki šol, predstavniki mladinskih delovnih brigad in vrhunskimi športniki, obenem pa je ves čas iger potekal kviz Tito-revolucija-mir.

Kako pomembne vezi spleta igre Bratstva in enotnosti med mladimi Jugoslavlani! Rezultati tekmovanja niso edini rezultati. Mladi si izmenjujejo pomembne izkušnje pri delu posameznih mladinskih organizacij, do katerih so se dokopali vsak v svojem okolju in na svoj način.

Delegat odreda Bratstvo in enotnost Jugoslavije

Letos se je že trinajstič formiral odred Bratstvo in enotnost, v katerega se vključijo po deset predstavnikov iz vsake republike, po pet iz avtonomnih pokrajin in pet iz Beograda, našega glavnega mesta. Bil sem srečen, ko sem izvedel, da sem med tistimi desetimi izbranci, ki so zastopali Slovenijo. Odpotovali smo v Zagreb. Tu so nas sprejeli pionirji iz osnovne šole Sedem sekretarjev SKOJ. Pripravili so nam tople sprejem. Popoldne je bilo slovesno formiranje odreda in porazdelitev članov odreda na desetine. V vsaki desetini je bil po eden predstavnik republike in avtonomne pokrajine. Naslednjega dne smo odpotovali v Hrvaško Zagorje. Obiskali smo razne kraje in muzeje in nato odpotovali v Bedekovčino, kjer smo prespali pri svojih vrstnikih.

Ogledali smo si Kumrovec, rojstni kraj našega maršala, Sljeme in še nekatere druge kraje, ki so povezani z življenjem in delom našega velikega voditelja. Na grob Titovih staršev in pred spomenik Slavka Markocija smo položili vence.

Petega dne smo odpotovali v Beograd. Petindvajsetega maja, na dan mladosti, smo bili vsi udeleženci pohoda sprejeti v ZSMJ. Posebno ganljivo je bilo, ko smo se na Dedinju poklonili velikemu junaku naše domovine, tovarišu Titu. Zvečer smo na stadionu JLA prisostvovali veliki slovesnosti.

Najbolj mi je bilo na tej poti všeč širjenje ideje bratstva in enotnosti, za katero je tovariš Tito vedno poudarjal, da jo moramo čuvati kot zenico svojega očesa.

BOGDAN KUMPERGER, 7. c., osnovna šola Žalec

Kritično oko šole

Iz osnovne organizacije ZSMS v šolskem centru Iskra Kranj so nam poslali glasilo Plus-minus, ki so ga izdali ob dnevu mladosti. Želijo, da bo njihovo glasilo kritično oko šole in odsev dogajanja na njej, da bo postalo plod dela vse mladine, ki se izobražuje v šolskem centru Iskra in bo našlo odmev tudi zunaj centra. Tako so napisali v uvodniku glasila. Radi bi vam predstavili nekaj odlomkov iz sicer bogate vsebine petdesetih strani številke Plus-minus, ki je pred nami.

Pognalo je drevo korenine v življenje...

Titovo ime označuje vse

Naš Tito zmore vse. Povsod ga spoštujejo in ga imajo radi. Tito je naš. Od njega ne odstopimo. Objeli bomo njegovo idejo in naš pogled se bo uprl v svet. Naša ideja bo trdna kakor steber in svetla kakor sonce. In pogledali nam bodo v oči in rekli: Poglejte njihove oči! To so Titovi sinovi.

Dragi Tito, vem, kaj pričakuješ od nas. Ne bomo te razočarali. Toliko dobrega si nam dal, nam in vsemu svetu. In tako rad si imel mladino.

FRANCI ROZMAN, 4. Sb

Premišljeno v reformo

Reformno načelo usmerjenega izobraževanja je izobraževanje iz dela. Uresničevanje tega načela pa pomeni zagotovitev vpliva uporabnikov na proces vzgoje in izobraževanja. Združeno delo, njegove razvojne težnje in potrebe, razvoj tehnologije in organizacije dela ter vloge delavcev pri delu in samoupravljanju določajo obliko in trajanje izobraževanja, mrežo šol in programov usmerjenega izobraževanja. Taka stališča so bila že večkrat poudarjena.

Pripravljenost na začetek usmerjenega izobraževanja pomeni zagotovitev ustreznih pogojev, kot so: družbenoekonomski odnosi, programi, učitelji, mreža šol, prostori, učna tehnologija. Temeljita pripravljenost reforme je smotrna in pravilna odločitev delegatov skupščine izobraževalne skupnosti, ki v zakonu o usmerjenem izobraževanju navaja začetek izobraževanja v šolskem letu 1981/82, pri čemer bo možno začeti z novimi vzgojnoizobraževalnimi programi že letos jeseni v tistih usmeritvah, za katere se bodo v posebnih izobraževalnih skupnostih dogovorili izvajalci in uporabniki, in če so za to zagotovljeni ustrezni minimalni pogoji.

FRANC LEBAR

Zainteresiranost da ali ne

Mladi ljudje, učenci srednjih šol, predstavljajo pomemben del mlade generacije, ki vidi in čuti okrog sebe veliko problemov. Vsak dan nas prizadeva vrsta vprašanj. Z marsičem se ne strinjamo, marsikaj želimo spremeniti. Čutimo odgovornost za spreminjanje razmer in odnosov v našem okolju, pripravljeni smo se lotiti spreminjanja. Pri tem večkrat naletimo na težave, ki jih ne poznamo dovolj, ne vidimo vseh vzrokov in zvez, ne najdemo takoj poti do rešitve. Zveza socialistične mladine, oziroma njena OO ZSMS na šoli združuje mlade ljudi v borbo za spreminjanje razmer. In bolj ko se naša prizadevanja širijo, bolj spoznavamo, da je učinkovitost in uspeh naše akcije pogojen z našo vsestransko aktivnostjo, znanjem in množičnostjo. Pri tem pa je pomemben pristop vodstva OO ZSMS. Vse prevečkrat se sprašujemo o neaktivnosti in nezainteresiranosti naše mladine, da bi se vključila v delo mladinske organizacije. Kaj je vzrok za to? Nekaterih dijakov po opravljenih šolskih dolžnostih ne zanima nobena stvar več. Drugi vzrok pa je v samem vodstvu, ki ne zna vzbuditi zanimanja med mladimi.

Treba je delati z mladimi različnih starosti, ne da bi se zapirali v krog prijateljev. Usposabljanje moramo generacije, ki bodo delo vodile naprej in žele nove sado.

DRAGO PAPLER

(Iz glasila OO ZSMS ŠC Iskra Kranj)

KRAMLJANJE KRAMLJAN

**Zdravo,
zdravo,
zdravo!**

Oglasili so se nam brigadirji z zvezne mladinske delovne akcije Kozjansko 80 in nam poslali svoj bilten. Seznanili so nas, da v prvi izmeni dela pet brigad. Dve sta v naselju Bistrica ob Sotli, tri brigade pa v naselju Jože Perčič v Sentvidu pri Planini. V Bistrici ob Sotli so brigadirji iz Bihača in iz Ljubljane, v Sentvidu pa MDB Toplički heroji iz Prokuplja, MDB Rado Čebular iz Slovenj Gradca in pionirska delovna brigada Bratov Šarh iz Maribora.

»Našo pionirsko brigado sestavlja 39 pionirjev in pionirk iz osnovnih šol mariborske občine (danes že šest občin). Za odhod v brigado so izbrali najboljše pionirje,« pišejo ponosni pionirji brigadirji iz Maribora. »Tako so prišli v brigado učenci iz Lovrenca na Pohorju, Ruš, Slivnice, Hoč, Marjete in Starš na Dravskem polju, Sentilja, Jakobskega dola, Zgornje Kungote in Maribora. Pri vodstvu nam pomagata dva učitelja mentorja, sicer pa smo kar samostojni.«

Življenje v brigadi je v polnem razmahu. Minila sta že dva tedna. Brigadirji vedo, zakaj so prišli na Kozjansko, vedo, kolikšen krvni davek je Kozjansko plačalo za svobodo naše domovine. »Zato smo prišli,« pravijo, »pa tudi zato, da spoznamo naše kraje in veliko veliko novih prijateljev. Pridite nas obiskat, da vam bomo pripovedovali o čudovitem življenju v brigadi. Brigadirski pozdrav! Naprej v nove zmage!«

Hvala za povabilo, dragi brigadirji. Veseli smo vašega glasu z delovišča. Vseh

brigad seveda ne bomo mogli obiskati, čeprav je naš namen spremljati življenje in delo mladinskih delovnih akcij v teh poletnih mesecih. Morda pa nas bo pot zanesla prav k vam. Morda bo med mladimi bralci kdo, ki vas bo obiskal. Gotovo ste pristržno vabilo namenili vsem, ki le želijo pokukati v vašo brigadirsko naselja.

Nosite v sebi čast brigadirja, zavest pomoči skupnosti, vrnite se zadovoljni s sadovi svojega dela in obogateni z novimi spoznanji.

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJA

Titovi obiski, nepozabna doživetja

Letos bomo prvič praznovali dan borca brez Tita, prvega vojaka revolucije, trikratnega narodnega heroja in simbola boja za mir in svobodo ter enakopravnost med narodi. Praznovali bomo brez njega, toda z njim.

Vselej, kadar je prišla novica, da prihaja v katerikoli koteček naše domovine, je zavrelo, iskra nečesa nedoumljivega je kot blisk prešinila vse, od najstarejšega do najmlajšega. Zgodost se je nasedla v ljudi in ljubezen je dobila krila navdušenja. Ljudje so, dolge ure čakali, v mrazu, snegu, vročini pa dežju, in niso se pritoževali. Vse je prišlo samo od sebe, spontano, solze so bile nekaj običajnega in niti najbolj korenjaški, vsega hudega navajeni očanci se jih niso sramovali: bile so za Tita. In videti ga, je že pomenilo srečo, kaj šele mu stisniti roko, spregovoriti besedico dve.

In tako pomenijo ta srečanja pomembne dogodke, ki jih pišejo in so jih zapisovali z enako ljubeznijo in skrbjo kot rojstva otrok, porok in smrti. Srečanja z našim človekom...

Avgust 1952. Čemerno vreme, dež je silil med savinjske vrhove. Jerca je bila sama doma, oče in mati sta se že zarana odpeljala v Solčavo. Nenadoma se je pred hišo ustavila dolga kolona avtomobilov in gardist, ki je bil v Jerčinih že od prejšnjega dneva, je Jerco skorajda porinil skozi vrata, rekoč, naj stopi Titu naproti. Jerci, dvajsetletnemu dekletu, so se zašibila kolena. Od vseh velikih, umetno zloženih stavkov, ki so ji rojili po glavi vso noč, ni ostalo nič več. Zmedena je iskala besede, usta so postajala vse bolj suha...

Led je prebil gost, ki je stopil proti nji in dejal: »Gospodinja, me sprejmete v vašo hišo?»

Jerca se je odvalil kamen od srca in kdo bi vedel, kako je bilo dekle tisti hip srečno.

»Pustite me pri miru, z Jožetom se bova že sama pomenila...«

Jerca ni preostalo drugega, kot da se kar najbolj vživi v vlogo gostiteljice. Stari Plesnik in žena sta se k sreči kmalu vrnila v domačo Logarsko dolino in pogovor je stekel brez zadrege.

Med kosilom je stari Plesnik sedel tik ob maršalu in na dlani je bilo, da je treba izkoristiti veliko priložnost. Pobara je dragega gosta, čemu solčavski lovci ne dobe svojega revirja. »Zato pač, ker ste tako ali tako vsi »raubšci«, mu je med gromkim smehom odgovoril maršal. Plesnik se je nekoliko zmedel, nato pa hitro povedal, da temu vendarle ni tako, saj naposled ne bi bilo videti gamsov v nasprotnih pečeh... In je Plesnik mlel naprej. Kako bi bilo, če bi dobil dovoljenje za odstrel kakšnega rogatca, je že tako, da brez tega ne more, kri ni voda, ne...?

Nekemu funkcionarju iz Titovega spremstva Plesnikov pogum ni bil čisto povšeči, pa je na skrivaj pocukal starega za rokav in zašepetal, naj počaka, da bo tudi to prišlo na vrsto.

Plesnik se ni dal zmeti: »Slišite, pustite me pri miru, z Jožetom se bova že sama pogovorila...«

In se je znova obrnil k Titu, ki ga je nadvse hudomušno in pozorno ogledoval od strani.

Kot dobra, stara znanca sta po kosilu stopila pred hišo. Beseda je dala besedo in že sta imela v rokah vsak svojo mavzerico, pripravljeno, da se pomerita, možko in resno, v streljanju. Velika, črna stena z belo liso v nasprotnem bregu, oddaljenem najmanj petsto metrov, je bila kaj pripravna tarča. Plesnik je dal prednost gostu in strel je zadel v polno. Domačin ni mogel iz svoje kože: »Glej, glej, streljati pa znate...« Ni hotel zaostajati in – tudi zadel. Sedaj je priznanje prišlo iz nasprotni strani, tekmovanje je ostalo neodločeno.

»Ježešmarija, vi ste pa ja Tito!«

Tistikrat z napovedanim lovom v solčavskih bregovih, polnih gamsov, ni bilo nič. Vztrajno je deževalo in mokrota je silila v hiše. Kot da se je zaklelo nebo med savinjskimi vršaci.

Tito se je obrnil proti Solčavi, pri Klemenčevi žagi pa so se vozila ustavila. Kdor ima rad naravo, tudi ne bi storil drugače. Pogled z mostu v kristalno čisto Savinjo je užitek zase. Tito se je zastrmel v drobno žuboreče valčke bistrice vode, ki se rojeva izpod Rinke.

Zgoraj, nekaj metrov naprej, je ob vodi stala Klemenšca in motrila ljudi, ki so koračili ob Savinji. Radovedno je napejala oči, da bi spoznala obiskovalce, kaj se če, navsezadnje tudi brez radovednosti ne gre. Potem jo je

prešinilo in je naenkrat, kdo ve, kdaj se ji je odtrgal glas, dorekla, kar je bilo v njej:

»Ježešmarija, vi ste pa ja Tito!«
»Natanko tako,« je hitro odvrnil maršal, navrgel še nekaj besed in se poslovil od Klemenšce, ki je še dolgo stala ob vodi, z drvečimi misli in toplim občutkom. On je bil...

Roban igra Titu na citre

1. julija 1968. Robanov kot.
Presenečen je sredi noči odprl Robanov Franci vrata, da bi hip zatem zvedel od neznanca, da pride jutri na obisk kdo drugi kot predsednik Tito. Noči, ustvarjene za počitek, ki ga hribovci krepko potrebujejo ali pa za delček več kot dolinci, je bilo v hipu konec. Zamenjala jo je sreča in jo spremenila v dan. Le kdo bi še spal...

In so prišli. Takole sredi dne. Tito, Marinko in Kraigher. Niso bili zahtevni, kar po sadovnjaku so posedli. Tito se je začudil, ko mu je Roban razpental povest svojih dedov in pradedov. Več kot petsto let prebiva tod trdoživi in samotarski Robanov rod. Titu je bil kleni možak všeč in še bolj mu je bilo pogodu, ko je Joža kar naenkrat, kot da bi ga kača picila, vstal in prinesel citre. Od dela otrdeli prsti so izvalili iz prastarega instrumenta poskočno melodijo.

»Jaz, špilam, pa pesmi tudi zlagam,« je ponosno počasi zatrdil Robanov Joža. V besedah je bilo jasno slutiti, da mora gost vedeti vse o njem. On mora vedeti. Naš Tito.

»Dvigalo? Saj lahko grem peš!«

27. april 1969. Velenje. Veličasten zbor ob petindvajseti obletnici pohoda štirinajste udarne divizije na Štajersko.

Tito, ki je na zboru govoril, se je kmalu zatem napotil v tabor, kjer so bili borci in preživel nekaj trenutkov, ki jih prekaljeni tomšičevci, šerčerjevci in bračičevci ne bodo pozabili, dokler bodo živi, v vzdušju prijateljstva in brezmajne naklonjenosti.

Kosilo za dragega gosta so pripravili v Celju, v hotelu Evropa, pa tudi osvežiti se je hotel nekoliko. »Prvemu možu« hotela, direktorju Milošu Planinšku, je bilo nekam tesno, hotel je bil star, brez dvigala... in je to tudi povedal, ne sicer najbolj odločno, povedal pa le. Tito se je nasmejal, vzel ključ št. 25 in poskočno, kar po tri stopnice naenkrat, zavil v prvo nadstropje. Bil je star nekaj dni manj kot sedeminsedemdeset let.

10. maj 1979. Deset let pozneje. V Javerškovi hiši, rojstni domačiji Titove matere, so uredili spominsko sobo v spomin na dobro, plemenito ženo, ki ji je bilo poštenje najvažnejša stvar v življenju in je to zahtevala tudi od otrok.

Dobro razpoloženi predsednik, saj, navsezadnje, kdaj pa ni bil?, je stopil iz avtomobila, ki se je komajda stisnil na ozko s soncem obsijano dvorišče Javerškovih. Zavil je s pogledom od staje, preko gozda do »ganka«, strmo vzpenjačega se nekam pod streho, kjer je kot dekle v čumnati prebivala njegova mati in v trenutkih nemira, rojenega v spominih na otroštvo, bržkone pomislil na de- da Martina.

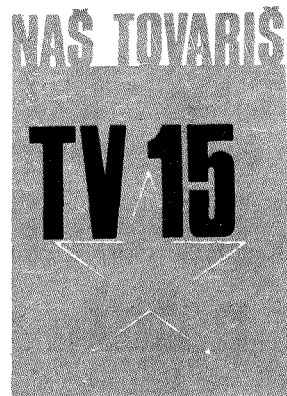
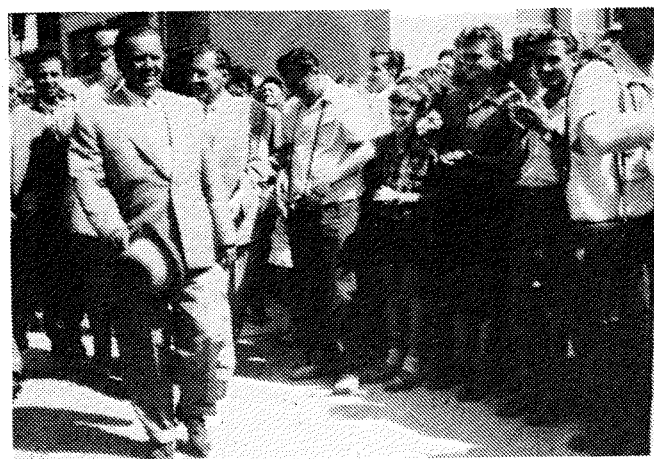
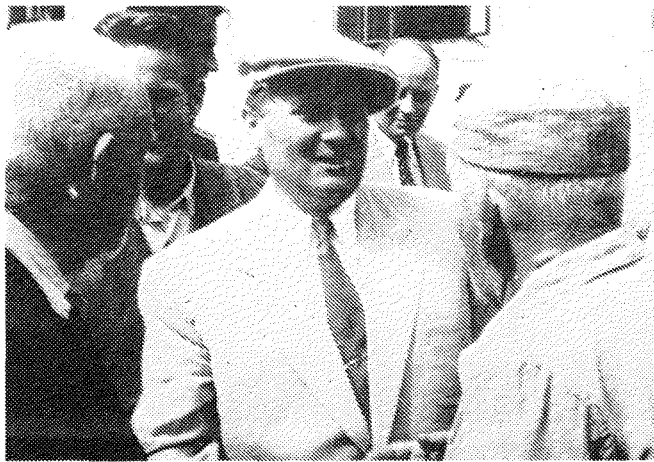
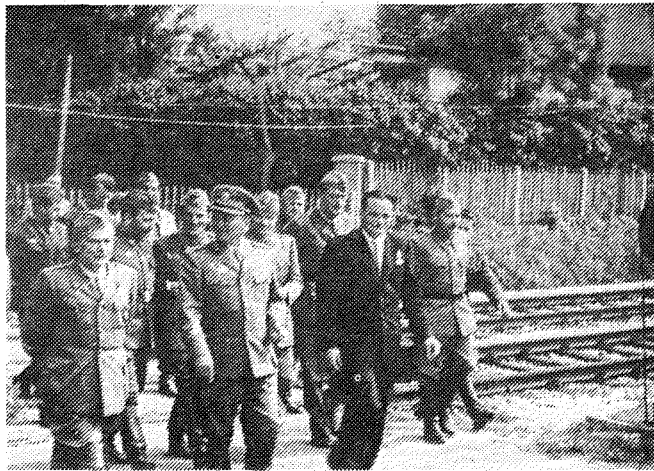
Potem je z ostro kretnjo odklonil palico in se čvrsto vzravnal podal na strme stopnice, kakršne pozna skorajda vsaka večja kozjanska hiša.

Človek, ki zna opazovati, mu le malokaj uide.

»V mojih otroških dneh je bil tamle kokošnjak, zdaj ga ni več!«, je kaj hitro ugotovil, nasmejan in ves v spominih, ki so začuda natančno vreli iz njega. Ej, kako so ga ženili, fantiča smrkavega in jim je verjel. Kje je pasel krave? To bi lahko zelo natančno pokazal!

Potem je srečal še Ano, sestrično, zaobjel dolino svojega otroštva in odšel...

Milenko Strašek

Glasilo Zveze združenj bor-
cev NOV in Zveze rezervnih
vojaških starešin Slovenije

TV-15 je oznaka za kurirsko
postajo, ki je bila najdlje v
vasi Občice v dolini med Do-
lenjskimi Toplicami in Semi-
čem

Za posredovanje in razvijanje
vrednot narodnoosvobodil-
nega boja in revolucije je TV-
15 prejel nagrado vstaje slo-
venskega naroda za leto 1978

Glavni urednik:
DRAGO VREŠNIK

Odgovorni urednik:
TONE URBAS

Novinarji – uredniki:

ŽIVA DROLE – TV-15 za
mladino

MILENKO STRAŠEK – re-
portaža

MILENA STRAJNAR – kul-
tura

BOJANA ŽOKALJ-JESIH –
naša organizacija

Lektor-redaktor:
KATJA HVALA

Tehnični urednik:
SINE KOVIČ ml.

Tajnica uredništva:
MARA OKORN

Telefon uredništva: 327-780

Vodja uprave:
FRANC RUPNIK

Uprava in naročninski odde-
lek:
Miklošičeva 28/I p. p. 598,
61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Letna naročnina 240 din, za
inozemstvo 260 din, posa-
mezna številka v prosti pro-
daji 5 din

Tekoči račun:
Založba Borec p. o. Ljubljana
50101-603-45772

TV-15 izhaja vsak teden, izda-
ja ga Založba Borec, Ljublja-
na, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov:
Uredništvo TV-15, Miklošiče-
va 28/I, p. p. 598, 61001 Ljub-
ljana

Rokopisov in fotografij ne
vračamo

Po mnenju sekretariata za in-
formacije IS SR Slovenije
štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se
za TV-15 ne plačuje temeljne-
ga davka od prometa proiz-
vodov

Korekture in tisk: ČGP Delo,
Ljubljana, Titova 35